

IFRS 9 – Ny standard for finansielle instrumenter

*"Strategiske tilpasningsmuligheter til ny standard for finansielle
instrumenter for bank- og finansinstitusjoner"*

Andreas Ristad og Kristian Løberg

Veileder: Lars Inge Pettersen

Selvstendig arbeid, master i regnskap og revisjon

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Forord

Denne masteroppgaven er en del av masterstudiet i regnskap og revisjon ved Norges Handelshøyskole (NHH) i Bergen.

IFRS 9 har vært en mye omtalt standard, også før implementeringen 1. januar 2018. Mange bank- og finansinstitusjoner har ventet vesentlige endringer som følge av nye regler for nedskrivning og klassifisering og måling. Størrelsen av den forventede effekten gjorde oss interesserte i å undersøke om det var mulig å minimere effekten gjennom strategiske tilpasningsmuligheter til standarden.

Formålet med denne oppgaven har vært å belyse hvordan bank- og finansinstitusjoner kan tilpasse seg endringene IFRS 9 medfører. Vi har sett på strategiske tilpasninger for å minimere effekten av de nye nedskrivningsreglene. I tillegg har vi sett på hvordan bankene kan minimere volatiliteten i resultat og kapital gjennom ulike tilpasninger til det nye regelverket for klassifisering og måling. Vi har også belyst vesentlige skjønnsmessige vurderinger i IFRS 9, og hvordan disse kan påvirke regnskapsrapporteringen. Dette gjør oppgaven vår til et aktuelt tema nå som standarden har trådt i kraft.

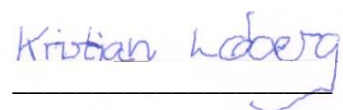
Arbeidet har vært både utfordrende og interessant, og vi har med denne oppgaven opparbeidet oss god kunnskap og innblikk i regnskapsstandarden. Det blir spennende å se om noen av våre tilpasningsforslag blir å finne i den virkelige verden i fremtiden. Vi håper også at andre vil ha nytte av å lese oppgaven vår.

Avslutningsvis vil vi takke vår veileder, Lars Inge Pettersen, for gode og konstruktive tilbakemeldinger.

Andreas Ristad

Kristian Løberg

Sammendrag

IFRS 9 erstattet 1.januar 2018 IAS 39 som regnskapsstandard for finansielle instrumenter. Den nye standarden er et resultat av finanskrisen, hvor regnskapsreglene av enkelte fikk skylden for å ha forsterket virkningene av den finansielle krisen. Det ble blant annet pekt på at bankenes tapsavsetninger på finansielle instrumenter forut for krisen var for små og kom for sent. Mange mente også at reglene for klassifisering og måling var for kompliserte og i liten grad harmonerte med den underliggende driften. IFRS 9 introduserer derfor nye prinsipper for nedskrivning og klassifisering og måling av finansielle instrumenter. Undersøkelser viser at mange banker forventer økte nedskrivninger og økt volatilitet som følge av overgangen fra IAS 39 til IFRS 9.

Med dette som bakteppe har vi sett på hvilke tilpasninger banker- og finansinstitusjoner kan gjøre for å minimere effekten av overgangen. Analysen har tre hovedområder. Vi har først sett på hvilke produkter og strategier som kan bli mindre attraktive under IFRS 9, og hvordan kan man tilpasse seg endringene. Videre har vi sett på hvordan bankene kan tilpasse produkter eller forretningsmodeller for å sikre måling til amortisert kost. Til slutt har vi sett på skjønsmessige vurderinger knyttet til nedskrivningsmodellen og klassifisering og måling, samt om dette åpner for "earnings management".

Vår analyse har avdekket at det er en rekke tilpasninger bankene kan gjøre for å minimere effekten av implementeringen av IFRS 9. Bankene kan tilpasse produkter og kontraktsvilkår for å minimere effekten av nedskrivningsmodellen. I tillegg finner vi at bankene bør gjennomgå sine forretningsmodeller og innholdet i kontraktene for å sikre at utlån kan regnskåpsføres til amortisert kost. Vår gjennomgang viser også at IFRS 9 inneholder en rekke skjønsmessige vurderinger. Disse vurderingene kan både skape forskjeller på tvers av ulike banker og åpne for regnskapsmessige tilpasninger.

FORORD	2
SAMMENDRAG.....	3
1. INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	7
1.2 PROBLEMSTILLING OG BEGRENSNINGER.....	7
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING OG STRUKTUR	8
2. METODE	9
2.1 INNLEDNING.....	9
2.2 OPPGAVENS METODEBRUK.....	9
2.2.2 <i>Reliabilitet og validitet</i>	9
2.3 OPPSUMMERING	10
3. IFRS 9	11
3.1 INNLEDNING.....	11
3.1.1 <i>Kritikken mot IAS 39</i>	11
3.1.2 <i>Hva er hovedforskjellene mellom IAS 39 og IFRS 9?</i>	12
3.2 KLASSIFISERING OG OG MÅLING.....	14
3.2.1 <i>Innledning</i>	14
3.2.2 <i>Førstegangsinnregning</i>	14
3.2.3 <i>Klassifisering og måling i IAS 39</i>	14
3.2.4 <i>Klassifisering og måling i IFRS 9</i>	18
3.2.5 <i>Omklassifiseringsreglene</i>	32
3.2.6 <i>Modifiserte eiendeler og fraregning</i>	33
3.3 NEDSKRIVNINGSREGLENE I IFRS 9	34
3.3.1 <i>Sammenligning med IAS 39</i>	34

3.3.2	<i>Nedskrivningsreglene i IAS 39</i>	37
3.3.3	<i>Hva er en tapshendelse etter IAS 39? Objektive bevis på verdifall</i>	38
3.4	MODELLERING AV FORVENTEDE TAP I IFRS 9	40
3.4.1	<i>Innhold og måling i de ulike "nivåene"</i>	40
3.4.2	<i>Hvordan beregnes forventede kredittap, og hva er driverne?</i>	42
3.4.3	<i>Hva er en vesentlig økning i kredittrisiko</i>	47
3.4.4	<i>Makrovariabler, fremtidsrettet informasjon og ikke-linearitet</i>	52
4.	KAPITALDEKNINGSREGLENE	54
5.	IMPLEMENTERINGSEFFEKTEEN AV IFRS 9 HOS ET UTVALG BANKER	58
5.1	EFFEKTEEN PÅ NEDSKRIVNINGENE	58
5.1.1	<i>Eksempel på endringen i nedskrivninger</i>	61
5.2	EFFEKTEEN PÅ KAPITALDEKNINGEN	62
5.3	PRAKTISKE EKSEMPLER PÅ KRITERIER FOR VESENTLIG ENDRING I KREDITTRISIKO:	64
5.4	PRAKTISKE EKSEMPLER PÅ MAKROVARIABLER	65
5.4.1	<i>Valg av antall scenarier og grunnlag for prognoser</i>	65
5.4.2	<i>Sammenligning av makroøkonomiske forutsetninger</i>	67
5.5	HVORDAN KAN IFRS 9 GI ANDRE KLASSIFISERINGER ENN IAS 39?	68
6.	TILPASNINGSMULIGHETER INNENFOR IFRS 9	70
6.1	INNLEDNING.....	70
6.2	HVILKE PRODUKTER OG STRATEGIER KAN BLI MINDRE ATTRAKTIVE UNDER IFRS 9, OG HVORDAN KAN MAN TILPASSE SEG.....	72
6.2.1	<i>Kredittkort og andre trekkrettfasiliteter</i>	73
6.2.2	<i>Lån med høyere volatilitet - herunder SMB-lån og bedriftsmarked</i>	79
6.2.3	<i>Usikrede lån</i>	81
6.2.4	<i>Lån med lengre levetid</i>	83

6.2.5	<i>Prissettingsmekanismer og andre tilpasninger for engasjementer som øker vesentlig i kredittrisiko.....</i>	88
6.2.6	<i>Sikre korrekte parametre for målinger.....</i>	96
6.3	KAN MAN TILPASSE PRODUKTER ELLER FORRETNINGSMODELLER FOR Å SIKRE MÅLING TIL AMORTISERT KOST?98	
6.3.1	<i>Tilpasse kontrakter for å bestå SPPI-testen. ....</i>	98
6.3.2	<i>Endre forretningsmodell for å sikre føring til amortisert kost .....</i>	99
6.3.3	<i>Tilpasse retningslinjer for salg .....</i>	99
6.3.4	<i>Opprette egne boligkreditselskaper .....</i>	100
6.4	SKJØNNSMESSIGE VURDERINGER OG EARNINGS MANAGEMENT	102
6.4.1	<i>Hva er vesentlig endring i kredittrisiko?.....</i>	104
6.4.2	<i>Uten urimelige kostnader eller overdreven innsats.....</i>	105
6.4.3	<i>Modifikasjon av finansielle eiendeler.....</i>	106
6.4.4	<i>Hvilke makrosценарier benyttes og hvordan hensyntar man ikke-lineariteten .....</i>	107
6.4.5	<i>Skjønnsmessige vurderinger knyttet til forretningsmodeller og SPPI:.....</i>	108
6.4.6	<i>Oppsummering av konsekvensen av skjønnsmessige vurderinger.....</i>	111
7.	AVSLUTNING.....	114
7.1	OPPSUMMERING AV DE VIKTIGSTE FUNNENE.....	114
7.2	SVAKHETER I OPPGAVEN	120
7.3	FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING.....	120
	DEFINISJONER OG FORKORTELSER.....	121
	KILDER.....	124
	TABELLER.....	130
	FIGURER	132
	VEDLEGG.....	134

---

1. Innledning

I innledningen redegjør vi først bakgrunnen for valg av tema. Deretter presenterer vi problemstillingen og oppgavens begrensninger. Til slutt gjennomgår vi oppgavens oppbygging og struktur.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

IFRS 9 erstattet 1.januar 2018 IAS 39 som regnskapsstandard for finansielle instrumenter. Den nye standarden er et resultat av finanskrisen, hvor regnskapsreglene av enkelte fikk skylden for å ha forsterket virkningene av den finansielle krisen. Det ble blant annet pekt på at bankenes tapsavsetninger på finansielle instrumenter forut for krisen var for små og kom for sent. Mange mente også at reglene for klassifisering og måling var for kompliserte og i liten grad harmonerte med den underliggende driften. Undersøkelser viser at mange banker forventer økte nedskrivninger og økt volatilitet som følge av overgangen fra IAS 39 til IFRS 9.

IFRS 9 innebærer på mange måter et paradigmeskifte for bank- og finansinstitusjoner. Gjennom den nye standarden introduseres en helt ny metodikk for behandling av finansielle instrumenter. Regnskapsstandarden introduserer nye metoder for klassifisering og måling, nedskrivninger og sikringsbokføring. Bankene må nå beregne forventede fremtidige kredittap. Med en ny regnskapsstandard kommer nye muligheter og trusler. Standarden er ventet å kunne skifte den relative lønnsomheten mellom ulike produkter, noe som kan medføre reelle endringer i markedet.

Med dette som bakgrunn ønsker vi å se på hvilke effekter den nye standarden vil ha for bank og finansinstitusjoner, og hvordan disse kan tilpasse seg.

1.2 Problemstilling og begrensninger

IFRS 9 er en stor og omfattende standard. Det er derfor ikke mulig å kunne gi en utredning av alle aspektene som den nye regnskapsstandarden introduserer i denne masteroppgaven. Vi har valgt å undersøke effektene innføringen av ny standard for finansielle instrumenter har for bank- og finansinstitusjoner. Vi har fokus på hvordan bankene kan tilpasse seg effektene av den nye nedskrivningsmodellen og de nye reglene knyttet til klassifisering og måling. I tillegg

har vi valgt å se på de skjønnsmessige vurderingene som må gjøres i den nye regnskapsstandarden, og hvordan dette kan åpne for "earnings management". Vår problemstilling er derfor: "Strategiske tilpasningsmuligheter til ny standard for finansielle instrumenter for bank- og finansinstitusjoner".

1.3 Oppgavens oppbygning og struktur

Oppgaven består i alt av seks kapitler. I kapittel 2 presenterer vi metode og valgt metodebruk for oppgaven. Kapittel 3 og 4 utgjør oppgavens teoridel. I kapittel 3 gir vi en innføring i IFRS 9. Først gjennomgår vi bakgrunnen for IFRS 9 og kritikken mot IAS 39. Vi presenterer deretter de nye reglene for klassifisering og måling, og redegjør for de viktigste forskjellene mot IAS 39. Avslutningsvis i kapitlet presenterer vi de nye nedskrivningsreglene i IFRS 9, og hvordan disse har endret seg fra IAS 39. I kapittel 4 gir vi en innføring i kapitaldekningsreglene og hvordan regnskapet kan påvirke bankenes kapitaldekning. Kapittel 5 gjennomgår implementeringseffekten av IFRS 9 hos et utvalg banker. Dette gjør vi for å synliggjøre hvilke effekter IFRS 9 kan ha på ulike bank- og finansinstitusjoner. Kapittel 3, 4 og 5 ligger til grunn for den videre diskusjonen.

I kapittel 6 vurderes ulike tilpasningsmuligheter banker- og finansinstitusjoner kan ha under IFRS 9. Dette inkluderer både strategiske valg og regnskapstekniske vurderinger. Vi studerer aktuelle tiltak for å minimere effekten av de nye nedskrivningsreglene og muligheter for å redusere eventuelle uønskede effekter for klassifisering og måling. Vi diskuterer avslutningsvis de skjønnsmessige vurderingene i IFRS 9, og om dette åpner for økte muligheter for "earnings management".

I avslutningskapitlet oppsummerer vi oppgaven, presenterer mulige svakheter og gir forslag til videre arbeid.

2. Metode

2.1 Innledning

Oppgavens mål er å løse en valgt problemstilling. Problemstillingen skal være med på å vise arbeidets retning og sette begrensninger, og det er problemstillingen som styrer valget av metode (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2011). Problemstillingen vi har valgt å svare på i denne oppgaven er: «Strategiske tilpasningsmuligheter til ny standard for finansielle instrumenter for bank- og finansinstitusjoner». Det er behov for en mengde teori og andre kilder for å kunne svare på denne problemstillingen. Det handler om å finne fremgangsmåter og teorier som gjør at vi på en best mulig måte kan svare på problemstillingen (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2011). Det kreves også at man vurderer kvaliteten av datagrunnlaget som legges til grunn for oppgaven. Vi vil i dette kapittelet presentere tilnærmingen vi har brukt for å løse oppgavens problemstilling.

2.2 Oppgavens metodebruk

Vår problemstilling dreier seg om å tolke den nye regnskapsstandarden for finansielle instrumenter, for å identifisere strategiske tilpasningsmuligheter for bank- og finansinstitusjoner. Vi utfører derfor en grundig analyse av teori og andre kilder for å løse vår problemstilling. For å kunne gjøre dette på en hensiktsmessig måte har vi valgt å utforme oppgaven som en ren teorioppgave. Store deler av metodelæren vil derfor ikke være relevant for denne tilnærmingen. I en ren teoretisk oppgave benyttes data som allerede foreligger. Denne type data defineres som sekundærdata (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2009). Ved bruk av sekundærdata vil ikke all informasjonen som benyttes være innhentet til samme formål som for oppgaven vår. Av den grunn er det viktig at man vurderer datagrunnlaget (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2009). Vi har derfor tatt stilling til dataenes reliabilitet og validitet.

2.2.2 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet

Reliabilitet knytter seg til pålitelighet og nøyaktighet av data, hvilke data som brukes og hvordan datamaterialet bearbeides (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2011). Sekundærdata består som sagt av data som allerede foreligger, og vi må derfor vurdere nøyaktighet og

pålitelighet av de kildene vi bruker. For å sørge for at vi har benyttet kilder som er nøyaktige og pålitelige har vi basert innhentede data på kilder vi har vurdert som troverdige. Regnskapsstandardene er hentet fra IASB, som utarbeider og utsteder disse. Vi har videre benyttet informasjon fra de største revisjonsselskapene. Revisjonsselskapene skal sikre at regnskapsreglene etterleves, noe som indikerer at dette er troverdige kilder. Der vi har benyttet forskningsartikler har vi lagt vekt på å benytte artikler som er fagfellevurderte. Dette betyr at artiklene er vurdert av andre fagekspertter før artiklene publiseres. Vi har også påsett at de kildene vi benytter ikke er gamle eller utdaterte. Vi har benyttet de nyeste utgivelsene fra IASB. Der vi har benyttet forskning har vi påsett at det ikke har kommet ny forskning for det aktuelle området. For de eksemplene som vi har hentet fra praksis er disse regnskapene reviderte, noe som gir nøyaktighet og pålitelighet av informasjonen.

Validitet

Validitet handler om at funnene virkelig gir den informasjonen de er ment å gi (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2009). Dette handler derfor om dataenes relevans for å løse problemstillingen. Vår oppgave bygger i all hovedsak på regnskapsstandardene som er publisert av IASB, denne informasjonen er gyldig i den forstand at informasjonen er direkte relevant for å løse vår problemstilling. Ved bruk av annen faglitteratur og kilder har vi vurdert at dataene og informasjonen er relevant for vår problemstilling før bruk. Undersøkelsene vi har benyttet i vår oppgave er ment for illustrasjon av hva bankene forventer av implementeringseffekter for å vise at standarden gir rom for strategiske tilpasningsmuligheter. Vi trekker ingen konklusjoner alene basert på undersøkelser eller eksempler fra praksis.

2.3 Oppsummering

Problemstillingen er løst med en ren teoretisk oppgave. Dette betyr at data- og informasjonsgrunnlaget består av sekundærdata. For å sikre at vi benytter sekundærdata som er relevante for oppgavens formål har vi vurdert kildene vi har benyttet. Vi har gjort dette ved å vurdere både relevans og validitet.

---

3. IFRS 9

3.1 Innledning

IFRS 9 erstattet 1. januar 2018 IAS 39 som regnskapsstandard for finansielle instrumenter. De største forskjellene ligger i innføring av forretningsmodeller som grunnlag for klassifisering og måling, ny nedskrivningsmodell og nye regler for sikringsbokføring. Vi vil i denne delen først se på kritikken som har vært rettet mot IAS 39, som danner noe av grunnlaget og bakgrunnen for den nye standarden. Videre ser vi på reglene for klassifisering og måling i IFRS 9, og gjennomgår de viktigste forskjellene fra IAS 39. Til slutt vi går mer i detalj på de nye nedskrivningsreglene i IFRS 9, og hvordan disse har endret seg fra IAS 39.

3.1.1 Kritikken mot IAS 39

Både under og etter finanskrisen fikk regnskapsreglene delvis skylden for å ha forsterket effektene av den finansielle krisen. Det ble blant annet pekt på at regnskapsføring til virkelig verdi hadde muliggjort inntekter og bonuser i finansinstitusjoner basert på verdiendringer på finansielle instrumenter som ennå ikke var realiserte. Da nedturen først traff, falt også markedsverdien på mange av de finansielle instrumentene. Noen mener at denne volatiliteten i regnskapene kan ha forsterket nedturen ytterligere (Picker, et al., 2016).

Mange pekte også på at nedskrivningsreglene for de finansielle instrumentene, særlig knyttet til utlån, var en viktig bidragsyter til krisen. Tapsavsetningene hadde kommet for sent og var for små (Madsen, 2015). Nedskrivningsreglene i IAS 39 baserer seg på påløpte tap, med et eksplisitt forbud i standarden mot å ta inn forventede fremtidige tap. Dette står ofte i kontrast til de vurderingene investorer og andre interessenter gjør, og flere mente dette ga lite relevant informasjon til brukerne av regnskapet.

Kort oppsummert har hovedtyngden av kritikken vært knyttet til disse områdene (Taylor, 2014):

- For komplisert og regelbasert tilnærming til klassifisering
- Nedskrivningsmodellene har ikke tatt hensyn til fremtidsrettet informasjon
- Reglene for sikringsbokføring har vært for tungvinte og ikke representert selskapenes økonomiske risikostyring

- Resultatføring av endring i kredittrisiko på egen gjeld, ved føring over resultat, har gitt uønskede og volatile utslag i resultatregnskapet.

Som et tilsvarende på kritikken startet IASB et prosjekt knyttet til ny nedskrivningsmodell og nye regler for klassifisering og måling av finansielle instrumenter. Arbeidet med IFRS 9 startet i november 2008. Den endelige versjonen ble utstedt juli 2014, og implementeres fra og med januar 2018.

3.1.2 Hva er hovedforskjellene mellom IAS 39 og IFRS 9?

IASB oppsummerer forskjellene mellom IAS 39 og IFRS 9 slik (IFRS 9 Financial Instruments , Project Summary, 2014 b, s. 6) som vist i Tabell 1:

IAS 39	IFRS 9
Regelbasert tilnærming	Prinsippbasert tilnærming
Kompleks struktur for innregning	Klassifisering basert på forretningsmodeller og kontantstrømmer
Flere nedskrivningsmodeller	Én nedskrivningsmodell
Effekten av endring i kredittrisiko på egen gjeld kan innregnes i resultatet (virkelig verdi over resultatet)	Effekten av endring i kredittrisiko på egen gjeld innregnes i OCI for gjeld der man har valgt virkelig verdi
Kompliserte reklassifiseringsregler	Reklassifisering drevet av endringer i forretningsmodeller

Tabell 1 - Hovedforskjellene mellom IAS 39 og IFRS 9 Kilde: (IASB, 2014, modell oversatt)

IFRS 9 har en prinsipiell tilnærming til klassifisering og måling, der IAS 39 har ulike kategorier og flere unntak. Dette betyr ikke at IFRS 9 er uten klare regler, men at det i større grad er selskapets kontantstrømmer og forretningsmodeller som skal styre klassifisering og måling enn tilfellet har vært under IAS 39.

Sikringsbokføringsreglene i IFRS 9 er et annet eksempel på en mer prinsippbasert tilnærming. IAS 39 hadde omfattende regler for dokumentasjon av sikringsforholdet, og strenge krav til måling av sikringseffekt. I IFRS 9 er reglene nå i større grad linket opp mot selskapets operasjonelle risikostyring.

Nedskrivningsmodellen i IFRS 9 innebærer store endringer for de fleste banker. Der man i IAS 39 kun har sett på påløpte tap, skal man i IFRS 9 nå også innregne forventede fremtidige tap. IFRS 9, har i motsetning til IAS 39, kun én metode for nedskrivning av finansielle

---

instrumenter. Under IAS 39 kunne vi for eksempel få ulike løsninger for samme type instrument avhengig av klassifisering. Dette vil ikke være tilfellet i IFRS 9, som kun har en modell.

Reklassifiseringer i IFRS 9 skal i utgangspunktet bare skje i de sjeldne tilfellene at forretningsmodellen for de aktuelle finansielle eiendelene endres. Dette betyr at reglene nå er ment å være tettere knyttet opp mot den underliggende forretningsdriften. På papiret tilsier dette en forenkling mot IAS 39 hvor det var seks muligheter for reklassifisering, med ulike kriterier.

I tillegg til endringene som nevnes i Tabell 1 er muligheten til å føre investeringer i unoterte egenkapitalinstrumenter til kostpris i all hovedsak fjernet i IFRS 9. Dette var en mulighet i IAS 39 for instrumenter der man ikke kunne måle virkelig verdi pålitelig. Kriteriet for måling til kostpris er i IFRS 9 innskrenket til at kostprisen må være et rimelig estimat på den virkelige verdien.

Regnskapsføringen under de ulike kategoriene er i hovedtrekk den samme under både IAS 39 og IFRS 9 med to unntak (PwC, 2017 a, s. 11):

- Under IAS 39 vil endringer i virkelig verdi på investeringer i egenkapitalinstrumenter målt til VVOCI alltid påvirke resultatet når eiendelen må nedskrives eller fraregnes. I IFRS 9 vil dette kun skje gjennom OCI (uten resirkulering).
- Utlån og fordringer målt til VVOCI kunne i IAS 39 påvirke resultatet forskjellig fra instrumenter målt til amortisert kost, noe som ikke er tilfellet i IFRS 9 (resirkuleres).

3.2 Klassifisering og måling

3.2.1 Innledning

IFRS 9 innebærer et skifte i metodikken for klassifisering og måling av finansielle instrumenter, og introduserer en metodikk som baserer seg på virksomhetens forretningsmodeller for å avgjøre klassifisering og måling av finansielle instrumenter.

I dette delkapittelet går vi gjennom hovedtrekkene for klassifisering og måling under IAS 39, for å kunne si noe om endringen fra gammel til ny standard. Deretter går vi mer i dybden på reglene for klassifisering og måling under IFRS 9. Til slutt oppsummerer vi forskjellene og ser på eksempler hvor de nye reglene kan føre til ulike klassifiseringer.

3.2.2 Førstegangsinnregning

Reglene for førstegangsinnregning er i hovedsak uforandret fra IAS 39. Innregningen av et finansielt instrument skjer når foretaket blir part i kontrakten: *"Et foretak skal innregne en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse i sin balanseoppstilling bare når foretaket blir part i instrumentets kontraktsbestemmelser"* (IFRS 9 pkt. 3.1.1). Hovedregelen for måling ved førstegangsinnregning er virkelig verdi (IFRS 9 pkt. 5.1.1). Unntaket er kundefordringer som ikke inneholder et vesentlig finansieringselement (IFRS 9 pkt. 5.1.3). I de fleste tilfeller vil transaksjonsprisen være den beste indikatoren på virkelig verdi, men ikke i alle tilfeller. Der den virkelige verdien avviker fra transaksjonsprisen skal differansen innregnes som gevinst eller tap i resultatet (IFRS 9 pkt. B 5.1.2A).

3.2.3 Klassifisering og måling i IAS 39

Hovedregelen for etterfølgende måling i IAS 39 er virkelig verdi, men med flere unntak:

- Instrumenter som klassifiseres som utlån og fordringer måles til amortisert kost
- Investeringer i gjeldsinstrumenter som holdes til forfall måles til amortisert kost
- Investeringer hvor virkelig verdi ikke kan måles pålitelig måles til kostpris

Kort oppsummert betyr dette at egenkapitalinstrumenter og derivater skal måles til virkelig verdi, med visse unntak. Utlån og fordringer, samt investeringer i gjeldsinstrumenter som holdes til forfall, måles til amortisert kost ved hjelp av effektiv rentes metode. Dette gjelder imidlertid ikke finansielle instrumenter som holdes for omsetning, eller er øremerket

tilgjengelig for salg. (IAS 39 pkt. 46). Tabell 2 oppsummerer de ulike kategoriene og hvordan disse skal måles i IAS 39:

Kategori av finansiell eiendel	Etterfølgende måling:
Holdt for omsetning	Virkelig verdi over resultatet
Holdt til forfall	Amortisert kost ved bruk av effektiv rentes metode - nedskrivning ved objektive bevis
Utlån og fordringer	Amortisert kost ved bruk av effektiv rentes metode - nedskrivning ved objektive bevis
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	Virkelig verdi over OCI - nedskrivning over resultatet
Investeringer i egenkapitalinstrumenter som ikke kan måles pålitelig til virkelig verdi	Kostpris - med nedskrivning over resultat
Derivater	Virkelig verdi over resultatet.
Sikringsinstrumenter	*) egne regler for sikringsbokføring

Tabell 2 - Kategorier av finansielle instrumenter under IAS 39. Kilde: (IFRSbox, u.d.) – oversatt tabell

IAS 39 definerer du ulike kategoriene i Tabell 2 slik:

Holdt for omsetning

En finansiell eiendel er holdt for omsetning den oppfyller en av disse vilkårene (IAS 39 pkt. 9):

- *“Eiendelen er i hovedsak anskaffet eller pådratt med kortsiktig salg eller gjenkjøp som formål*
- *ved førstegangsinnregning er en del av en portefølje av identifiserte finansielle instrumenter som blir styrt sammen, og som det er godtgjort at det foreligger et nylig faktisk mønster for kortsiktig realisering av overskudd for, eller*
- *er et derivat (bortsett fra et derivat som er en finansiell garantikontrakt eller et øremerket og effektivt sikringsinstrument).” (IAS 39 pkt. 9)*

Dette betyr i prinsippet at alle finansielle eiendeler kan klassifiseres som holdt for omsetning etter IAS 39, også instrumenter som potensielt kan oppfylle kriteriene til enten holdt til forfall eller utlån og fordringer.

Holdt til forfall

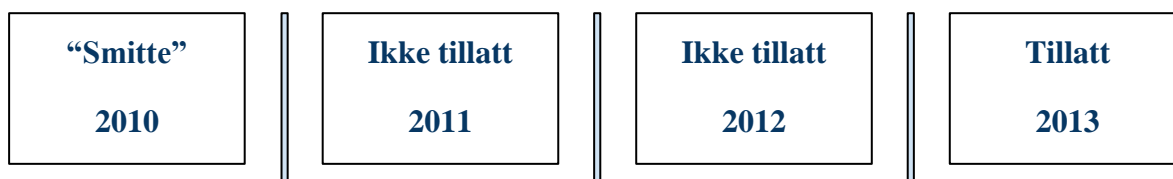
Eiendeler som holdes til forfall er *"ikke-derivative finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette samt et fast forfall, og som et foretak har en positiv intensjon om og evne til å holde til forfall, unntatt*

- *dem som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet,*
- *dem som foretaket øremerker som tilgjengelige for salg, og*
- *dem som oppfyller definisjonen av utlån og fordringer." (IAS 39 pkt. 9,)*

Vi ser at kriteriet for at noe skal kunne klassifiseres som holdt til forfall er at den finansielle eiendelen har betalinger som er faste, eller lar seg fastsette, samt et fast forfall. Egenkapitalinstrumenter kan da ikke oppfylle kravene til denne kategorien da de ikke har fast forfall eller fastsatte betalinger.

Smitteregul for instrumenter som holdes til forfall:

I tillegg til de øvrige kriteriene i kategorien "holdt til forfall" har IAS 39 en smitteregul. Regelen innebærer at salg eller omklassifiseringer ut fra denne kategorien, i inneværende eller i de to foregående regnskapsårene, vil føre til at klassifisering som "holdt til forfall" ikke vil være mulig i de to påfølgende årene. Det er imidlertid et vilkår at salg eller omklassifiseringer er *"mer enn en ubetydelig mengde"* (IAS 39 pkt. 9) for at regelen er gjeldende.

Figur 1 - Smittereglene i IAS 39

Figur 1 illustrerer en bank med en portefølje av finansielle instrumenter, som ble holdt til forfall frem til 2010. Samme år ble det solgt mer enn en ubetydelig mengde fra denne porteføljen. På grunn av dette kan ikke banken klassifisere de samme instrumentene som "holdt til forfall" før 2013. Dette er imidlertid ikke uten unntak. I henhold til IAS 39 pkt. 9 gjelder ikke smitteregul salgt eller omklassifiseringer som:

- *“er så nær opptil forfall eller den finansielle eiendelens innløsningstidspunkt (for eksempel mindre enn tre måneder før forfall) at endringer i markedsrenten ikke ville ha noen vesentlig innvirkning på den finansielle eiendelens virkelige verdi,*
- *skjer etter at foretaket har innkrevd praktisk talt hele den finansielle eiendelens opprinnelige hovedstol gjennom planlagte eller førtidige betalinger, eller*
- *er henførbare til en isolert hendelse som ligger utenfor foretakets kontroll, som ikke vil gjentas og som foretaket ikke med rimelighet kunne forventet.” (IAS 39 pkt. 9)*

Utlån og fordringer

Utlån og fordringer er i IAS 39 definert som *“ikke-derivate finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette, og som ikke blir notert i et aktivt marked” (IAS 39 pkt. 9)*. Utlån og fordringer måles til amortisert kost, unntatt:

- *“Utlån/fordringer som foretaket har til hensikt å selge umiddelbart eller på kort sikt, som skal klassifiseres som holdt for omsetning.*
- *Utlån og fordringer som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker som tilgjengelige for salg eller,*
- *Utlån eller fordringer som innehaveren kanskje ikke vil kunne gjenvinne praktisk talt hele sin opprinnelige investering i bortsett fra på grunn av svekket kreditt, og som skal klassifiseres som tilgjengelige for salg” (IAS 39 pkt. 9)*

Utlån og fordringer inneholder, i motsetning til "holdt til forfall", ingen smitteregel. Instrumentene i denne kategorien vil kunne måles til amortisert kost uavhengig av foretakets intensjon om å holde dem til forfall. Dette gjelder imidlertid ikke instrumenter som holdes til omsetning, eller er øremerket “tilgjengelig for salg”. Fraværet av smitteregel betyr at det kan selges *“mer enn en ubetydelig mengde”* uten at dette innebærer at man må endre klassifiseringen. Det er også et kriterium for klassifisering i denne kategorien at instrumentet har betalinger som er faste eller lar seg fastsette.

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg *“er ikke-derivative finansielle eiendeler som er øremerket som tilgjengelige for salg eller ikke er klassifisert som a) utlån og fordringer, b) investeringer som holdes til forfall, eller c) finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet.” (IAS 39 pkt. 9)*.

Finnes det andre muligheter?

Som vi ser av Tabell 2 finnes det muligheter i IAS 39 til å måle enkelte instrumenter til kostpris. Vilkåret for dette er at instrumentene ikke er notert i et marked, eller at virkelig verdi ikke kan måles pålitelig på andre måter enn kostpris. I tillegg til dette er det egne regler for sikringsbokføring som vi ikke går nærmere inn på.

Virkelig verdiopsjon

Det er, i tillegg til punktene vi allerede har gjennomgått, en mulighet til å velge virkelig verdi over resultatet under gitte kriterier. Dette kalles "virkelig verdiopsjon". Kriteriene for dette er (PwC, 2017 a, s. 16):

- Eliminerer eller reduserer signifikant en målings - eller innregningsinkonsistens "accounting mismatch" som ellers ville oppstå ved å måle eiendelen eller gjelden eller innregnet tap og gevinst på annen måte (virkelig verdi over resultatet)
- En gruppe av finansielle eiendeler, eller finansielle forpliktelser, som styres og måles på basis av virkelig verdi i henhold til en dokumentert riskostyringsstrategi. Videre formidles denne informasjonen internt i dette formatet til ledende ansatte (virkelig verdi over resultatet)
- En kontrakt med en eller flere innebygde derivater som ikke er nært knyttet opp til den økonomiske risikoen eller karakteristikken til vertskontrakten (virkelig verdi over resultatet)
- Enhver eiendel som ellers ville kvalifisere for måling til amortisert kost (virkelig verdi over OCI)

3.2.4 Klassifisering og måling i IFRS 9

Som nevnt innebærer IFRS 9 en vesentlig omlegging av metodikken for klassifisering og måling av finansielle instrumenter. De største endringene er innføringen av forretningsmodeller som grunnlag for klassifisering av finansielle eiendeler. I tillegg introduserer også IFRS 9 det som omtales som "SPPI-test". SPPI står for "*Solely Payments of Principal and Interest*". Dette finner vi igjen i standarden som: "*kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av hovedstol og utestående renter på hovedstol*" (IFRS 9 pkt. 4.1.2).

I IFRS 9 er det, i likhet med IAS 39, mulig å velge måling av alle finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet. Det er verdt å merke seg at dette er et ugjenkallelig valg ved

---

førstegangsinnregning i balansen (IFRS 9 pkt. 4.1.5). I tillegg er det også et vilkår at dette “eliminerer eller i vesentlig grad reduserer en uoverensstemmelse i måling eller innregning” (IFRS 9 pkt. 4.1.5). For enkelte typer egenkapitalinstrumenter kan man også velge måling til virkelig verdi over OCI, noe som også er et ugjenkallelig valg (IFRS 9 pkt. 4.1.4).

De ulike forretningsmodellene

Under IFRS 9 vil det være enhetens forretningsmodeller, sammen med karakteristikken til det aktuelle instrumentet, som avgjør klassifiseringen. Vi har følgende klassifiseringer i IFRS 9:

- Virkelig verdi over resultatet
- Virkelig verdi over OCI (med og uten resirkulering)
- Amortisert kost (se Vedlegg 1 for eksempel på amortisering)

Dette er hovedkategoriene. Det er i tillegg til dette en mulighet, i svært sjeldne tilfeller, å måle til kostpris (Se Vedlegg 3 for et eksempel på hvordan regnskapsføringen kan være forskjellig mellom de ulike klassifiseringene).

For å avgjøre hvilken kategori et instrument skal klassifiseres til må vi se på hvilken forretningsmodell virksomheten bruker for å realisere kontantstrømmene. IFRS 9 definerer følgende forretningsmodeller:

- Instrumentet holdes for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer (IFRS 9 pkt. 4.1.2)
- Instrumentet holdes både for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer og salg (IFRS 9 pkt. 4.1.2A)
- Andre forretningsmodeller (IFRS 9 pkt. 4.1.4)

IFRS 9 pkt. B4.1.2B gir eksempler på hva som vil være relevante faktorer når man skal vurdere hvilke forretningsmodeller som benyttes. Samme punkt sier også at dette vil være en vurdering av fakta, ikke en antagelse, og at all relevant informasjon skal benyttes for å avgjøre hvilken forretningsmodell som er gjeldende. Eksempelvis:

- Hvordan ytelsen til forretningsmodellen og de underliggende finansielle instrumentene rapporteres til ledelsen
- Risikoene som påvirker ytelsen til forretningsmodellen (og de finansielle instrumentene holdt innenfor denne modellen) og hvordan disse risikoene håndteres

- Hvordan ledelsen kompenseres. Om kompensasjonen er basert på kontantstrømmene eller endringene i virkelig verdi for de finansielle instrumentene.

IFRS 9 definerer innholdet i de ulike forretningsmodellene slik:

Den finansielle eiendelen innehas i en forretningsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer.

Finansielle eiendeler som holdes etter denne forretningsmodellen skal måles til amortisert kost (IFRS 9 pkt. 4.1.2A), dette forutsetter imidlertid at SPPI-testen består.

“En finansiell eiendel skal måles til amortisert kost dersom begge følgende betingelser er oppfylt:

- *den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer, og*
- *kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av hovedstol og utestående renter på hovedstol.” (IFRS 9 pkt. 4.1.2 A)*

Utgangspunktet for denne forretningsmodellen er at banken kun mottar kontraktsfestede kontantstrømmer over levetiden for instrumentet. Dette kan eksemplifiseres med en bank som utsteder lån, for så å holde disse til de er nedbetalt. I en slik forretningsmodell innebærer dette at banken, etter utbetalingen til låntaker, holder utlånet til det er ferdig nedbetalt fra kunden. De kontraktsfestede kontantstrømmene er da nedbetaling av hovedstolen på lånet og renter på denne.

IFRS 9 tillater likevel at det under denne forretningsmodellen forekommer enkelte salg. Dette innebærer at man kan oppfylle kriteriene til denne forretningsmodellen, både hvis det historisk har forekommet enkelte salg og man forventer enkelte salg i fremtiden. Dette vil imidlertid avhenge av både frekvens og verdi på salgene (IFRS 9 pkt. B4.1.3B). Det er også tillatt å selge engasjementer som et ledd i risikostyringen uten at dette påvirker klassifiseringen (IFRS 9 pkt. B4.1.3A).

Den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål kan oppnås ved både å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer og selge finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler som holdes etter denne forretningsmodellen skal måles til virkelig verdi over OCI i henhold til IFRS 9 pkt. 4.1.2A. Det forutsettes også i dette tilfellet at SPPI-testen består. Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi over OCI må oppfylle følgende kriterier (IFRS 9 pkt. 4.1.2A)

“En finansiell eiendel skal måles til virkelig verdi over andre inntekter og kostnader dersom begge følgende betingelser er oppfylt:

- *den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål kan oppnås ved både å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer og selge finansielle eiendeler, og*
- *kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av hovedstol og utestående renter på hovedstol.” (IFRS 9 pkt. 4.1.2A)*

Denne forretningsmodellen innebærer, som navnet tilsier, at banken både vil motta kontraktsregulerte kontantstrømmer og selge finansielle eiendeler. Forretningsmodellen vil typisk inneholde mer salg av finansielle instrumenter sammenlignet med den beskrevet over, men IFRS 9 setter ingen grense for hvor ofte eller hvor mye salget skal utgjøre. I motsetning til kategorien over vil imidlertid salgene i denne kategorien bære preg av i større grad å være planlagt. Salg i denne kategorien vil eksempelvis være en del av den daglige likviditetsstyringen eller salg av boliglån som møter gitte kriterier til et boligkredittforetak. Vi ser vi nærmere på sistnevnte i kapittel 5.4.

Andre forretningsmodeller og klassifiseringsmuligheter

Finansielle eiendeler skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi over resultatet hvis de ikke faller inn under en av de to kategoriene nevnt over. *“En finansiell eiendel skal måles til virkelig verdi over resultatet, med mindre det måles til amortisert kost i samsvar med nr. 4.1.2 eller til virkelig verdi over andre inntekter og kostnader i samsvar med nr. 4.1.2 A” (IFRS 9 pkt. 4.1.4).*

Eksempler på dette vil være forretningsmodeller hvor målet er å realisere kontantstrømmer gjennom kjøp og salg, eller porteføljer hvor ytelsen måles etter endringer i den virkelige verdien. Det er likevel slik at selskapet i disse forretningsmodellene kan motta kontraktsfestede kontantstrømmer. Skillet er at mottaket av disse ikke er en grunnleggende del

av vurderingene eller målingen av ytelsen. Det er heller ikke et mål ved kjøpet av disse instrumentene.

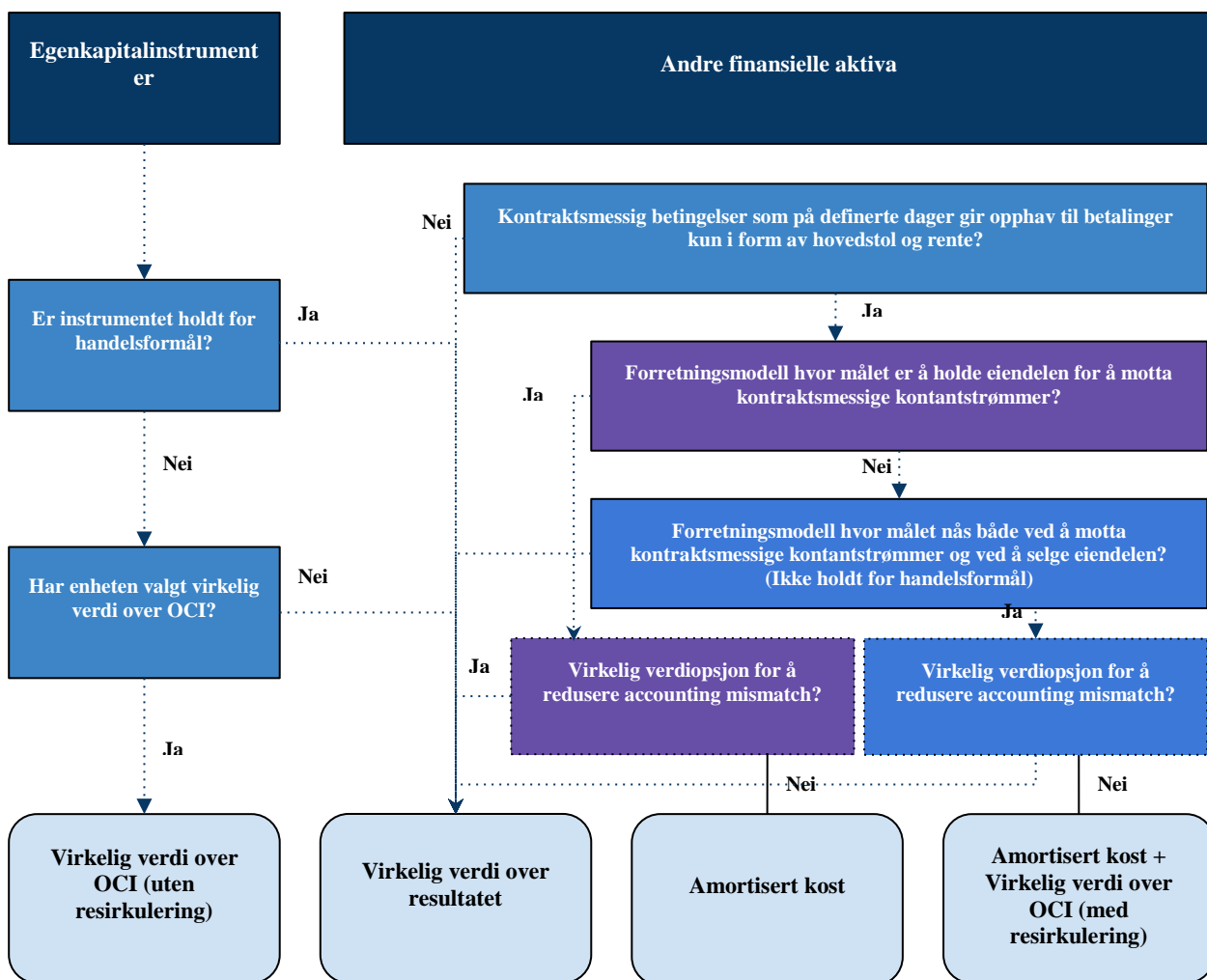
Det er i tillegg til kriteriet over en mulighet til å øremerke bestemte egenkapitalinvesteringer, som i utgangspunktet skulle vært målt til virkelig verdi over resultatet, til måling til virkelig verdi over OCI. Dette valget er ugjenkallelig ved første gangs innregning (IFRS 9 pkt. 4.1.4). Øremerkingen gjelder imidlertid kun investeringer som ikke holdes for omsetning eller er en del av et betinget vederlag i forbindelse med en virksomhetssammenslutning (IFRS 9 pkt. 5.7.5).

I likhet med IAS 39 er det en mulighet til å øremerke finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet i IFRS 9. Som Tabell 3 viser er denne muligheten innskrenket og gjelder nå kun der det vil oppstå et “regnskapsmessig misforhold” (IFRS 9 pkt. 4.1.5). Dette er også et ugjenkallelig valg ved førstegangsinnregning.

Valg	Vikår for bruk	Tilgjengelig valg	
		IFRS 9	IAS 39
VV resultat	Eliminerer eller reduserer signifikant en målings - eller innregningsinkonsistens “accounting mismatch” som ellers ville oppstå ved å måle eiendelen eller gjelden eller innregnet tap og gevinst på annen måte	Ja	Ja
VV resultat	En gruppe av finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser eller begge som styres og hvor ytelsen måles på basis av virkelig verdi i henhold til en dokumentert riskostyringsstrategi. Videre formidles denne informasjonen internt i dette formatet til ledende ansatte	Nei	Ja
VV resultat	En kontrakt med en eller flere innebygde derivater som ikke er nært knyttet opp til den økonomiske risikoen eller karakteristikken til vertskontrakten	Nei	Ja
VV OCI	Enhver eiendel som ellers ville kvalifisere for måling til amortisert kost	Nei	Ja

Tabell 3 – virkelig verdiopsjon (PwC, 2017 a, s. 16) – tabell oversatt

Figur 2 viser de ulike valgene og forretningsmodellene i IFRS. I denne modellen er SPPI-testen lagt først, noe som også er tillatt etter IFRS 9.

Figur 2 - Klassifiseringer under IFRS 9 Kilde: (Kinserdal, 2017), omarbeidet modell

Resirkulering er en innregning av resultat som er ført mot egenkapitalen via OCI til resultatet.

Hvordan kan innføringen av forretningsmodeller som basis for klassifisering og måling påvirke klassifiseringen

Som vi ser av gjennomgangen av forretningsmodellene vil IFRS 9 kunne føre med seg andre vurderinger og utfall enn IAS 39. Eksempelvis for engasjementer som var klassifisert som utlån og fordringer i IAS 39.

Under IAS 39 var utlån og fordringer en egen klassifiseringskategori. I motsetning til kategorien holdt til forfall, inneholdt ikke kategorien utlån og fordringer egne regler om smitte. Dette betyr at det var et aktivt valg å klassifisere utlånet som tilgjengelig for salg. Selv om banken visste at den kom til å selge deler av porteføljen, ville man ikke være nødt til å endre klassifiseringen. Selv om man historisk har solgt engasjementer fra denne kategorien.

Disse utlånene har man kunnet holde til amortisert kost under IAS 39 fordi man ikke har øremerket dem som tilgjengelig for salg, og at man ikke har noen smitteeffekt fra tidligere salg. Instrumenter som er klassifisert som utlån og fordringer blir målt til amortisert kost uten hensyn til foretakets intensjon om å holde dem til forfall (IAS 39 AG 68). Denne regelen er ikke lenger til stede i IFRS 9. Under IFRS 9 er det den overordnede forretningsmodellen som styrer klassifiseringen. For en utlånsportefølje som har vært ført til amortisert kost under IAS 39 kan dette føre til at porteføljen, kanskje i sin helhet, må klassifiseres til virkelig verdi over OCI hvis begge vilkårene for dette i IFRS 9 pkt. 4.1.2A er oppfylt.

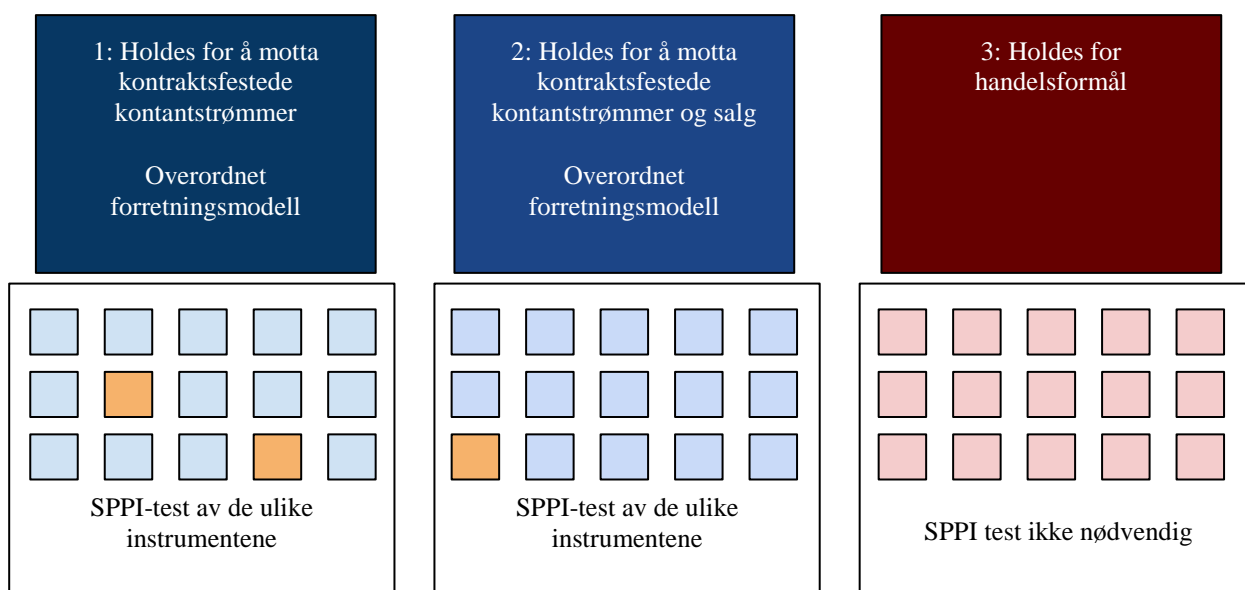
SPPI-testen

Der forretningsmodellen fastsettes på aggregert nivå, gjøres SPPI-testen på individnivå. Den sentrale vurderingen i SPPI-testen er å vurdere om instrumentet utelukkende gir betaling av hovedstol og utestående renter på hovedstol. Instrumenter som ikke utelukkende gir kontraktsfestet betaling av hovedstol og renter på hovedstol skal som nevnt føres til virkelig verdi. IFRS 9 gir en relativt detaljert veiledning på hvilke faktorer som bør vurderes og eksempler på hva som vil være kriterier for å bestå testen. Eksempler på instrumenter som ikke består SPPI-testen kan være en aksje der kontantstrømmen ikke er kontraktsfestet eller et låneinstrument der renten bestemmes av kursene på en aksjeindeks.

I Basis for Conclusion on IFRS 9 Financial Instruments (IASB, 2014 a) har IASB uttalt at man ønsket å begrense amortisert kost og virkelig verdi over OCI. IASB argumenterer for at regnskapsføring til amortisert kost kun er relevant for mindre komplekse instrumenter.

Figur 3 viser en situasjon der vi antar at en bank har tre ulike porteføljer med finansielle instrumenter som holdes med ulike forretningsmodeller. Vi antar at hver portefølje inneholder 15 individuelle instrumenter. De oransje rutene representerer her at et individuelt instrument ikke har bestått "SPPI-testen". Dette fører til at instrumentet skal måles til virkelig verdi, selv om det er en del av en portefølje der det overordnede målet er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer.

Figur 3 - Sammenhengen mellom forretningsmodeller og SPPI-testen

Hva ligger i begrepet hovedstol og utestående renter på hovedstol?

Standarden gir følgende definisjoner på hovedstol og utestående renter på hovedstol IFRS 9 pkt. 4.1.3:

Hovedstol:

- Hovedstolen defineres i IFRS 9 som “*virkelig verdi av det finansielle instrumentet ved første gangs innregning*” (IFRS 9 pkt. 4.1.3 a). Hovedstolen kan imidlertid endre seg, eksempelvis ved nedbetaling av hovedstolen.

Utestående renter på hovedstol:

- Renter består av “*vederlag for tidsverdien av penger, for kredittrisiko knyttet til utestående hovedstol i et bestemt tidsrom og for andre grunnleggende utlånsrisikoer og -kostnader samt en fortjenestemargin*” (IFRS 9 pkt. 4.1.3b).

IASB anbefaler at man foretar en gjennomgang av hvilke forretningsmodeller man har før man gjennomfører SPPI-testen. Hvis forretningsmodellen ikke tilsier regnskapsføring til amortisert kost, vil det være unødvendig å avgjøre om de enkelte instrumentene overholder kravene. Det vil si at for instrumenter i forretningsmodell 3 i Tabell 4 er det ikke behov for en detaljert vurdering av om enkeltinstrumentene oppfyller kravene i SPPI-testen. Hvis forretningsmodellen er, enten i nr. 1, eller 2 i Tabell 4, må det gjøres en vurdering av det enkelte instrumentet i porteføljen. Dette er også illustrert i Figur 3.

		SPPI-test	
		Bestått	Feilet
Forretningsmodell	Forretningsmodell 1: Den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer	Amortisert kost	Virkelig verdi over resultatet
	Forretningsmodell 2: Den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål kan oppnås ved både å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer og selge finansielle eiendeler	Virkelig verdi over OCI (med resirkulering)	Virkelig verdi over resultatet
	Forretningsmodell 3: Forretningsmodellen oppfyller verken kravene til innregning til amortisert kost eller virkelig verdi over OCI	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet
Valg	Virkelig verdiopsjon er benyttet for å redusere et "regnskapsmessig misforhold"	Virkelig verdi OCI	I/A
	Muligheten til å måle effekten av verdiendringer i egenkapitalinstrumenter som ikke er holdt for handel er benyttet	I/A	Virkelig verdi over OCI med resirkulering

Tabell 4 - Ulike klassifiseringsmuligheter for ulike forretningsmodeller Kilde: (EY, 2015, s. 5) – oversatt modell

Vurderingsfaktorer

Som vi så over utføres SPPI-testen for det enkelte instrumentet, og ikke som en overordnet vurdering. IFRS 9 lister blant annet opp følgende faktorer som relevante i SPPI-testen (PwC, 2017 a):

- Lån utstedt i fremmed valuta (IFRS 9 pkt. B4.1.8)
- Tidsverdien av penger som element i rentene (IFRS 9 pkt. B4.1.9)
- Kontraktsvilkår som endrer timing eller størrelse på kontraktsfestede kontantstrømmer (IFRS 9 pkt. B4.1.10 - B4.1.19)
  - Forhåndsbetalinger og muligheter for terminforlenging.
  - Andre elementer som kan endre de kontraktsfestede kontantstrømmene
  - Lån der utsteder kun har rett til verdier i panteobjektet eller andre underliggende verdier ("non-recourse").
  - Om de kontraktsfestede kontantstrømmene ikke er reelle eller ubetydelige.
  - Rettigheter ved eventuell konkurs eller fravær av betaling.
- Kontraktsbundne instrumenter (IFRS 9 pkt. B4.1.20 - B4.1.26)

Lån utstedt i fremmed valuta

Vurderingen om de kontraktsfestede kontantstrømmene utelukkende er tilbakebetaling av renter og hovedstol skal skje i den valutaen lånet er utstedt.

Tidsverdien av penger som element i renter

For å avgjøre om en gitt rente bare tar hensyn til tidsverdien av penger og kredittrisiko, må enheten vurdere relevante faktorer som i hvilken valuta instrumentet er utstedt, og for hvilken periode renten settes (IFRS 9 B4.1.9A).

I enkelte tilfeller kan rentesetting for et finansielt instrument avvike fra perioden renten settes for. Et eksempel på dette kan være et lån der renten settes hver tredje måned til 5-årig rente. I slike tilfeller sier standarden at man må vurdere effekten av dette avviket, og om effekten er vesentlig. Dette gjøres ved å sammenligne den udiskonterte kontantstrømmen for instrumentet med et referanseinstrument. Referanseinstrumentet i dette tilfellet vil være et tilsvarende instrument der renten settes hver tredje måned til 3-månedlig rente. Standarden gir ingen nærmere veiledning på hva som er et vesentlig avvik. I henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.9B kan det i noen tilfeller være tilstrekkelig med en kvalitativ vurdering for å avgjøre om betalingene er utelukkende renter og hovedstol.

Forhåndsbetalinger og muligheter for terminforlenging

Finansielle instrumenter kan inneholde elementer i kontrakten som muliggjør forhåndsbetalinger og endringer av terminstruktur. I henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.11 kan både tidlige tilbakebetalinger og terminforlengelser oppfylle kravene i SPPI-testen hvis tilbakebetalingen i hovedsak består av utestående hovedstol og renter. Vilårene i en terminforlengelse må i tillegg hovedsakelig representere betaling av hovedstol og renter. Standarden åpner imidlertid for en rimelig kompensasjon for muligheten til å forskuddsbetale, eller forlenge termin. Det gis ingen nærmere forklaring på hva rimelig betyr i denne sammenhengen.

Hvis et instrument ikke oppfyller kravene i SPPI-testen på grunn av muligheten til forhåndsbetaling eller terminforlenging skal det i utgangspunktet føres til virkelig verdi over resultatet. Instrumentene kan likevel innregnes til amortisert kost eller virkelig verdi over OCI dersom (IFRS 9 pkt. B4.1.12):

- Enheten anskaffer eller utsteder instrumentet med rabatt eller avslag på den nominelle verdien, eller
- beløpet knyttet til forskuddsbetaling representerer i hovedsak nominell verdi og påløpte, ikke betalte, kontraktsfestede renter. Dette kan også inkludere en rimelig kompensasjon for muligheten til forskuddsbetaling; og
- ved første gangs innregning av den finansielle eiendelen er den virkelige verdien av forskuddsbetalingselementet uvesentlig.

Hva som er uvesentlig verdi av forskuddsbetalingen blir en skjønnsmessig vurdering da standarden ikke gir noe nærmere veiledning.

Andre elementer som kan endre de kontraktsfestede kontantstrømmene

I tillegg til forskuddsbetaling og endringer i terminstrukturen må vi også ta hensyn til andre betingelser i kontrakten som kan endre den kontraktsfestede kontantstrømmen (IFRS 9 B4.1.10). Standarden eksemplifiserer dette med et instrument som endrer rentevilkår basert på en definert hendelse. Hvis rentevilkårene endrer seg som følge av at låntakeren har betalt for sent, vil dette være forskjellig fra om renten endrer seg basert på hovedindeksen på Oslo Børs. I henhold til standarden vil trolig førstnevnte bestå SPPI-testen fordi den økte renten kan knyttes opp mot kredittrisikoen. Instrumentet med renteendringer knyttet til indeksen på Oslo Børs vil ikke ha sammenheng med tidsverdien eller kredittrisiko. De kontraktsfestede kontantstrømmene vil da ikke utelukkende basere seg på betaling av renter og hovedstol.

Lån der utsteder kun har rett til verdier i panteobjektet eller andre underliggende verdier (“non-recourse”)

Det kan være tilfeller der det utstedes lån, eller andre finansielle instrumenter, hvor man kun har sikkerhet for et underliggende panteobjekt. Eksempler på dette kan være pant i en eiendom, eller tilfeller der verdien på et underliggende objekt skal brukes til å betale tilbake hovedstolen. Har man ikke krav på hovedstolen utover det underliggende objektet vil instrumentet som hovedregel ikke bestå SPPI-testen. Dette skyldes at man er eksponert for verdisvingninger i de underliggende objektene, noe som ikke er forenelig med vilkårene i SPPI-testen. Standarden påpeker imidlertid at det ikke i ethvert tilfelle er ekskluderende at man ikke har krav på annet enn underliggende verdier. I slike tilfeller må man se gjennom til det underliggende objektet for å finne ut om kontantstrømmen i hovedsak består av betaling av renter og hovedstol (IFRS 9 pkt. B4.1.17).

Om de kontraktsfestede kontantstrømmene ikke er reelle eller ubetydelige

Kontraktsfestede karakteristika ved en kontantstrøm som ikke er reelle eller er klart ubetydelige skal ikke hensyntas som en del av SPPI-testen. I henhold til IFRS 9 B4.1.18 må vurderingen om de kontraktsfestede karakteristikaene er klart ubetydelige gjøres både for den enkelte periode, og totalt over levetiden. Dersom en del av kontrakten er ubetydelig, skal ikke denne delen tillegges vekt ved vurdering av om kontantstrømmen er betaling av renter og hovedstol. Hvor grensen går mellom betydelige og ubetydelige kontantstrømmer blir en skjønnsmessig vurdering.

Det skal også gjøres en vurdering av om de kontraktsfestede kontantstrømmene er reelle. En kontantstrømkarakteristikk er ikke reell hvis den kun påvirker kontantstrømmen til instrumentet basert på hendelser som enten er ekstremt sjeldne, svært abnormale eller er usannsynlig at inntreffer (IFRS 9 pkt. B4.1.18). Hva dette innebærer i praksis vil bero på skjønnsmessige vurderinger, men ut fra ordlyden i standarden ligger listen svært høyt for å si at et kontraktselement ikke er reelt.

Rettigheter ved eventuell konkurs eller fravær av betaling

Hvilke rettigheter man har ved fravær av betaling og i konkurs er også en viktig vurdering i SPPI-testen. Ifølge IFRS 9 B4.1.19 vil et instrument kunne regnes som “utelukkende tilbakebetaling av renter og hovedstol” selv om gjelden ikke er prioritert. Det er likevel et vilkår at fravær av betaling innebærer et kontraktsbrudd og at kreditor har en kontraktsfestet rett til betaling ved konkurs.

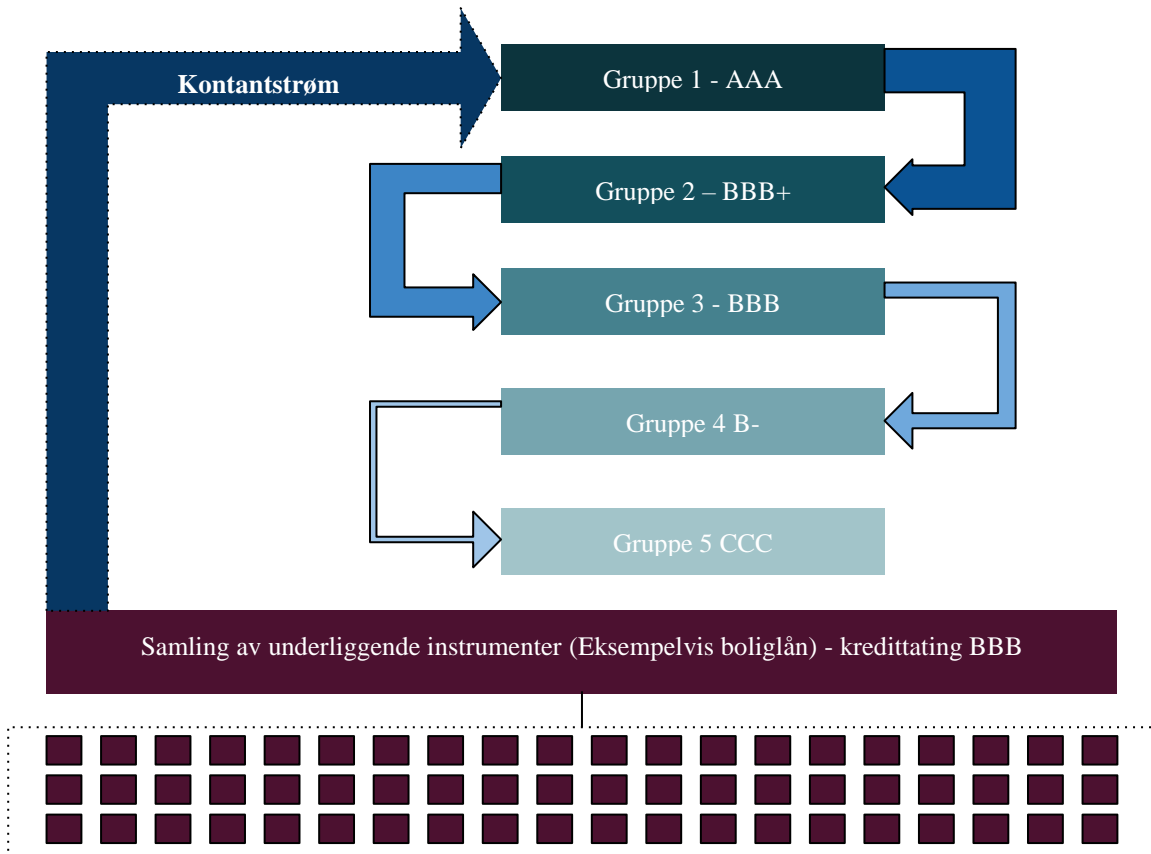
Skillet her kan eksemplifiseres med preferanseaksjer som både kan inneholde en kontraktsfestet rett til renter på hovedstol (investeringen) og tilbakebetaling på et gitt tidspunkt. Forskjellen her blir at preferanseaksjene ikke vil gi kontraktsfestet rett til dekning i konkurs og vil derfor ikke overholde kravene til utelukkende betaling av renter og hovedstol. (PwC, 2017 a, s. 23).

Verdipapirisering

Det finnes også finansielle instrumenter som er kontraktsbundne, også kalt "verdipapirisering" (Finans Norge, 2017). Dette kan typisk være salg av utstedte lån til en spesialopprettet virksomhet. Denne virksomheten utsteder videre verdipapirer der avkastningen bygger på de underliggende instrumentene. Dette er transaksjoner hvor utstederen kan prioritere utbetalingene til eierne av instrumentene ved å bruke flere instrumenter som er kontraktsmessig sammenkoblet. Dette lager ulike "grupper" med ulik finansiell risiko og ulik rett på kontantstrømmene fra de underliggende instrumentene. Har man for eksempel 5 grupper, vil gruppe 1 ha tilgang til kontantstrømmer først, gruppe 2 har rett på gjenværende kontantstrømmer etter gruppe 1. Dette fortsetter ned til gruppe 5, som har siste prioritet. Dette betyr at eieren av det finansielle instrumentet kun har rett på utbetaling av hovedstol og renter i den utstrekning det er gjenværende kontantstrømmer fra de foregående gruppene. Man må i henhold til IFRS 9 også kunne se gjennom til de underliggende instrumentene som genererer kontantstrømmen for å gjennomføre SPPI-testen (IFRS 9 pkt. B4.1.22). En eller flere av de underliggende instrumentene må inneholde betalinger som er utelukkende betaling av hovedstol og renter på hovedstol.

Et annet vilkår er at kontraktsvilkårene til den gruppen som vurderes for klassifisering, uten å se gjennom til de underliggende finansielle instrumentene, består utelukkende av betaling av hovedstol og renter på hovedstol.

Figur 4 illustrerer en situasjon hvor en gruppe av boliglån er samlet til et finansielt instrument som gir rett til kontantstrømmer. Gruppene i figuren gir rett til kontantstrømmer i kronologisk rekkefølge, der gruppe 1 har førsterett. Kredittratingene er basert på ratingsystemet til Standard&Poors (S&P Global Ratings, 2018) og benyttes i eksemplet for illustrasjonsformål. De underliggende instrumentene antas å ha kredittrating BBB. I dette eksemplet betyr dette at "gruppene" 1 til 3 kan bestå SPPI-testen. Gruppe 4 og 5 har lavere rating og vil dermed ikke bestå SPPI-testen i henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.21 c).

Figur 4 - Kontraktsbundne instrumenter

Hva skiller SPPI fra “betalinger som er faste eller lar seg fastsette” i IAS 39?

Vilkåret for føring til amortisert kost i IAS 39, inklusive intensjon og evne til å holde til forfall, var at instrumentet hadde “betalinger som er faste eller lar seg fastsette og fast forfall at en kontraktsregulert ordning definerer betalingsbeløp og tidspunkter for innehaveren, for eksempel betalinger av rente og hovedstol” (IAS 39 AG 17). Dette viser at IAS 39 ikke har den samme rigide definisjonen av de kontraktsfestede kontantstrømmene som IFRS 9. IAS 39 påpeker også at “en vesentlig risiko for manglende betaling utelukker ikke klassifisering av en finansiell eiendel som holdt til forfall så lenge dens kontraktsregulerte betalinger er faste eller lar seg fastsette” (IAS 39 AG 17). Dette vil ikke være i tråd med definisjonen av renter i IFRS 9, hvor renteelementet kun skal bestå av tidsverdien av penger og kredittrisiko (IFRS 9 pkt. 4.1.3b).

Ut fra definisjonen i IAS 39 ser vi at dette kan medføre at enkelte instrumenter som har vært ført til amortisert kost under IAS 39, ikke kan føres til amortisert kost under IFRS 9. Eksempler på dette kan være:

- Instrumenter med renter som fastsettes med annen frekvens enn eksponeringen for kredittrisiko. For eksempel et lån med 5-årig rente som resettes hver tredje måned.
- Instrumenter med vesentlig risiko for fraværende betaling. Hvis vi følger opp eksemplet over om kontraktbundne instrumenter vil også instrumenter i gruppe 4 og 5 kunne føres til amortisert kost. Forutsatt at disse gruppene også har fastsatte betalinger, men her med en vesentlig risiko for manglende betaling.
- Instrumenter som har innebygde derivater. For disse instrumentene kunne man i IAS 39 skille ut den delen av instrumentet som ikke var linket til vertskontrakten. Dette førte til at man kunne føre en del, vertskontrakten, til amortisert kost. Og derivatet til virkelig verdi. Dette forutsatte selvfølgelig at vertskontrakten oppfylte kravene til eller utlån og fordringer eller holdt til forfall.

3.2.5 Omklassifiseringsreglene

Innføringen av klassifisering og måling basert på forretningsmodeller i IFRS 9, fører også til endring i omklassifiseringsreglene sammenlignet med IAS 39.

Reglene vil bare omfatte gjeldsinstrumenter. Øvrige instrumenter, som ikke har bestått SPPI-testen, skal uansett måles til virkelig verdi over resultatet. Omklassifiseringen vil ikke føre til korrigering av tidligere års regnskap (IFRS 9 B5.6.1).

I henhold til IFRS 9 er det forventet at endringer i virksomhetens forretningsmodell vil forekomme svært sjelden. For at det skal skje en endring i forretningsmodell må dette være besluttet i toppledelsen og innebære en vesentlig endring av forretningsdriften. I tillegg bør endringen i forretningsmodell være observerbar for omgivelsene (IFRS 9 pkt. B4.4.1).

Standarden gir følgende eksempler på situasjoner som ikke er en endring av forretningsmodell i IFRS 9 pkt. B4.4.3:

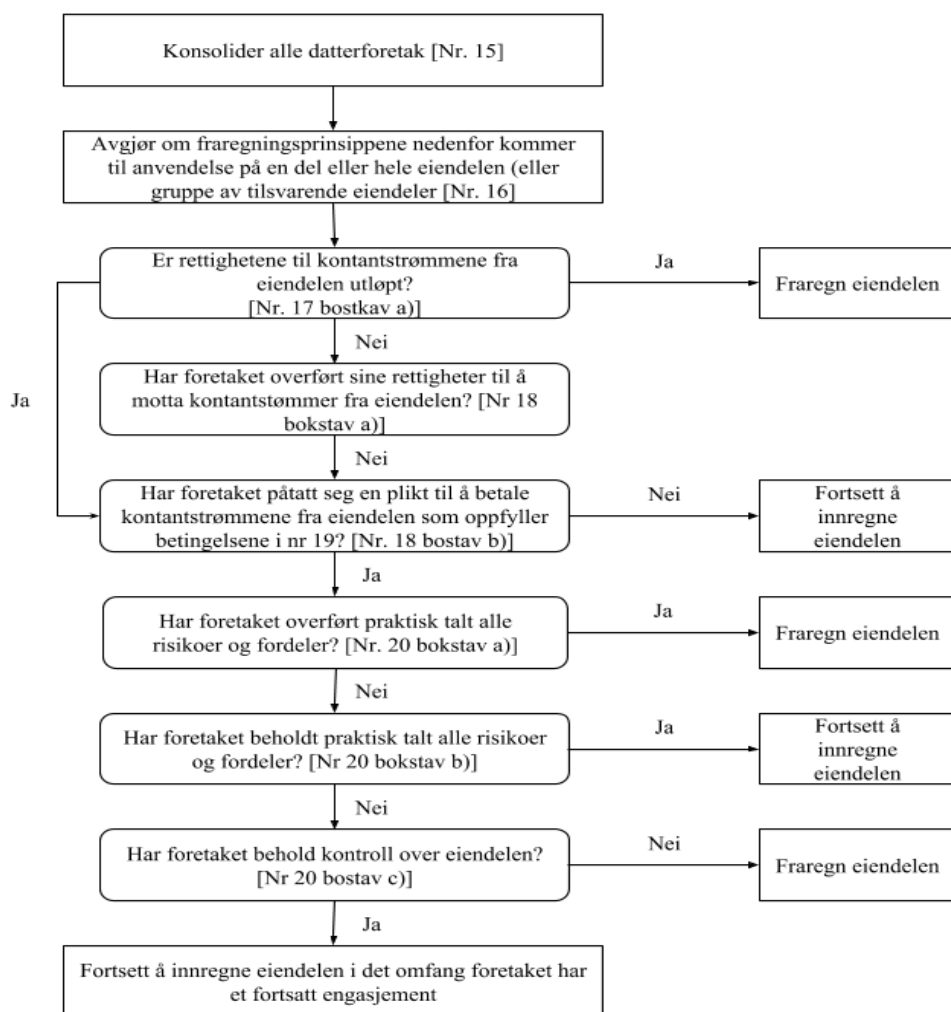
- En endring i intensjonen knyttet til gitte finansielle eiendeler (selv under forutsetningen om vesentlige endringer i markedsforholdene)
- Et midlertidig bortfall av et marked for en finansiell eiendel
- En overføring av finansielle eiendeler mellom deler av enheten med ulik forretningsmodell.

3.2.6 Modifiserte eiendeler og fraregning

Figur 5 viser et flytkart med kriteriene for fraregning av finansielle instrumenter under IAS 39. Reglene i IFRS 9 er uforandret fra dette, henvisningene i tabellen er til IAS 39. Standarden gir imidlertid lite veiledning for modifiserte finansielle eiendeler. Et eksempel på en modifisert eiendel kan være en bank som reforhandler en låneavtale med en kunde. Dette fører til endring av terminstrukturen og rentevilkårene i kontrakten.

IFRIC (Deloitte, 2012) har uttalt at man kan tolke reglene for vesentlige modifikasjoner av finansielle forpliktelser analogt. Finansielle forpliktelser skal fraregnes når det skjer en vesentlig endring i kontraktvilkårene (IFRS 9 pkt. 3.3.2). Reglene for fraregning av finansielle forpliktelser inneholder også en 10%-grense (IFRS 9 pkt. B3.3.6). Dette betyr at en endring på 10% i de diskonterte kontantstrømmene uansett blir å anse som en vesentlig endring.

Figur 5 - Fraregning IFRS 9 Kilde: (Myrbakken & Signe, 2015, s. 616)

3.3 Nedskrivningsreglene i IFRS 9

IFRS 9 innfører en ny modell for nedskrivning av finansielle instrumenter. Enhetene går fra å beregne påløpte tap, til å beregne forventede tap. Modellen gjelder i utgangspunktet for alle instrumenter som måles til amortisert kost eller virkelig verdi over OCI. Unntakene er egenkapitalinstrumenter som måles til virkelig verdi over OCI og en forenklet modell knyttet til nedskrivning av kundefordringer. Vi vil i dette delkapittelet først se på hovedforskjellene mellom nedskrivningsreglene i IFRS 9 og IAS 39. Videre ser vi på hovedpunktene i nedskrivningsmodellen i IAS 39. Deretter beskriver vi de ulike elementene i den nye nedskrivningsmodellen i IFRS 9.

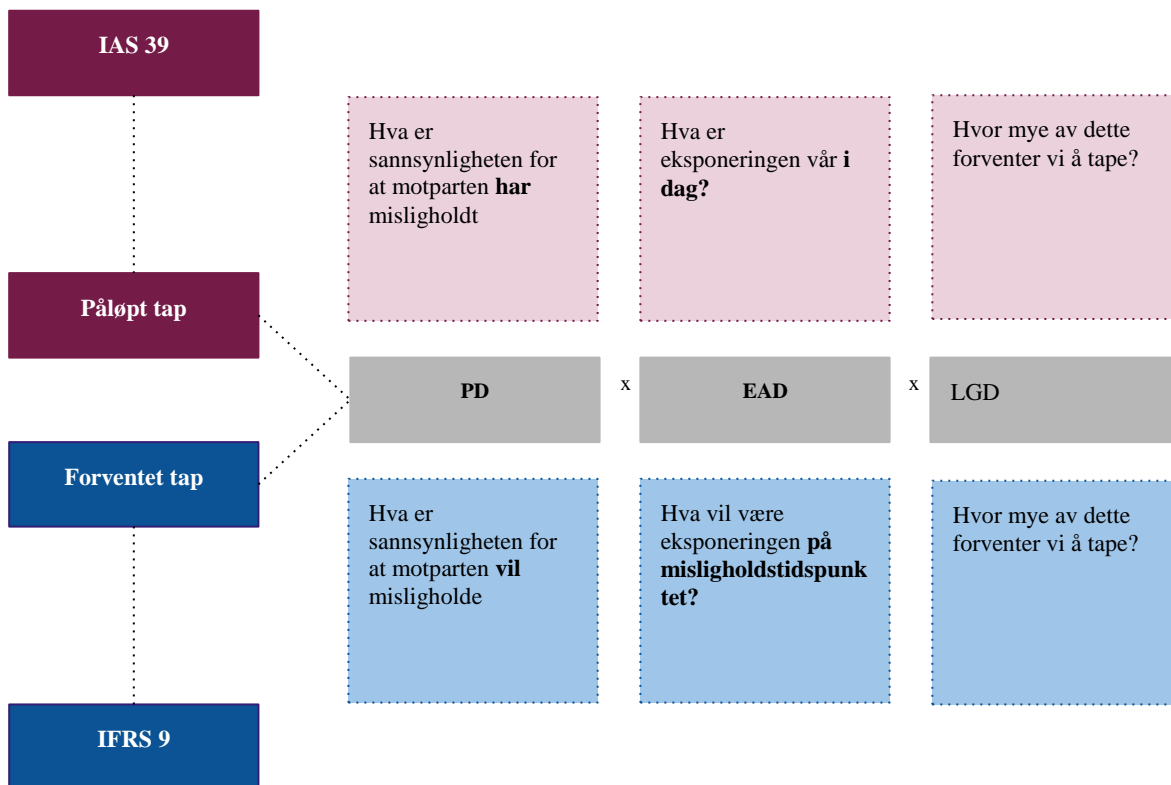
3.3.1 Sammenligning med IAS 39

I Tabell 5 ser vi en overordnet sammenligning av nedskrivningsmodellene under IFRS 9 og IAS 39. Som det fremgår av tabellen har IFRS 9 kun en modell for nedskrivning, der IAS 39 har to.

	IFRS 9: Amortisert kost og virkelig verdi over resultatet	IAS 39	
		Amortisert kost	Virkelig verdi over resultatet
Metode for innregning	Tapsavsetning	Enten direkte reduksjon av eiendelen eller tapsavsetning	Nedgang i virkelig verdi fra OCI overført til resultatet
Hvilken metodikk	Forventet kredittap	Objektive bevis på verdifall (påløpte tap)	Objektive bevis på verdifall (påløpte tap)
Hvordan måles nedskrivningene	Enten 12-måneders forventet kredittap eller forventet kredittap over levetiden avhengig av endring i kredittrisiko	Differansen mellom eiendelens bokførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med eiendelens originale effektive rente	Differansen mellom kjøpesum korrigert for eventuelle renter, nedbetalinger og amortisering og nåværende virkelig verdi hensyntatt eventuelle tidligere nedskrivninger
Restriksjoner på reversering av tapsavsetninger?	Ingen	Reversering kan foretas ved objektive bevis for at vilkåret for nedskrivningen ikke lenger er til stede	Reversering kan foretas ved objektive bevis for at vilkåret for nedskrivningen ikke lenger er til stede

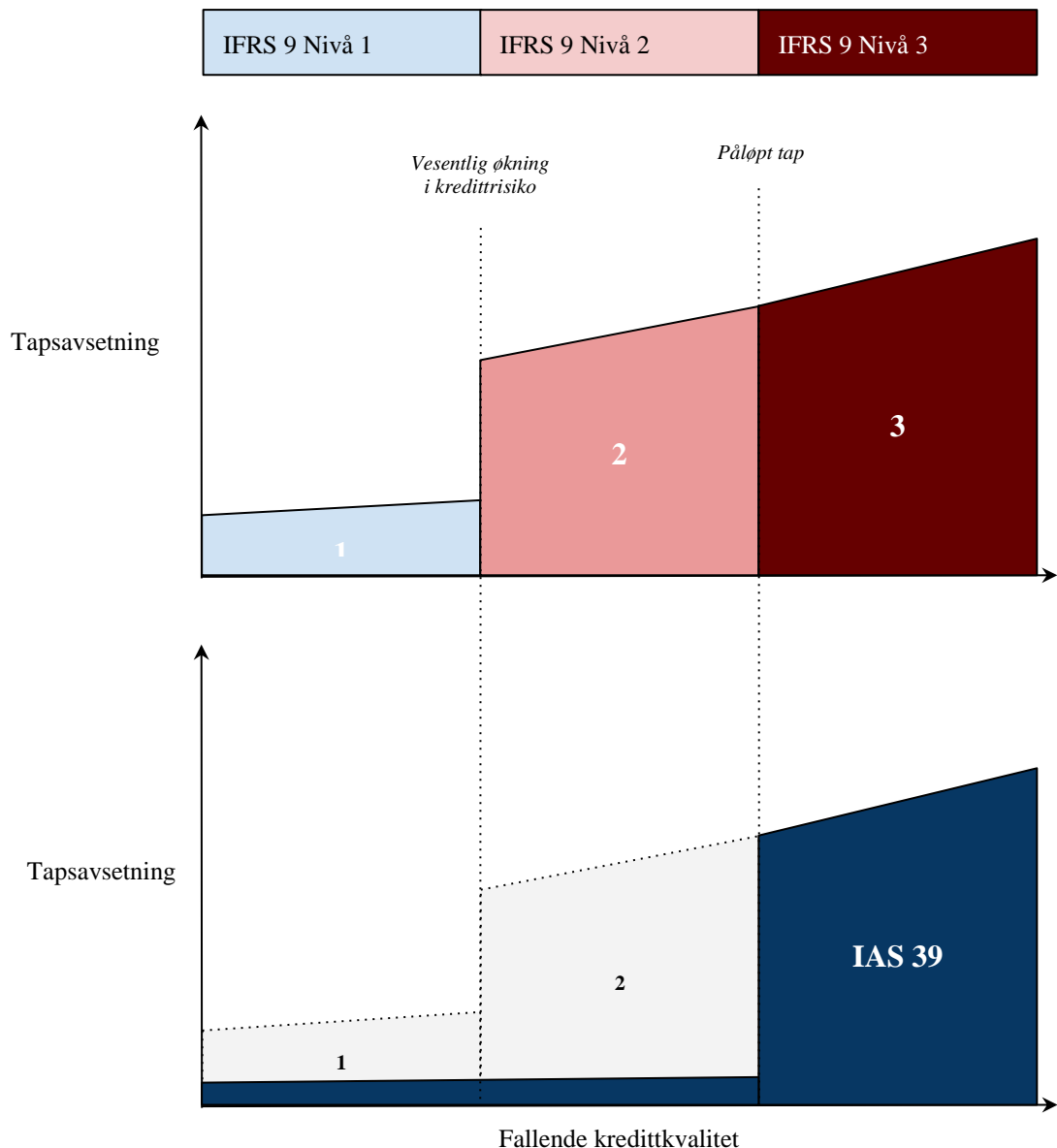
Tabell 5 - Sammenligning av nedskrivningsreglene i IAS 39 og IFRS 9 Kilde: (PwC, 2017 a, s. 30) modell oversatt

Som Figur 6 illustrerer beveger vi oss nå fra en modell hvor beregningen har bestått i å beregne påløpte tap til en modell som beregner forventede tap.

Figur 6 - Sammenligning av nedskrivningsreglene i IAS 39 og IFRS 9

Figur 7 på side 36 er en illustrasjon på når tapsavsetningene vil skje i de to nedskrivningsmodellene. Den øverste figuren representerer IFRS 9 med sine 3 nivåer. Nivå 1 inneholder friske instrumenter, der det avsettes for 12 måneders forventet kredittap. Nivå 2 er de lånene som har en vesentlig økning i kredittrisiko, hvor det ikke er objektive bevis på verdifall. Nivå 3 er de utlånene som har objektive bevis på verdifall.

Figur 7 - Sammenhengen mellom nivåene i nedskrivningsmodellen i IFRS 9 og IAS 39

Som Figur 7 viser er det ventet at IFRS 9 vil føre til at nedskrivningene inntreffer på et tidligere tidspunkt enn under IAS 39. Det vil si før man har objektive bevis på verdifall. Vi ser også at det oppstår en “klippeeffekt” når et utlån, eller annet gjeldsinstrument, migrerer fra nivå 1 til nivå 2. Effekten skyldes at vurderingen går fra 12 måneders forventet kredittap i nivå 1, til vurdering av kredittap over levetiden i nivå 2. I nivå 3 er tapsavsetningene på tilnærmet samme nivå som IAS 39. Nivå 3 vil likevel kunne avvike noe fra IAS 39. Dette skyldes at det er enkelte forskjeller i hvilke instrumenter som omfattes av de respektive nedskrivningsmodellene. Definisjonen av kredittforringede eiendeler i IFRS 9 inneholder heller ikke alle momentene av definisjonen i IAS 39.

3.3.2 Nedskrivningsreglene i IAS 39

Nedskrivning av enhetenes utlån har etter IAS 39 vært styrt av objektive indikasjoner på verdifall. Mange har pekt på at denne modellen har ført til at tapene på utlån har blitt fanget opp for sent, og når tapsavsetningene først har kommet har de vært for små. Hovedargumentet fra IASB for ikke å tillate forventede tap i IAS 39 var å begrense muligheten for resultatutjevning ved bruk av tapsavsetninger.

Vi gir i dette delkapitlet først en beskrivelse av de ulike løsningene for nedskrivning under IAS 39. Deretter beskriver vi nedskrivningsmodellen for utlån og fordringer ført til amortisert kost.

Enheter som holder finansielle instrumenter skal i henhold til IAS 39 foreta en vurdering om det foreligger objektive bevis på verdifall. Standarden gir tre ulike nedskrivningsmodeller for de ulike klassifiseringskategoriene i IAS 39:

- Amortisert kost (IAS 39 pkt. 63)
  - Ved objektive bevis på verdifall måles tapet til differansen mellom balanseført verdi og nåverdien av fremtidige kontantstrømmer diskontert med opprinnelig effektiv rente (Se Vedlegg 2 for eksempel på regnskapsmessig behandling).

- Finansielle eiendeler ført til anskaffelseskost (IAS 39 pkt. 66)
  - Ved objektive indikasjoner på verdifall for et instrument som måles til kostpris skal verdifallet måles til differansen mellom balanseført verdi og estimerte fremtidige kontantstrømmer diskontert med markedets løpende avkastningskrav for en tilsvarende eiendel.

- Tilgjengelig for salg (IAS 39 pkt. 67)
  - Ved en reduksjon i den virkelige verdien for en eiendel som er tilgjengelig for salg og det finnes objektive bevis på verdifall, skal det kumulative tapet føres ut av egenkapitalen og inn i resultatet.

Dette betyr at vi i IAS 39 kan få en situasjon der to like eiendeler måles ulikt basert på hvordan eiendelen er klassifisert. For eksempel vil et instrument øremerket tilgjengelig for

---

salg måles til markedspris. Det samme instrumentet vil måles til nåverdien av estimerte kontantstrømmer dersom eiendelen er klassifisert som holdt til forfall.

3.3.3 Hva er en tapshendelse etter IAS 39? Objektive bevis på verdifall

Kriteriet for nedskrivning av finansielle instrumenter under IAS 39 er at det har skjedd en tapshendelse. En tapshendelse kan bestå av flere ulike faktorer som alene, eller sammen med andre, utgjør objektive bevis for verdifall på eiendelen. Tapshendelsen må i henhold til IAS 39 ha funnet sted etter førstegangsinnregning av eiendelen. Standarden spesifiserer at *“tap som forventes som følge av framtidige hendelser, uansett graden av sannsynlighet, blir ikke innregnet”* (IAS 39 pkt. 59). Hendelsen må også ha en innvirkning på de fremtidige kontantstrømmene til det finansielle instrumentet. Effekten av tapshendelsen må også kunne estimeres på en pålitelig måte. Dette betyr at IAS 39 legger opp til en modell der tap skal beregnes på bakgrunn av hendelser som har inntruffet, ikke fremtidige hendelser.

IAS 39 pkt. 59 lister opp følgende eksempler på objektive bevis for verdifall:

- A. *“vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller debitor,*
- B. *kontraktsbrudd, for eksempel mislighold eller manglende betaling av forfalte renter eller forfalt hovedstol,*
- C. *når långiver, av økonomiske eller juridiske grunner knyttet til låntakers finansielle vanskeligheter, gir låntaker en innrømmelse som långiver ellers ikke ville ha vurdert,*
- D. *når det blir sannsynlig at låntaker vil gå konkurs eller utsettes for en annen form for finansiell omorganisering,*
- E. *når et aktivt marked for den finansielle eiendelen forsvinner på grunn av finansielle vanskeligheter, eller*
- F. *når observerbare opplysninger indikerer at det har vært en målbar nedgang i de estimerte framtidige kontantstrømmene fra en gruppe av finansielle eiendeler siden førstegangsinnregningen av disse eiendelene, selv om nedgangen ennå ikke kan identifiseres til de enkelte finansielle eiendelene i gruppen, herunder*
  - a. *negative endringer i betalingsstatus for låntakere i gruppen (for eksempel et økt antall av for sene betalinger eller et økt antall kredittkortlåntakere som har nådd deres respektive kredittgrenser og betaler det minste månedsbeløpet), eller*

-
- b. nasjonale eller lokale økonomiske forhold som står i forbindelse med mislighold av eiendelene i gruppen (for eksempel en økning i arbeidsløsheten i det geografiske området til låntakerne, en nedgang i eiendomsprisene for pantelån i det relevante området, en nedgang i oljeprisene for lån på eiendeler til oljeprodusenter eller negative endringer i forholdene for industrien som påvirker låntakerne i gruppen)." (IAS 39 pkt. 59)*

Listen med eksempler på objektive bevis viser at både forhold som påvirker det enkelte instrumentet og grupper av instrumenter vil være aktuelle vurderingskriterier. IAS 39 skiller mellom nedskrivninger gjort på individ- og gruppenivå. Dersom det finnes objektive bevis på verdifall knyttet til et vesentlig engasjement skal dette engasjementet vurderes individuelt, og det skal beregnes en estimert fremtidig kontantstrøm. I tillegg til de individuelle nedskrivningene skal også grupper av finansielle eiendeler som vurderes til amortisert kost vurderes for nedskrivning (IAS 39 pkt. 64). De gruppevise nedskrivningene vil omfatte de engasjementene som ikke er vurdert individuelt. I tillegg vil de engasjementene som er individuelt vurdert, men der det ikke er funnet objektive bevis på verdifall inngå i den gruppevise vurderingen. Årsaken til dette er at det kan finnes objektive bevis for verdifall på gruppenivå som ikke fanges opp på individnivå. Vurderingen på gruppenivå gjøres for engasjementer med like risikokarakteristikka. Dette betyr at man skiller mellom ulike typer låneprodukter, sektorer og bransjer som har ulike risikokarakteristikka i vurderingen av objektive bevis på verdifall.

3.4 Modellering av forventede tap i IFRS 9

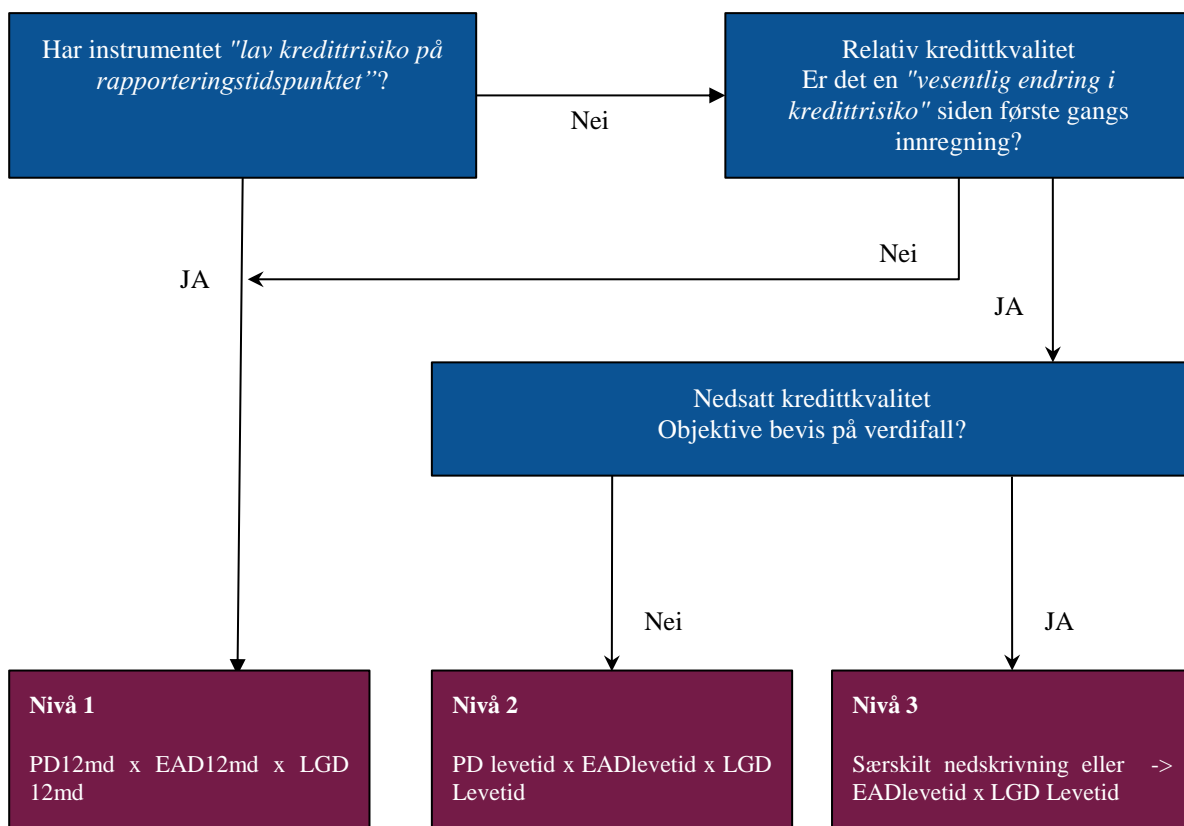
Gjennomgangen i kapittel 3.3.1 viser at IFRS 9 vil medføre en vesentlig endring i metodikken for beregning av tap på finansielle instrumenter. I dette delkapitlet gir vi en grundigere redegjøring av nedskrivningsmodellen i IFRS 9. Først gjennomgår vi innholdet i det vi har valgt å kalle "nivå" i IFRS 9. Videre ser vi på driverne av kredittap, og hvordan dette skal beregnes i IFRS 9. Avslutningsvis beskriver vi de viktigste skjønsmessige vurderingene i nedskrivningsmodellen.

3.4.1 Innhold og måling i de ulike "nivåene"

Forventet kredittap defineres av standarden som differansen mellom nåverdien av de kontraktsfestede kontantstrømmene og nåverdien av de kontantstrømmene enheten forventer å motta. Perioden forventede tap skal beregnes til avhenger av om det har skjedd en vesentlig endring i kredittrisikoen fra innregningstidspunktet. For instrumenter som ikke har hatt en vesentlig endring i kredittrisiko måles forventet tap til 12 måneder. For engasjementer som har hatt en vesentlig endring i kredittrisiko måles forventet tap til hele levetiden til instrumentet.

De ulike kriteriene i nedskrivningmodellen under IFRS 9 gir 3 ulike nivåer for beregning av forventet kredittap. Hvilket nivå instrumentet befinner seg i avgjør grunnlaget for tapsberegningen. Figur 8 illustrerer sammenhengen mellom de ulike nivåene og noen av nøkkelparametrene i IFRS 9.

Figur 8 - Måling under de ulike nivåene i nedskrivningsmodellen Kilde: (PwC, 2014, s. 5), omarbeidet modell

Nivå 1: Presterende engasjementer / ingen vesentlige endringer i kredittrisiko

Det skal i henhold til IFRS 9 pkt. 5.5.5 beregnes tap fra dag én på alle engasjementer. Nivå 1 inneholder de engasjementene som enten har lav risiko på rapporteringstidspunktet eller de som ikke har hatt en vesentlig endring i kredittrisiko siden innregning. For engasjementene på dette nivået er beregningen av forventet kreditttap begrenset til 12 måneder.

Nivå 2: Underpresterende engasjementer

I nivå 2 finner vi engasjementer hvor det har skjedd en vesentlig endring i kredittrisiko (IFRS 9 pkt. 5.5.3). Engasjementene i denne kategorien viser fortsatt ikke objektive bevis på verdifall. I nivå 2 måles forventet kreditttap over hele engasjementets levetid. Dette er bakgrunnen for "klippeeffekten" som fremgår av Figur 7 når engasjementer migrerer fra nivå 1 til nivå 2.

Nivå 3: Kredittforringede engasjementer

I nivå 3 ligger engasjementene som viser objektive bevis på verdifall. Som nevnt er eksemplene i IFRS 9 for kredittforringede engasjement i hovedsak de samme som i IAS 39 (IFRS 9 B5.5.33). Imidlertid er punkt f) i IAS 39 pkt. 59 ikke med i definisjonen i IFRS 9. Dette kan føre til at lån som tidligere ble nedskrevet etter reglene i IAS 39 kan klassifiseres i

---

nivå 2 under IFRS 9. Videre stiller IFRS 9 krav til et sannsynlighetsvektet beløp som tar hensyn til flere mulige utfall, i motsetning til IAS 39 hvor man beregnet ut fra beste estimat.

3.4.2 Hvordan beregnes forventede kredittap, og hva er driverne?

IFRS 9 stiller ingen konkrete krav til beregningen av forventet kredittap, utover at den skal reflektere følgende:

- *“et objektivt og sannsynlighetsveid beløp som fastsettes ved å vurdere en rekke mulige utfall,*
- *tidsverdien av penger og*
- *rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige uten urimelige kostnader eller overdreven innsats på rapporteringstidspunktet, om tidligere hendelser, aktuelle forhold og prognoser om framtidige økonomiske forhold.” (IFRS 9 pkt. 5.5.17)*

“Generelt kan det sies at IFRS 9 bringer tapsavsetningene nærmere den metodikk som anvendes for regulatoriske formål etter Basel-regelverket” (KPMG, 2017). Det er derfor naturlig at bankene tar utgangspunkt i Basel-regelverkets IRB-modeller når de skal beregne forventede kredittap. IRB modellen fremgår slik:

$$ECL = PD * LGD * EAD$$

Beregningen av forventet kredittap (ECL) består av tre faktorer. Sannsynligheten for mislighold (PD), tap gitt mislighold (LGD) og eksponeringen på misligholdstidspunktet (EAD). Modellen bygger på summen de marginale tapene på gitte tidspunkt over levetiden for instrumentet (GPPC, 2016). Dette betyr at det for hver av faktorene må beregnes forventede fremtidige verdier for gitte tidspunkter i fremtiden (Vedlegg 4 gir et eksempel på beregning av ECL).

Selv om man benytter de samme parameterne til beregningen av forventet kredittap under IFRS 9 som for regulatoriske formål er det likevel noen viktige forskjeller. IFRS 9 bygger på beste estimat for forventet kredittap på rapporteringstidspunktet. IRB-modellen beregner 12 måneders forventet kredittap basert på gjennomsnittlig risiko for mislighold gjennom kredittsyklusen. Det er også et krav i IFRS 9 at man hensyntar ulike typer utfall i beregningen. Siden innregningen av forventet kredittap inneholder et vektet gjennomsnitt av fremtidige

---

hendelser kan man si at forventet kredittap i IFRS 9 verken representerer forventningen eller kredittapet. Beregningen kan i stedet beskrives som en kvantifisering av kredittrisikoen til instrumentet (PwC, 2017 a, s. 8).

Risikoen for mislighold (PD)

Risikoen for mislighold er en av nøkkelparameterne i IFRS 9. Den er viktig både for beregningen av forventet kredittap, men også for å avgjøre om det har vært en vesentlig endring i kredittrisiko som vil føre til en overgang fra nivå 1 til nivå 2. Risikoen for mislighold er sannsynligheten for at motparten misligholder over en gitt tidsperiode (Basel Committee on Banking Supervision, 2005). For beregningen av PD over levetiden legger man sammen summen av sannsynligheten for mislighold på ulike beregningstidspunkter (GPPC, 2016), som Tabell 6 på side 45 synliggjør. I henhold til IFRS pkt. B5.5.37 skal enhetene bruke en definisjon av mislighold som er konsistent med interne risikostyringsprosesser. Det er i tillegg til den skjønnsmessige vurderingen også et presumpsjon om at et forfall på over 90 dager kan regnes som misligholdt. Denne presumpsjonen kan tilbakevises dersom det finnes underbyggende bevis på at mislighold likevel ikke har skjedd (IFRS 9 pkt. B5.5.37).

Hva som er driverne for sannsynligheten for mislighold vil variere. Det kan både være kundespesifikk informasjon og eksterne makrovariabler, eller en kombinasjon av disse. IFRS 9 pkt. B5.5.16 påpeker også at en analyse av kredittrisiko er en øvelse med mange faktorer. Hvilke faktorer som er relevante, og vekten, av disse vil avhenge av kunde og portefølje. Vi ser nærmere på disse i gjennomgangen av hva som er en vesentlig endring i kredittrisiko.

Eksposering på misligholdstidspunktet (EAD):

Denne delen av beregningen består i å anslå hvor stor eksponeringen vil være på et eventuelt misligholdstidspunkt. GPPC definerer EAD til (GPPC, 2016): Et estimat av eksponeringen ved en fremtidig misligholdsdato, hensyntatt forventede endringer i eksponeringen etter rapporteringstidspunktet. Dette inkluderer tilbakebetalinger av renter og hovedstol, og forventede trekk på trekkfasiliteter. Videre bør følgende vurderes:

- Kontraktsfestet tilbakebetaling - amortiseringsprofilen
- Full tilbakebetaling før levetiden (for eksempel refinansiering)
- Ekstra månedlige innbetalinger
- Trekk på for eksempel kassekreditt eller kredittkort på forfallstidspunkt
- Skadebegrensninger før et eventuelt mislighold

Man må altså estimere eksponeringen på mulige misligholdstidspunkt over levetiden for instrumentet for å kunne beregne forventet kredittap over levetiden.

Tap gitt mislighold (LGD):

Tap gitt mislighold angir hvor stor andel av lånet som går tapt gitt mislighold. LGD er en beregnet verdi av tapet som vil oppstå ved mislighold. Beregningen kan enkelt forklares som forskjellen mellom utestående beløp og det beløpet man kan forvente å inndrive. Dette kan for eksempel påvirkes av panteverdier eller sannsynligheten for at man får solgt gjelden til en tredjepart. Ifølge GPPC (GPPC, 2016) er drivere av denne verdien:

For sikrede lån:

- Prognoser på fremtidige panteverdier
- Tidshorisonen for realisasjon
- Kostnader ved realisasjon av panteverdi samt eventuelle tap som følge av tvangssalg eller lignende
- Hvor stor sannsynlighet det er for at låntaker gjør opp for seg, eller refinansierer.

For usikrede lån:

- Hvor stor sannsynlighet det er for at låntaker gjør opp for seg, eller refinansierer.
- Mulige salg av gjeld
- Sannsynligheten for inndrivelse
- Prosesser for inndrivelse av gjeld.

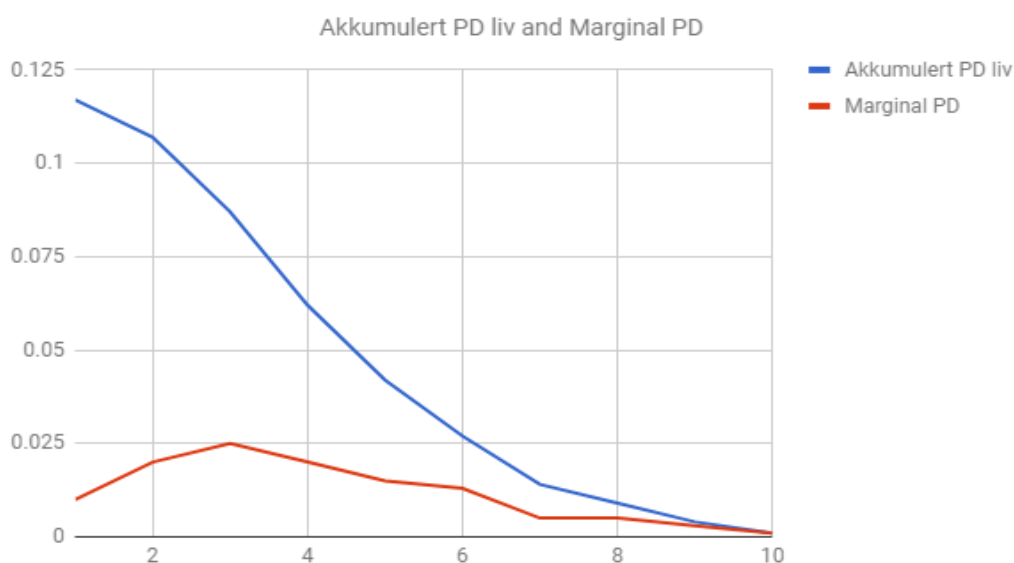
Eksempel på beregning av forventede kredittap

Kontantstrømmene skal neddiskonteres tilbake til rapporteringstidspunktet med den effektive renten beregnet ved første gangs innregning for å finne forventet kredittap. Hvis vi for eksempel ser på et lån med levetid på 10 år, kan dette illustreres slik: Vi beregner marginal PD, LGD og EAD for hvert år i levetiden. I en reell beregning vil dette trolig beregnes for langt flere datapunkter. Det er i tillegg lagt inn en forutsetning om at lånet har en sikkerhet på 300.000 for å vise hva som skjer med ECL når LGD blir 0,-. Det antas videre at beregningen er gjort i starten av år 1 og at den effektive renten er 10%.

ÅR	PD - life	EAD	LGD	ECL nominell	ECL år	ECL Levetid
1	0.01	1,000,000.00	0.7	7,000	6,364	35,766
2	0.02	900,000.00	0.67	12,060	10,964	32,343
3	0.025	800,000.00	0.63	12,600	11,455	23,517
4	0.02	700,000.00	0.57	7,980	7,255	13,268
5	0.015	600,000.00	0.5	4,500	4,091	6,615
6	0.013	500,000.00	0.4	2,600	2,364	2,777
7	0.005	400,000.00	0.25	500	455	455
8	0.005	300,000.00	0	0	0	0
9	0.003	200,000.00	0	0	0	0
10	0.001	100,000.00	0	0	0	0

Tabell 6 - Eksempel på beregning av forventet kredittap

PD for levetiden ved innregning er 11,7%, som er summen i kolonne "PD-life" i Tabell 6. Det forventes at lånet nedbetales med 100.000 årlig. ECL er neddiskontert med den effektive renten på 10%. Tabell 6 viser nåverdien av forventet kredittap i starten av hver rapporteringsperiode i kolonnene ECL år og ECL Levetid. ECL år viser 12 måneders forventet kredittap, neddiskontert med den effektive renten. ECL levetid viser summen forventet kredittap over levetiden på hvert rapporteringstidspunkt neddiskontert til det aktuelle rapporteringstidspunktet. Dette tilsvarer da nåverdien av den forventede kontantstrømmen på hvert tidspunkt, neddiskontert tilbake til rapporteringstidspunktet med den effektive renten. Dette gir følgende PD-kurve for levetiden:

Figur 9 - PD-kurver

Fastsettelse av levetid på finansielle instrumenter

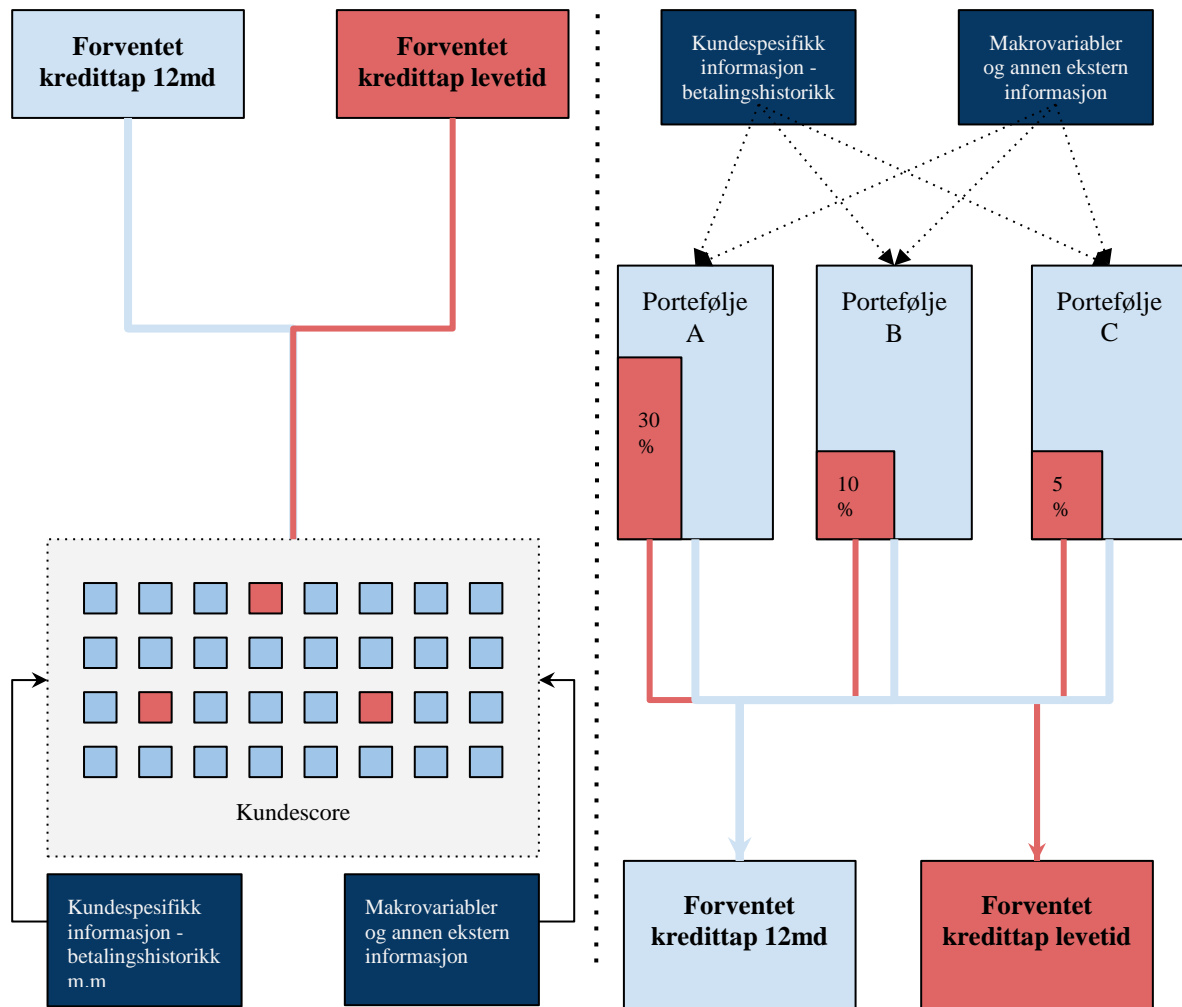
Forventet kredittap over hele levetiden skal i utgangspunktet beregnes for den perioden enheten er eksponert for kredittrisiko (IFRS 9 pkt. 5.5.19). Beregningen er som hovedregel begrenset oppad til den kontraktsfestede levetiden for engasjementet selv om den reelle levetiden er lengre enn dette (IFRS 9 pkt. 5.5.19). Dette betyr blant annet at man kan hensynta tidlige tilbakebetalinger, refinansieringer eller andre faktorer som har påvirket levetiden på lignende instrumenter (IFRS 9 pkt. B5.5.51). Et engasjement med kontraktsfestet levetid på 10 år kan da ha en forventet levetid på 5 år i modelleringen på grunn av forventning om tidlig tilbakebetaling (IFRS 9 pkt. B5.5.38).

Et unntak til hovedregelen om at beregningen er begrenset til kontraktsfestet levetid gjelder for uutnyttede forpliktelser (IFRS 9 pkt. B 5.5.40). Dette inkluderer ulike typer trekkrettigheter og kreditter, typisk kredittkort og kassekreditt.

Top down mot bottom up - modellering

Fra IFRS 9 B5.5.16 har vi at analyse av kredittrisiko er en holistisk analyse som krever vurdering av mange faktorer. All relevant informasjon som er tilgjengelig, uten urimelig kostnad eller overdreven innsats, skal vurderes. Det er imidlertid ikke alltid mulig å identifisere disse på instrumentnivå. I de tilfellene dette ikke er mulig skal man gjøre vurderingen for porteføljen, eller relevante deler av porteføljen, samlet. Det er også mulig å benytte både en top-down og bottom up metodikk samtidig. Dette er også et krav hvis man ikke kan foreta en fullstendig vurdering på engasjementnivå i henhold til IFRS 9 B5.5.16.

Kort oppsummert er det da to måter å bygge opp modelleringen på. I den ene metodikken bygger man modelleringen for hvert enkelt engasjement og aggregerer dette opp. Alternativet er å basere seg på en modell som hensyntar hele porteføljen, eller relevante segmenter, som inneholder like risikokarakteristikk og modellerer ut fra dette. Dette stiller imidlertid krav til at man på tilstrekkelig måte segmenterer porteføljen.

Figur 10 - Bottom up vs Top down

Figur 10 illustrerer forskjellen på bottom up og top down. Til venstre ser vi en modell der all informasjon inngår i vurderingen av den enkelte kunde. Dette danner videre grunnlaget for vurderingen av om det har vært en vesentlig endring i kredittrisiko. Til høyre inngår informasjonen som del av vurderingen på porteføljenivå. Man beregner da en andel av porteføljen hvor det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko. Dette vil være særlig aktuelt der man ikke har tilstrekkelige data eller der modeller ikke hensyntar data tilstrekkelig på individnivå.

3.4.3 Hva er en vesentlig økning i kredittrisiko

En viktig uttrykk i IFRS 9 er “vesentlig økning i kredittrisiko”. Det er denne vesentlige endringen i kredittrisiko som utløser migrering fra nivå 1 til nivå 2 i nedskrivningsmodellen. Migreringen fra nivå 1 til nivå 2 innebærer, som vi har gjennomgått, at man går fra å regne

inn 12 måneders forventet tap til tap over hele levetiden. Denne overgangen blir gjerne kalt en “klippeeffekt” fordi den fører til et hopp i nedskrivningene, som Figur 6 på side 35 illustrerer.

Fastsettelsen av vesentlig endring i kredittrisiko

For å fastsette om det har vært en vesentlig endring i kredittrisiko tar man utgangspunkt i endringen i risikoen for mislighold over levetiden for det enkelte instrumentet. Det er også tillatt å benytte endringen i 12-måneders PD i tilfeller der dette gir et like godt estimat som endring i PD over levetiden (IFRS 9 B 5.5.13). Enheten skal ta hensyn til *“rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige uten urimelige kostnader eller overdreven innsats”* (IFRS 9 pkt 5.5.9). I IFRS 9 presenteres det 16 ulike eksempler på hva som kan være en vesentlig endring i kredittrisiko. Det er ikke et krav i IFRS 9 at man vurderer alle disse, men både kvalitativ og kvantitativ informasjon bør inkluderes i vurderingen.

Indikatorer på vesentlig endring i kredittrisiko kan være (basert på IFRS 9 pkt. B5.5.17):

- En endring i den interne kredittscoren til låntakeren. For eksempel som følge av endret betalingsmønster, trekk på kredittkort eller beholdning på øvrige konti.
- En virkelig eller forventet forverring av det finansielle instrumentets eksterne kredittrating.
- En forventning om endringer i makroøkonomiske størrelser som rentenivå eller arbeidsledighet.
- Et forventet teknologisk skifte som kan påvirke låntaker negativt.
- En virkelig eller forventet nedgang i låntakers driftsresultater, marginer eller omsetning.
- En forventet nedgang i finansiell støtte fra morselskap.

Standarden presiserer at all relevant informasjon skal vurderes. Med all relevant informasjon menes historisk, gjeldende og fremtidsrettet informasjon som er tilgjengelig *“uten urimelige kostnader eller overdreven innsats”* (IFRS 9 pkt.5.5.9). Standarden gir ingen veiledning for hva som er grensen for *“urimelig kostnader eller overdreven innsats”*.

Det er, uavhengig av vurderingene over, en presumpsjon om at et instrument som har forfalt med mer enn 30 dager har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko. *“Uansett hvordan et foretak vurderer en betydelig økning i kredittrisikoen, er det en simpel formodning at kredittrisikoen for en finansiell eiendel har økt vesentlig siden førstegangsinngangning*

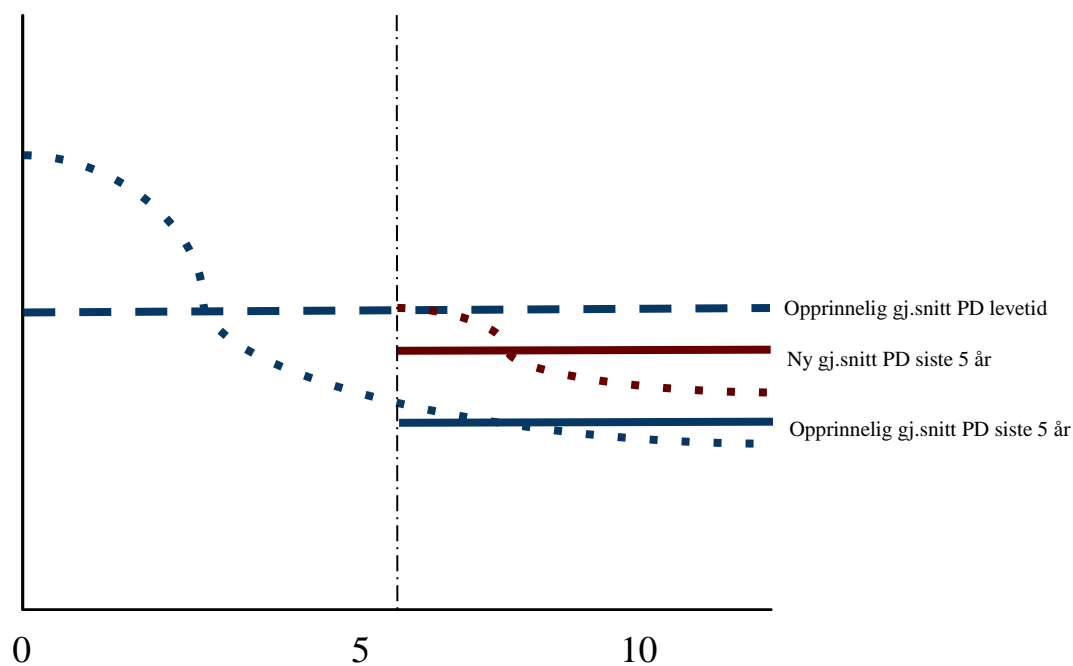
---

dersom kontraktsregulerte betalinger har forfalt for mer enn 30 dager siden” (IFRS 9 pkt. 5.5.13). Denne presumpsjonen er imidlertid tilbakevisbar, men bare i den utstrekning at det foreligger dokumentasjon på at betalingsforsinkelsen ikke fører til en vesentlig endring i kredittrisiko.

Beregningen av vesentlig endring i kredittrisiko

Vesentlig økning i kredittrisiko henviser til risikoen for mislighold, ikke størrelsen på kredittap. I henhold til IFRS 9 pkt. 5.5.9 må enhetene *“sammenligne risikoen for mislighold i det finansielle instrumentet på rapporteringstidspunktet med risikoen for mislighold i det finansielle instrumentet på datoen for førstegangsinnregning og ta hensyn til rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige uten urimelige kostnader eller overdreven innsats, og som vitner om en betydelig økning i kredittrisikoen siden førstegangsinnregning.”*

Det er altså en relativ endring i kredittrisiko som fører til migrering fra nivå 1 til nivå 2. IFRS 9 pkt. B 5.5.11 eksemplifiserer dette med vurderingen av et instrument med 10 års levetid i år 5. Selv om et instrument har den samme absolutte kredittrisikoen i år 5 som i år 1, kan det fortsatt ha skjedd en vesentlig endring i kredittrisikoen. Sammenligningen må gjøres mot det man antok risikoen ville være i år 5 ved innregningen av instrumentet. Standarden påpeker at det for mange instrumenter er en rimelig antagelse at kredittrisikoen faller gjennom levetiden. Dette betyr at risikoen for mislighold de siste 5 årene ofte vil være lavere enn risikoen for mislighold over hele levetiden. En reduksjon i kredittrisikoen gjennom levetiden trenger imidlertid ikke å være tilfellet for alle instrumenter. Instrumenter med forfall på slutten av levetiden kan ha en kurve der sannsynligheten for mislighold øker mot oppgjørstidspunktet. Endringen i kredittrisiko gjennom levetiden for et instrument med fallende kredittrisiko, kan illustreres slik:

Figur 11 - Relativ endring i PD

Det er likevel tillatt å bruke absolutte verdier, men bare hvis disse gir tilnærmet samme svar som relative endringer ville ha gjort. Vurderingen av endring i kredittrisiko skal gjøres på instrumentnivå. Dette kan eksemplifiseres slik (PwC, 2017 b, s. 9):

Vi antar at en bank i år 1 har gitt et lån til kunde A. Vi antar at Kunde A, på tidspunktet for innregning, hadde en PD på 3%. I år 2 gir banken nok et lån til Kunde A. Lånet er identisk med lånet gitt i år 1. Forskjellen er at banken mener PD har økt til 7%. Endringen antas å være en vesentlig økning i kredittrisiko for lån 1. Dette medfører at vi har to identiske lån til samme låntaker, med samme kredittrisiko, som skal vurderes ulikt på rapporteringstidspunktet i år 2. Lånet gitt i år 1 har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko, fra 3% til 7%, og skal vurderes til forventet kredittap over levetiden. Lånet gitt i år 2 har ikke hatt en vesentlig økning i kredittrisiko, og skal bare vurderes til 12 måneders forventet kredittap siden det ved innregning hadde en PD på 7%.

Som vi har gjennomgått skal engasjementer som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko vurderes til forventet kredittap over levetiden. Det motsatte gjelder hvis kriteriene for vesentlig økning i kredittrisiko ikke lenger er til stede (IFRS 9 pkt. 5.5.7). På samme måte som en overgang til vurdering over levetiden fører til høyere tapsavsetninger, vil reduksjon til måling over 12 måneder føre til lavere forventet kredittap. Forskjellen innregnes som inntekt i resultatet. Samme prinsipp gjelder også engasjementer som er i nivå 3.

ÅR	PD - life	EAD	ECL år	ECL Levetid	Tapskostnad
1	0.01	1,000,000.00	27,273	116,530	116,530
2	0.03	1,000,000.00	27,273	98,183	-18,347
3	0.03	1,000,000.00	27,273	78,002	-20,182
4	0.03	1,000,000.00	36,364	55,802	-22,200
5	0.04	1,000,000.00	9,091	21,382	-46,711
6	0.01	1,000,000.00	4,545	13,520	-4,545
7	0.005	1,000,000.00	3,636	9,872	-909
8	0.004	1,000,000.00	2,727	6,860	-909
9	0.003	1,000,000.00	4,545	4,545	1,818
10	0.005	1,000,000.00	0	0	-4,545

Tabell 7 - Eksempel på migrering mellom nivåer

Fremstillingen i Tabell 7 viser et lån som innregnes i starten av år 1. I slutten av år 1 ser man at det har skjedd en vesentlig økning i kredittrisiko. Tap over levetid må da regnes inn i slutten av år 1. På slutten av år 5 antar man at lånet ikke lenger har en vesentlig høyere kredittrisiko enn forventet ved førstegangsinnregning, dette fører da til måling av 12 måneders forventet kredittap. Tapskostnaden i hver periode er differansen mellom forventet kredittap IB og UB. I år 5 får vi en betydelig reduksjon i tapsavsetningen som følge av overgangen fra levetidsvurdering til 12 måneders vurdering.

Lav kredittrisiko på rapporteringstidspunktet.

Det fremgår eksplisitt av standarden at det er den relative endringen i kredittrisiko som skal vurderes. IFRS 9 åpner imidlertid for at engasjementer som har "lav kredittrisiko på rapporteringstidspunktet" (IFRS 9 pkt. 5.5.10) ikke har hatt vesentlig endring i kredittrisiko, uansett relativ endring. En slik situasjon kan beskrives med et instrument hvor man i år 1 har en PD på 0,01%, som øker til 0,1% i år 2. Dette innebærer at kredittrisikoen er ti ganger høyere i år 2. Selv om den relative endring i kredittrisikoen er stor, vil det kunne være tilfelle at endringen er for liten til å påvirke kredittvurderingen. IASB sier i Basis for conclusion on IFRS 9 Financial Instruments at "lav risiko på rapporteringstidspunktet" har til hensikt å fange opp de tilfellene hvor en stor relativ endring i PD ikke har påvirket låntakers evne til å oppfylle sine kontraktsfestede forpliktelser. IFRS 9 gir imidlertid ingen ytterligere veiledning på hva "lav kredittrisiko på rapporteringstidspunktet" er. Dette blir derfor en viktig skjønnsmessig vurdering i fastsettelsen av vesentlig endring i kredittrisiko.

3.4.4 Makrovariabler, fremtidsrettet informasjon og ikke-linearitet

Som vi har sett skal beregningen av forventet kredittap inneholde *"rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige uten urimelige kostnader eller overdreven innsats på rapporteringstidspunktet, om tidligere hendelser, aktuelle forhold og prognoser om framtidige økonomiske forhold"* (IFRS 9 pkt. 5.5.17). Beregningen skal også gi *"et objektivt og sannsynlighetsveid beløp som fastsettes ved å vurdere en rekke mulige utfall"* (IFRS 9 pkt. 5.5.17). Dette betyr at enhetene må fastsette en forventning til fremtidige makroøkonomiske størrelser og hvordan disse vil påvirke tapsberegningene. I tillegg til å påvirke beregningen av forventet kredittap vil fremtidsrettet informasjon også påvirke nivåmigringene. Fastsettelsen av makroøkonomiske scenarier vil dermed kunne ha innvirkning på størrelsen av forventet kredittap og hvilke instrumenter som skal vurderes for nedskrivning over levetiden.

I henhold til IFRS 9 skal enhetene hensynta *"aktuelle forhold og prognoser om framtidige økonomiske forhold"* (IFRS 9 pkt. 5.5.17). Hvilke makroøkonomiske variabler som skal benyttes vil variere fra instrument til instrument. Dette ble også presisert av ITG i september 2015. ITG uttaler at bruken av makroøkonomiske variabler må differensieres til ulike finansielle instrumenter. I henhold til IFRS 9 pkt. B5.5.5 bør finansielle instrumenter grupperes etter like karakteristika for kredittrisiko. Dette betyr at enhetene må finne de relevante makroøkonomiske variablene for de ulike gruppene med finansielle instrumenter. For eksempel kan arbeidsledighet være en relevant faktor i beregning av forventet kredittap for en boliglånsportefølje, men ikke være like relevant for en portefølje bestående av utlån til virksomheter innen olje og gass.

I tillegg til å påvirke beregningen av forventet kredittap vil også makroøkonomiske variabler påvirke stegmigringene. Fastsettelsen av makroøkonomiske faktorer og scenarier vil dermed kunne ha innvirkning på størrelsen av forventet kredittap og hvilke instrumenter som skal vurderes for nedskrivning over levetiden. I henhold til ITG (IFRS Foundation, 2016) skal det være konsistens mellom variablene som benyttes for beregningen av forventet kredittap for beregningen av vesentlig endring i kredittrisiko. Selv om det er krav til konsistens kan det være tilfeller der man kan utelukke variabler brukt i beregning av forventet kredittap og omvendt. For eksempel kan panteverdier være en viktig faktor i beregningen av forventet kredittap, men være mindre relevant ved fastsettelsen av endring i kredittrisiko. Brukes imidlertid samme variabel i begge beregningene må denne brukes konsistent både for forventet kredittap og for vesentlig endring i kredittrisiko.

Standarden presiserer at vurderingen av makrosценарier og fremtidsrettet informasjon skal gi "et objektivt og sannsynlighetsveid beløp som fastsettes ved å vurdere en rekke mulige utfall" (IFRS 9 pkt. 5.5.17). ITG (IFRS Foundation, 2016) uttrykker at dette kravet kun pålegger enhetene å vurdere effekten av flere utfall. Dette betyr at standarden ikke gir et eksplisitt krav til å modellere et sannsynlighetsveid beløp basert på flere mulige utfall, men effekten av de mulige utfallene må vurderes. Dersom gjennomgangen av ulike utfall indikerer vesentlige ikke-lineariteter mellom endringen i makrovariablene og forventet kredittap må beregningen inneholde flere scenarier. Dette kan illustreres slik:

Scenario	Arbeidsledighet	Sannsynlighet	Forventet kredittap
Alternativ A	4%	33%	75
Basisscenario	6%	34%	100
Alternativ B	8%	33%	275

Tabell 8 - eksempel på ikke-linearitet Kilde: (IFRS Foundation, 2016), oversatt tabell

ITG (IFRS Foundation, 2016) eksemplifiserer ikke-lineariteten i Tabell 8. Tabellen viser at en dobling i arbeidsledigheten fører til en mer enn dobling av forventet kredittap. Dette betyr at forholdet mellom makrovariablen og forventet kredittap ikke er lineært. I henhold til standarden og ITG må tapsberegningen sannsynlighetsvektes for å hensynta dette.

Er forholdet lineært som illustrert i Tabell 9 kan enhetene benytte det mest sannsynlige scenariet, da dette vil representere det sannsynlighetsvektede beløpet.

Scenario	Arbeidsledighet	Sannsynlighet	Forventet kredittap
Alternativ A	4%	33%	100
Basisscenario	6%	34%	150
Alternativ B	8%	33%	200

Tabell 9 - eksempel lineært forhold

IFRS 9 gir imidlertid ingen føringer på hvilke variabler som skal brukes eller hvordan disse skal fastsettes og vektes.

4. Kapitaldekningsreglene

I tillegg til regnskapsreglene er kapitaldekningsreglene et svært viktig regelverk for bankene. Kapitaldekningsregelverket skal bidra til *“å sikre at finansforetakene har nok kapital til å møte sine forpliktelser og motstå uventede tapshendelser”* (Finanstilsynet, 2016). Dette innebærer at det finansielle systemet er robust, i stand til å formidle finansiering, utføre betalinger og omfordele risiko på en effektiv måte (Norges Bank, 2010). Finansbransjen har gjennom historien vært årsak til en rekke kriser som har fått store konsekvenser for samfunnet. Det mest fremtredende eksempelet vil her være den siste globale finanskrisen som startet i 2007/2008. For å opprettholde tilliten til det finansielle systemet er det innført kapitalkrav for finansielle institusjoner. Kapitaldekningsreglene består av tre ulike nivåer, med følgende beregninger:

$$\text{Ren kjernekapitaldekning (CET1)} = \frac{\text{Ren kjernekapital}}{\text{Beregningsgrunnlag}} \geq 4,5\%$$

$$\text{Kjernekapitaldekning (Tier1)} = \frac{\text{Ren kjernekapital} + \text{Annen godkjent kjernekapital}}{\text{Beregningsgrunnlag}} \geq 6\%$$

$$\text{Ansvarlig kapital (Tier2)} = \frac{\text{Kjernekapital} + \text{tilleggs kapital}}{\text{Beregningsgrunnlag}} \geq 8\%$$

Ren kjernekapital

Ren kjernekapital utgjør i hovedsak enhetenes egenkapital, og inkluderer innskutt egenkapital og annen opptjent egenkapital. Det gjøres imidlertid fradrag for enkelte immaterielle poster, for eksempel goodwill.

Annen godkjent kjernekapital

Annen godkjent kjernekapital består av hybridkapital. Hybridkapital er instrumenter som innehar egenskapene til både egenkapital og gjeld. I motsetning til annen ansvarlig lånekapital har hybridkapital svært lang, eller ingen, definert løpetid. Retten til renter på hybridkapitalen skal også kunne begrenses under gitte vilkår.

Tilleggs kapital

Tilleggs kapital defineres av Finanstilsynet som: *“Tilleggs kapital (Tier 2) består av ansvarlig låne kapital, og for IRB-foretak også negative verdier av justert forventet tap. Tilleggs kapital har prioritet før kjerne kapital, dvs. at den tar tap etter kjerne kapital.”*

Beregningsgrunnlaget:

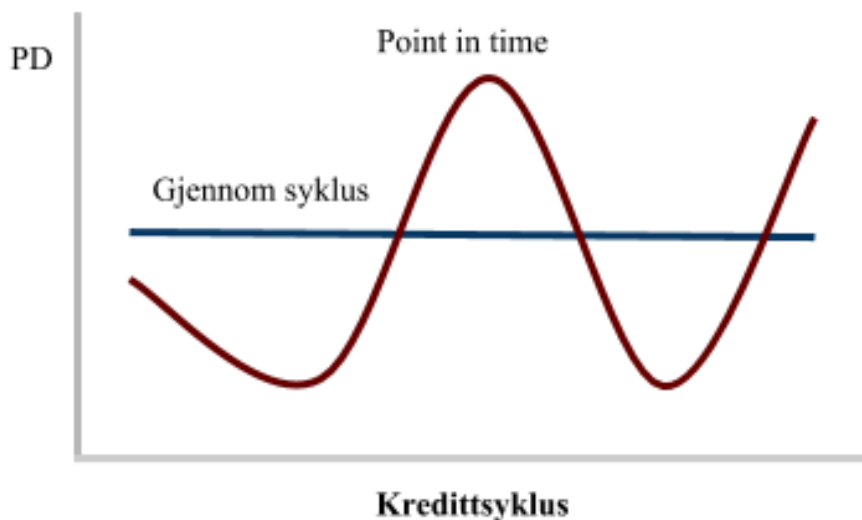
Beregningsgrunnlaget er et risikovektet mål på bankens eiendeler. I henhold til kapitaldekningsreglene kan man beregne risikovektingen på to ulike måter, standardmetoden eller IRB-metoden. I standardmetoden risikovektes bankens eiendeler ut fra fastsatte kriterier. Risikovektene for norske banker som følger standardmetoden fremgår av kapitalforskriften og er faste sjablongverdier (Finanstilsynet, 2017 a). Eksempelvis vektet engasjementer med pantesikkerhet i boligeiendom med 35% (kapitalkravsforskriften §5-9) og lån til foretak som ikke har ekstern kredittrating vektet til 100% (kapitalkravsforskriften §5-7). Dette henspiller den antatte risikoen disse engasjementene inneholder. I praksis betyr dette at man for samme mengde utlån trenger mindre kapital for utlån med sikkerhet i boligeiendom enn for tilsvarende mengde utlån til virksomheter uten kredittrating.

For banker som benytter IRB metoden skal risikovekten reflektere risiko ved hver enkelte individuelle eksponering (Finans Norge). Ved bruk av IRB metoden gir dette bankene anledning til selv å beregne parameterne som ligger til grunn for denne risikoen. Disse parameterne er sannsynlighet for mislighold (PD), eksponering ved mislighold (EAD) og tap gitt mislighold (LGD). Det skilles mellom to type IRB-modeller, den grunnleggende- og den avanserte metoden. I den grunnleggende metoden skal bankene selv fastsette sannsynligheten for mislighold, mens de to andre parameterne fastsettes av tilsynsmyndigheten. I den avanserte metoden skal bankene selv fastsette alle tre parameterne.

Sammenhengen IRB-modellen og IFRS 9

Selv om parameterne i IRB-beregningen er de samme som mange benytter til tapsberegning i IFRS 9, er det likevel noen viktige forskjeller. IRB-modellen er utviklet for regulatoriske forhold og bygger på en konservativ tilnærming (Deloitte, 2016). IFRS 9 bygger på beste estimat. I tillegg til dette er beregningen av risikoen for mislighold basert på ulike prinsipper. IRB-modellen beregner risikoen for mislighold for et engasjement gjennom kredittsyklusen (Through the cycle). I IFRS 9 beregnes risikoen for mislighold som et øyeblikksbilde på

rapporteringstidspunktet (Point in time). Dette vil kunne føre til at beregningen av risikoen for mislighold vil svinge mer under IFRS 9 enn i IRB-modellene. Dette er illustrert i Figur 12.

Figur 12 - forskjellen mellom PiT og TTC kilde: (Frykström & Li, 2018, s. 10), modell oversatt

Hvordan kan regnskapet påvirke kapitaldekningen?

Endringen i nedskrivninger vil påvirke egenkapitalen til bankene, noe som videre påvirker ren kjernekapital. Dette gjelder både for banker som bruker standardmetoden og IRB-metoden. For IRB-bankene vil effekten av økte nedskrivninger imidlertid kunne påvirkes av nivået på de regulatoriske nedskrivningene i modellen. Dette kan illustreres med følgende eksempel:

Eksemplet baserer seg på beregning av kjernekapital (CET 1), da det er denne størrelsen investorer og regulatoriske myndigheter legger størst vekt på (Deloitte, 2016, s. 3). Tabell 10 viser to ulike banker. I eksempelet antar vi at en av bankene benytter IRB-metoden og den andre benytter standardmetoden. Videre antar vi at begge bankene har kapitaldekning på 16% før innføringen av IFRS 9. IRB-banken har regulatoriske nedskrivninger som overgår tapsavsetningene før innføringen av IFRS 9 med 1.000. Effekten av innføringen av IFRS 9 er -800 på egenkapitalen for begge bankene.

Som vi ser i Tabell 10 fører dette til en reduksjon i ren kjernekapital for standardbanken på 800. For IRB-banken vil dette imidlertid ikke redusere kjernekapitalen. Årsaken til dette er at banken fortsatt har større regulatoriske nedskrivninger. Dette medfører at kapitaldekningen i IRB-banken ikke påvirkes av økte nedskrivninger.

Før implementering av IFRS 9	IRB-Bank	Standardbank
Innskutt egenkapital	10,000	10,000
Opptjent egenkapital	50,000	50,000
SUM	60,000	60,000
Regulatorisk tap - tapsavsetninger	-1,000	0
Sum ren kjernekapital	59,000	60,000
Beregningsgrunnlag	368,750	375,000
<i>Kjernekapitaldekning</i>	<i>16.00%</i>	<i>16.00%</i>
Etter implementering av IFRS 9	IRB-Bank	Standardbank
Innskutt egenkapital	10,000	10,000
Opptjent egenkapital	50,000	50,000
Effekt av IFRS 9 egenkapital	-800	-800
SUM	59,200	59,200
Regulatorisk tap - tapsavsetninger	-200	0
Sum ren kjernekapital	59,000	59,200
Endring	0	-800
Beregningsgrunnlag	368,750	375,000
<i>Kjernekapitaldekning</i>	<i>16.00%</i>	<i>15.79%</i>

Tabell 10 – eksempel på forskjellen mellom standardbank og IRB-bank

Det trenger ikke å være tilfellet for alle IRB-banker at de regulatoriske nedskrivningene er større enn de regnskapsmessige nedskrivningene. Men der dette er tilfellet før implementeringen av IFRS 9 vil dette kunne dempe, eller fjerne, effekten av økte nedskrivninger på kapitalen. For beregningen av ansvarlig kapital vil bankene i tillegg kunne legge til et eventuelt overskudd av regnskapsmessige nedskrivninger i kapitalen (CET 2). Dette er imidlertid begrenset oppad til 0,6% av risikovektede eiendeler fra IRB-beregningen (Deloitte, 2016).

Som vi ser vil en endring i nedskrivninger kunne påvirke kapitaldekningen. Effekten vil imidlertid variere fra bank til bank. Størrelsen på effekten vil kunne avhenge av om banken bruker standardmetoden eller IRB-metoden. For IRB-banker vil den også kunne variere med nivået av regulatoriske nedskrivninger.

5. Implementeringseffekten av IFRS 9 hos et utvalg banker

5.1 Effekten på nedskrivningene

IFRS 9 trådte i kraft 01.01.2018. Vi vil i dette delkapittelet gjennomgå noteinformasjonen til et lite utvalg banker med tanke på implementeringseffekten av IFRS 9. Utvalget består i hovedsak av norske og britiske banker. Vi vil samtidig se på hvilken informasjon ulike banker har oppgitt vedrørende kriterier for migrering mellom nivåene i nedskrivningsmodellen. Utvalget er ikke representativt, og er kun ment som en illustrasjon på hvordan overgangen har påvirket ulike banker. I tillegg til den overordnede gjennomgangen ser vi nærmere på hvordan overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 har påvirket klassifisering og måling hos en norsk sparebank.

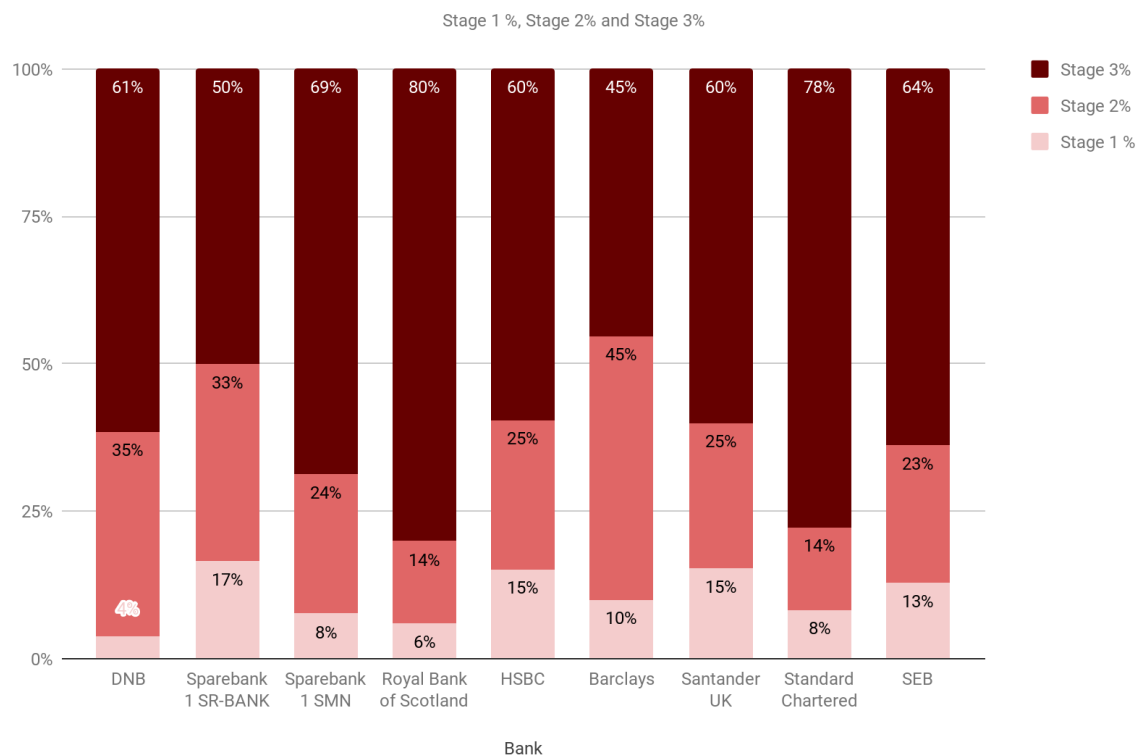
Bank	Nedskrivninger under IAS 39	Nedskrivninger under IFRS 9	Stage 1	%	Stage 2	%	Stage 3	%	Differanse	%
DNB (DNB ASA, 2018)	12,795	14,996	565	4%	5,210	35%	9,221	61%	2,201	17.20%
Sparebank 1 SR-BANK (Sparebank 1 SR-Bank, 2018)	1,330	1,428	236	17%	476	33%	716	50%	98	7.37%
Sparebank 1 SMN (Sparebank 1 SMN, 2018)	1,117	1,137	86	8%	269	24%	782	69%	20	1.79%
Royal Bank of Scotland (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018)	42,152	48,928	2,882	6%	6,831	14%	39,215	80%	6,776	16.08%
HSBC (HSBC Holdings plc, 2018)	62,280	81,608	12,352	15%	20,648	25%	48,608	60%	19,328	31.03%
Barclays (Barclays PLC, 2018)	60,775	82,841	8,239	10%	37,081	45%	37,521	45%	22,066	36.31%
Santander UK (Santander UK Group Holdings plc, 2018)	10,340	12,661	1,936	15%	3,124	25%	7,601	60%	2,321	22.45%
Standard Chartered (Standard Chartered, 2018)	61,644	75,988	6,226	8%	10,692	14%	59,070	78%	14,344	23.27%
SEB (SEB Group, 2017)	4,232	5,700	732	13%	1,325	23%	3,643	64%	1,468	34.67%
SUM	256,665	325,287	33,254	10%	85,656	26%	206,377	63%	68,622	26.74%

Tabell 11 - Eksempel på effekten av IFRS 9 i noter

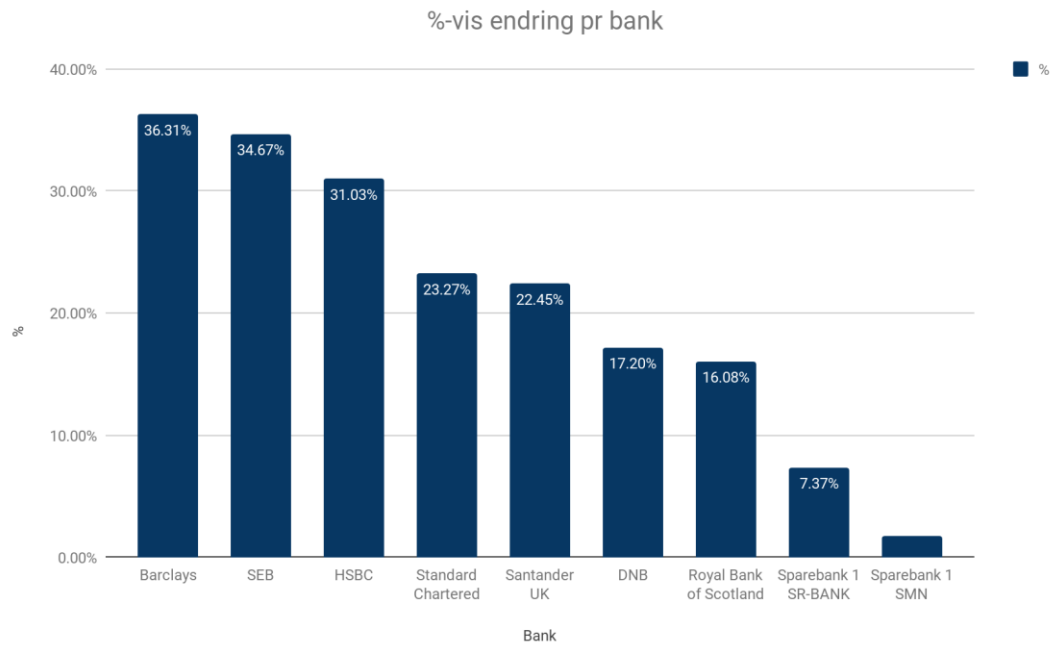
Tabell 11 viser at effekten av den nye nedskrivningsmodellen er forskjellig på tvers av ulike aktører. Det er ikke noe entydig svar på hvorfor, men dette kan skyldes faktorer som ulik

porteføljesammensetning, ulik modenhet, forskjeller i modellering, ulike forutsetninger for migrering og bruk av fremtidsrettet informasjon. I tillegg kan det være store forskjeller mellom metodikken som er benyttet under IAS 39. Implementeringseffekten blant disse bankene varierer fra 1,79% endring i nedskrivninger til 36,31%. Vi ser også at det er relativt store forskjeller på hvilket nivå nedskrivningene oppstår. Andelen nedskrivninger i nivå 1 varierer fra 4% til 15%. Det er også tydelig at nivå 3 i IFRS 9 ikke tilsvarer IAS 39. Dette viser at modelleringen sender deler av de tidligere nedskrivningene i IAS 39 til nivå 2, og i enkelte tilfeller til nivå 1. Differansen mellom nivå 3 i IFRS 9 og nedskrivningene i IAS 39 kan blant annet skyldes at bokstav f) i IAS 39 pkt. 59, om påløpte ikke-rapporterte tap, ikke inngår i definisjonen av mislighold IFRS 9.

Figur 13 viser en grafisk fremstilling av andelen av nedskrivningene for de ulike nivåene i nedskrivningsmodellen i IFRS 9. Som vi ser havner hovedtyngden av nedskrivningene i nivå 3. Dette kan imidlertid endre seg i en situasjon hvor makroøkonomiske utsikter utvikler seg i negativ retning.

Figur 13 - Fordelinger mellom ulike nivåer i IFRS 9 hos et utvalg banker

Figur 14 - Prosentvis påvirkning av nye nedskrivningsregler hos et utvalg banker

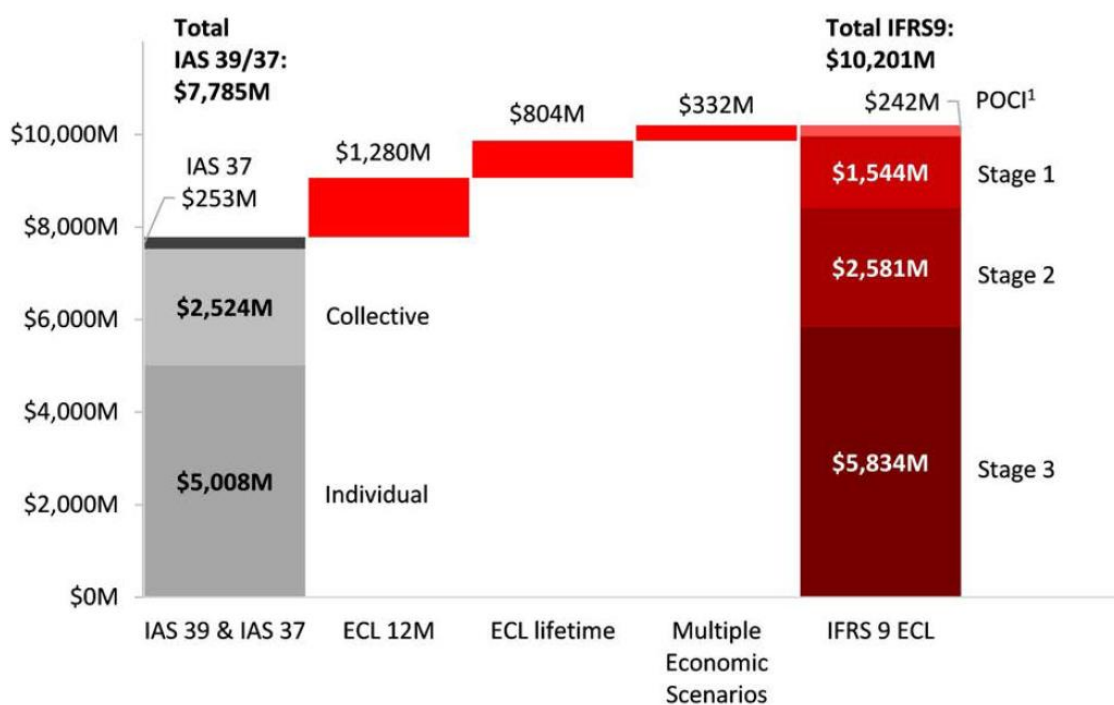
Nedskrivningsmodellen påvirker ulike aktører forskjellig, noe Figur 14 illustrerer. Som figuren viser har Barclays en økning på 36,31%, mens sparebank 1 SMN kun har en økning på 1,79%.

5.1.1 Eksempel på endringen i nedskrivninger

I Figur 15 ser vi et utklipp fra overgangsdokumentet til HSBC. Fra Tabell 11 så vi at nedskrivningene for HSBC hadde økt med 31,03%.

Figuren viser fordelingen av økningen i nedskrivninger fra IAS 39 til IFRS 9. Tallene i figuren er i millioner USD (\$). Som vi ser vil ikke nivå 3 tilsvare nedskrivningene under IAS 39. Det er 12-måneders beregningen som utgjør den største økningen enkeltvis.

IAS 39/IAS 37 allowances to IFRS 9 ECL walk

Figur 15 - Fordeling av effekten i overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 hos HSBC Kilde: (HSBC Holdings plc, 2018)

5.2 Effekten på kapitaldekningen

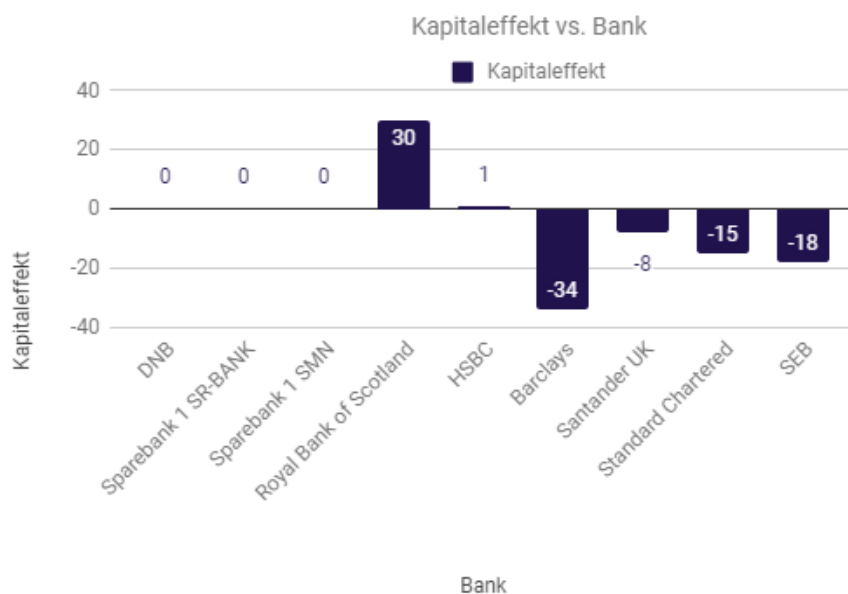
Som gjennomgangen av kapitaldekningsreglene i kapittel 4 viser vil effektene av overgangen til IFRS 9 også kunne påvirke bankenes kapitaldekning. I Tabell 12 oppsummerer vi den opplyste kapitaldekningseffekten på ren kjernekapital (CET 1) for de samme bankene som ble gjennomgått i Tabell 11.

Bank	Kapitaleffekt	Forklaring i note/overgangsdokument
DNB	0	Kapitaleffekten oppgis neglisjerbar - som følge av overskudd av regulatoriske nedskrivninger
Sparebank 1 SR-BANK	0	Oppgir ikke effekt
Sparebank 1 SMN	0	Oppgir ikke effekt
Royal Bank of Scotland	30	Øker med 30 basispunkter - effekten av nedskrivningene motvirkes i sin helhet av overskuddet i regulatoriske nedskrivninger - Klassifisering og måling øker EK og bidrar til positiv effekt på kapitalen
HSBC	1	Øker med 1 - effektene kommer slik: 1,1mrd i økning som følge av klassifikasjon og måling 1,2mrd reduksjon som følge av nedskrivning - 0,3mrd økning som følge av utsatt skatt
Barclays	-34	34 basispunkter - bruker overgangsregel - ekstra nedskrivninger motvirkes blant annet av at man bruker opp overskuddslager av av tap som følge av IRB-modellen.-
Santander UK	-8	8 basispunkter - bruker overgangsregel - motvirkes av overskuddet gjennom IRB-modellen
Standard Chartered	-15	15 basispunkter - bruker overgangsregel
SEB	-18	Kapitaleffekten som følge av nedskrivningene isolert sett på CET 1 er positiv. Den negative effekten på egenkapitalen er motveid av en reduksjon i fradraget for for lite avsatt. Totaleffekten er -18 basispunkter med klasiifisering og måling hensyntatt.

Tabell 12 - Kapitaleffekten som følge av overgangen til IFRS 9 hos et utvalg banker

Tabell 12 viser opplyst effekt på kapitaldekning (CET1). Som tabell 12 viser varierer effekten på tvers av de ulike bankene. Alle bankene i eksempelet benytter seg av IRB-modeller for kapitaldekningsformål. Det er ventet at standardbankene vil rammes hardere av overgangen enn IRB-bankene. De norske bankene oppgir at de ikke vil få endringer i kapitalen. Dette forklares med at de regulatoriske nedskrivninger i IRB-modellen fortsatt er høyere enn de regnskapsmessige nedskrivningene, selv etter innføringen av IFRS 9. RBS har som eneste bank i vårt eksempel oppgitt at IFRS 9 totalt sett gir en positiv effekt på CET1. Bankene som oppgir negative effekter på kapitaldekningen som følge av IFRS 9 planlegger å bruke

overgangsregelen. Dette gjør at den reelle påvirkningen ved overgangen blir mindre enn det som er oppgitt i tabellen over. Figur 16 viser fordelingen i tabellen grafisk:

Figur 16 - Kapitaleffekten ved overgangen til IFRS 9 hos et utvalg banker

I Figur 17 ser vi en forklaring på økningen i kapital hos Royal Bank of Scotland. Oppstillingen viser at økningen i tapsavsetninger motvirkes av et overskudd av regulatoriske nedskrivninger. Økningen i nedskrivningene måtte ha vært over det dobbelte for at de skulle påvirket regulatorisk kapital negativt. Egenkapitalen øker også gjennom endret klassifisering og måling, noe som bidrar positivt til kapitaldekningen. Nettoeffekten av innføringen av IFRS 9 er da en økning i kapitaldekningen for Royal Bank of Scotland.

	31 December 2017	Impact of IFRS 9			1 January 2018
		Classification & measurement	Expected credit losses	Tax	
Capital adequacy ratios	%	%	%	%	%
CET 1 ratio - end-point CRR basis	15.9	0.3	—	—	16.2
CET 1 ratio - transitional arrangement	15.9	0.3	—	—	16.2
Capital - end-point CRR basis	£m	£m	£m	£m	£m
Tangible equity	35,164	561	(616)	(16)	35,093
Expected loss less impairment provisions	(1,286)	—	613	—	(673)
Prudential valuation adjustment	(496)	(21)	—	—	(517)
Deferred tax assets	(849)	—	—	—	(849)
Own credit adjustments	(90)	—	—	—	(90)
Pension fund assets	(287)	—	—	—	(287)
Cash flow hedging reserve	(227)	—	—	—	(227)
Other regulatory adjustments	28	—	—	—	28
Total deduction	(3,207)	(21)	613	—	(2,615)
CET 1 capital	31,957	540	(3)	(16)	32,478
	£bn	£bn	£bn	£bn	£bn
Risk-weighted assets	200.9	—	—	(0.1)	200.8

Figur 17 - Kapitaleffekten forklart hos Royal Bank of Scotland Kilde: (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018)

5.3 Praktiske eksempler på kriterier for vesentlig endring i kredittrisiko:

For å vise hva vurderingen av vesentlig endring i kredittrisiko kan innebære, har vi sett på hva Nordens største finansinstitusjoner har definert som vesentlig endring i kredittrisiko i sine noter.

DNB ASA (DNB ASA, 2018):

- En økning på mer enn 2,5 ganger det man trodde PD ville være ved innregning på det aktuelle rapporteringstidspunktet
- Økningen må være på minimum 0,6%-poeng
- En økning på mer enn 7,5%-poeng vil uansett være vesentlig.
- 30 dagers backstop

Danske Bank (Danske Bank A/S, 2018):

- For instrumenter med PD under 1% ved første gangs innregning: en økning i 12-måneders PD på minst 0,5%-poeng siden innregning.
- For instrumenter med PD over 1% ved første gangs innregning: en økning i 12 måneders PD på 2% siden innregning, eller en dobling av PD over levetiden.
- 30 dagers backstop

Nordea (Nordea, 2018):

- Relativ økning i PD på mer enn 250%, eller økning på 150 basispunkter (1,5%)
- 30 dagers backstop.

Som de praktiske eksemplene på kriterier for vesentlig endring i kredittrisiko viser, har Nordens tre største banker valgt ulike løsninger. Dette vil kunne føre til forskjellig regnskapsmessig behandling av identiske engasjementer hos disse tre bankene. Årsaken til at man har valgt ulike kriterier kan likevel være mange. Eksemplene illustrerer likevel at det ikke er en klar fasit på hvordan vurderingen skal gjøres.

5.4 Praktiske eksempler på makrovariabler

Som vi gjennomgikk i kapittel 4 må bankene under IFRS 9 hensynta “*aktuelle forhold og prognoser om framtidige økonomiske forhold*” (IFRS 9 pkt. 5.5.17). For å illustrere hvordan dette er gjort i praksis har vi tatt utgangspunkt i tre banker. HSBC, Barclays og Royal Bank of Scotland. Vi ser først på hvordan bankene har bygget opp sine prognoser og hvor mange scenarier bankene benytter for å hensynta ikke-lineariteten. Deretter sammenligner vi tre variabler som er felles for beregningen av forventet kredittap hos de tre bankene.

5.4.1 Valg av antall scenarier og grunnlag for prognoser

HSBC:

HSBC (HSBC Holdings plc, 2018) har valgt en tilnærming som er lik eksemplene fra ITG (IFRS Foundation, 2016) og benytter tre scenarier i beregningen av forventet kredittap. De tre scenariene består av et basisscenario, som beskrives som det mest sannsynlige utfallet. Videre utgjør de andre to scenariene et oppside- og et nedside-scenario. Disse scenariene skal reflektere de økonomiske prognosene som HSBC har lagt til grunn og dermed være representative for en objektiv sannsynlighetsvektet beregning på forventet kredittap (HSBC Holdings plc, 2018). Opp- og nedside-scenariet fastsettes ved å beregne maksimalt utfall fra basisscenarioets sannsynlighetsfordeling. For å sikre at relevante variabler for de ulike gruppene av finansielle eiendeler inkluderes, benyttes også variabler som er internt definert i risikostyringsrammeverket. HSBC har valgt å vekte basisscenarioet med 80%, mens opp- og nedside-scenariet er vektet med 10% hver (HSBC Holdings plc, 2018).

Barclays:

Barclays (Barclays PLC, 2018) har på sin side valgt å benytte fem scenarier, et basisscenario og to scenarier for oppside og nedside. Disse vektes ved at basisscenarioet får den tyngste vekten. Yttersceniene vektes mindre jo lengre fra basisscenarioet de er. Barclays benytter det eksterne, mest oppdaterte, konsensusestimater når de setter sitt basisscenario. Konsensusestimater består av et gjennomsnitt av flere eksterne analytikers prognoser. Nedside-scenariene benchmarkes mot Bank of Englands årlige sykliske scenarier og de mest alvorlige prognosene fra Moodys. Oppside-scenariene kalibreres til å være symmetriske med nedside-scenariene, men ikke bedre enn prognosene de benchmarkes mot (Barclays PLC, 2018).

Royal Bank of Scotland:

Royal Bank of Scotland (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018) har i likhet med Barclays valgt fem scenarier. Dette er gjeldende for deres ordinære bankvirksomhet. De tar i likhet med de andre to bankene i eksempelet utgangspunkt i et basisscenario. Det modelleres deretter et opp- og nedsidescenario for basisscenariet. Det modelleres deretter ytterligere et opp- og nedsidescenario. Banken benytter de samme prognosene som brukes i den interne stresstesting (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018). Disse scenariene baserer seg på prognoser fra Bank of England og EBA, i tillegg inkluderer de også interne scenarioanalyser i vurderingen. RBS har valgt å vekte basisscenariet med 50%, hvorpå opp- og nedside scenariet som er utledet fra basisscenariet er vektet med 20% hver. De to ytterste scenariene er vektet med 5% hver (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018).

Alle de tre bankene i eksempelet har lagt til grunn en femårshorison for sine prognoser, disse prognosene reevalueres periodisk.

5.4.2 Sammenligning av makroøkonomiske forutsetninger

Tabell 13 viser hvilke forutsetninger de respektive bankene har satt for et utvalg av parameterne benyttet til beregningen av forventet kredittap. Vi tar utgangspunkt i tre variabler som er benyttet av alle de tre bankene og sammenligninger hvilke forutsetninger bankene har for disse. Tallene baserer seg på opplysninger i overgangsnotene, hvor alle tre bankene har oppgitt tall for gjennomsnitt, oppside og nedside. Som vi ser av Tabell 13 har ikke Barclays og Royal Bank of Scotland oppgitt de to ytterste opp- og nedsidescenariene de har modellert. Vi har derfor tatt utgangspunkt i basisscenarioet og oppgitte opp- og nedsidescenarier.

Parameter	HSBC			Barclays			Royal Bank of Scotland		
	Nedside	Gj.snitt	Oppside	Nedside	Gj.snitt	Oppside	Nedside	Gj.snitt	Oppside
Arbeidsledighet UK	5,6%	5,2%	4,8%	4,6%	4,6%	4,6%	5,5%	5,3%	5%
Vekst i bruttonasjonalprodukt UK	1,2%	1,8%	2,5%	1,5%	1,8%	2,0%	1,2%	1,7%	2%
Vekst i huspriser UK	1,2%	2,5%	2,8%	2%	2,8%	3,2%	1,5%	3,1%	4,6%

Tabell 13 - makroøkonomiske variabler hos HSBC, Barclays og Royal Bank of Scotland

Ut i fra disse eksemplene ser vi at bankene har en forskjellig tilnærming til valg av antall scenarier og beregning av makrovariablene. Denne vurderingen er skjønnsmessig og vil avhenge av om de valgte scenariene fanger opp de vesentlige ikke-linearitetene. Bankene bruker stort sett de samme nøkkelparameterne i sine prognoser, som bygger på ekstern informasjon. Bankene bruker imidlertid forskjellige aktører når det gjelder ekstern informasjon om fremtidsrettet informasjon. Dette vil bidra til at det oppstår forskjeller mellom bankene, og deres grunnlag for beregning av forventet kredittap, noe Tabell 13 også illustrerer.

5.5 Hvordan kan IFRS 9 gi andre klassifiseringer enn IAS 39?

Som gjennomgangen i kapittel 3.2.4 viser vil IFRS 9 kunne føre til endringer i klassifisering og måling av utlån som under IAS 39 ble ført til amortisert kost. Figur 18 er et utklipp fra årsrapporten til Sparebank 1 SMN som viser klassifisering under IAS 39 og IFRS 9. Som følge av overgangen til IFRS 9 er banken nødt til å endre målingen av boliglån fra amortisert kost til virkelig verdi over OCI.

Note 45 - Overgangsnote IFRS 9

Følgende tabell viser endringer i klassifisering av finansielle instrumenter etter IFRS 9

Finansielle instrumenter	Klassifisering etter IAS 39	Balanseført beløp etter IAS 39	Klassifisering etter IFRS 9	Balanseført beløp etter IFRS 9
Kontanter og fordringer på sentralbanker	Utlån og fordringer	3.313	Amortisert kost	3.313
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	Utlån og fordringer	4.214	Amortisert kost	4.214
Utlån til og fordringer på kunder	Utlån og fordringer	107.681	Virkelig verdi over totalresultat	60.600
			Amortisert kost	47.060
	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	3.278	Virkelig verdi over resultatet	3.278
Sertifikater og obligasjoner	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	19.736	Virkelig verdi over resultatet	19.736
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultatet	4.351	Virkelig verdi over resultatet	4.351
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	Tilgjengelig for salg	66	Virkelig verdi over resultatet	1.825
	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	557		
	Virkelig verdi over resultatet (trading)	1.202		
Innskudd fra og gjeld til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	9.607	Amortisert kost	9.607
Innskudd fra og gjeld til kunder	Amortisert kost	76.476	Amortisert kost	76.476
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Amortisert kost	42.194	Amortisert kost	42.194
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultatet	3.343	Virkelig verdi over resultatet	3.343
Ansvarlig lånekapital	Amortisert kost	2.201	Amortisert kost	2.201

Figur 18 - Eksempel fra Sparebank1 SMN Kilde: (Sparebank 1 SMN, 2018)

“SpareBank 1 SMN benytter seg av deleid obligasjonsutstedende boligkredittforetak som finansieringsverktøy. Dette innebærer at når banken gir et lån med pant i bolig som tilfredsstillende kriterier kan dette bli solgt til boligkredittforetaket enten med en gang eller på et senere tidspunkt. Salg av lånet til SpareBank 1 Boligkreditt medfører fraregning av lånet i SpareBank 1 SMN og innregning av lånet i SpareBank 1 Boligkreditt. Lån med flytende rente måles etter IAS 39 til amortisert kost. Etter IFRS 9 skal bare gjeldsinstrumenter som inngår i en forretningsmodell som innebærer å holde instrumentene for å motta kontraktsmessige

---

kontantstrømmer måles til amortisert kost .Utlån som inngår i en forretningsmodell som innebærer at instrumentene både holdes både for å motta kontraktmessige kontantstrømmer og for salg skal måles til virkelig verdi med verdiendringer over OCI. Renteinntekt og nedskrivning skal resultatføres, og verdiendringer ført mot OCI skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhending (fraregning) av utlånene. SpareBank 1 SMN har som følge av dette fra 1. januar 2018 reklassifisert boliglånsporteføljen fra amortisert kost til virkelig verdi over OCI.” (Sparebank 1 SMN, 2018)

6. Tilpasningsmuligheter innenfor IFRS 9

6.1 Innledning

Som vår gjennomgang av implementeringseffekten av IFRS 9 i kapittel 5 viser, er effekten ulik mellom bankene. Selv om implementeringen allerede er et faktum, er det fortsatt mange ubesvarte spørsmål knyttet til langtidseffektene av IFRS 9. I en studie gjennomført av McKinsey og IACPM (IACPM & McKinsey&Company, 2018) sier omtrent 40% av bankene i undersøkelsen av de forventer en endring i sammensetningen av utlån som følge av IFRS 9. Effekten er ifølge studien ventet å treffe disproportjonalt for ulike typer eiendeler. Trolig vil enkelte søke seg bort fra mer volatile sektorer, eiendeler med høyere risiko og instrumenter med lengre levetid. Tilnærmet 40% av bankene forventer at risikoappetitten endrer seg som følge av IFRS 9.

I samme undersøkelse sier også rundt 40% av bankene at de forventer ulike effekter på resultat og kapital som følge av forskjellige forutsetninger, tilgang på data og hvordan dette modelleres. Rundt halvparten av bankene sier at IFRS 9 kan påvirke hvordan de prissetter. Priseffekten kan komme gjennom bedre forståelse og modeller, men også gjennom svingningene i tapsavsetningene over levetiden. Samme andel sier at IFRS 9 kan føre til at de må gjennomgå kredittstyringsprosessene sine. 50% forventer at IFRS 9 vil trigge nye systemer for tidlige varsler for økning i kredittrisiko, for å fange opp kunder som kan migrere til nivå 2.

ESBR skriver i sin rapport "Financial stability implications of IFRS 9" (European Systemic Risk Board, 2017) at det trolig vil være en mindre påvirkning på prissetting knyttet til boliglån enn lån til for eksempel SMB-markedet, noe som kan tilskrives graden av sikkerhetsstillelser man oppnår i et boliglån. Samme rapport nevner også at en eventuell endring i prisstruktur kan skyldes de økte nedskrivningene generelt. I tillegg kan endringer i prisstruktur komme som følge av en korleksjon på tidligere antagelser om kredittrisiko.

I tillegg til påvirkning på prisstruktur forventer 72% av bankene økt volatilitet i resultatet som følge av IFRS 9 (European Banking Authority, 2017) Dette fremkommer i "EBA updates on the impact of IFRS 9 on banks across the EU and highlights current implementation issues". Denne rapporten antyder også at bankenes utlånspraksis kan bli påvirket av IFRS 9, men at

effektene ennå er uklare. De bankene som forventer en påvirkning venter at denne vil ha en effekt på områder som for eksempel prising, varighet og kontraktskarakteristikk.

Ronnie Barnes (Barnes, 2001) finner i sine studie at det er en negativ korrelasjon mellom volatilitet i resultatet og markedsverdi. Dette vil si at mer volatile resultater vil bidra til å redusere markedsverdien av et selskap. Selskapene vil derfor ønske å presentere stabile resultater for å uttrykke mindre risiko, og opprettholde en stabil aksjekurs. Bankene vil ha insentiver til å tilpasse seg slik at de kan presentere et mest mulig stabilt resultat.

Mer volatile resultater vil også kunne føre til mer volatilitet i kapitaldekningen. Dette kan føre til at bankene må ha en større buffer mot svingninger i kapitalen enn under IAS 39 (Deloitte, 2016) En høyere buffer fører til at bankene må holde tilbake mer kapital. Dette kan føre til en reduksjon i avkastningen for eierne.

Som vi ser vil IFRS 9 kunne føre til en endring av den relative lønnsomheten til ulike produkter, selv om omfanget av dette fortsatt er relativt uklart. Endringer i lønnsomhet og økt volatilitet i resultat og kapital kan føre til insentiver for tilpasninger til IFRS 9. Vi ser i dette kapitlet først på hvilke strategiske tilpasningsmuligheter bankene har innenfor IFRS 9. Deretter diskuterer vi de skjønnsmessige vurderingene i standarden, og om dette kan åpne for "earnings management".

Dette gir følgende tre hovedtema for diskusjonen:

- Hvilke produkter og strategier kan bli mindre attraktive under IFRS 9, og hvordan kan man tilpasse seg?
- Kan man tilpasse produkter eller forretningsmodeller for å sikre måling til amortisert kost?
- Skjønnsmessige vurderinger og "earnings management"

6.2 Hvilke produkter og strategier kan bli mindre attraktive under IFRS 9, og hvordan kan man tilpasse seg

I dette delkapittelet redegjør vi for ulike produkter og forretningsmodeller som kan bli påvirket av IFRS 9, og hvordan bankene kan tilpasse seg. Gjennomgangen fokuserer i hovedsak på de isolerte virkningene av IFRS 9 på regnskapet og kapitaldekningen. Vi hensyntar i mindre grad andre faktorer, som i praksis vil ha betydning for valg av produktdesign eller internkontrollrutiner. For eksempel vil en vurdering av om man skal redusere kredittgrensen på et kredittkort både være en vurdering av virkningene det kan ha på forventet kredittap og markedsmessige vurderinger. Det er i tillegg mange av våre forslag som potensielt kan være kostbare å gjennomføre sammenlignet med nytteverdien. Vi har derfor konsentrert oss om mulige tilpasninger og hvilken effekt dette isolert kan ha på nedskrivningene, forretningsmodeller eller vurdering i SPPI-test.

Vi har valgt å se på følgende områder:

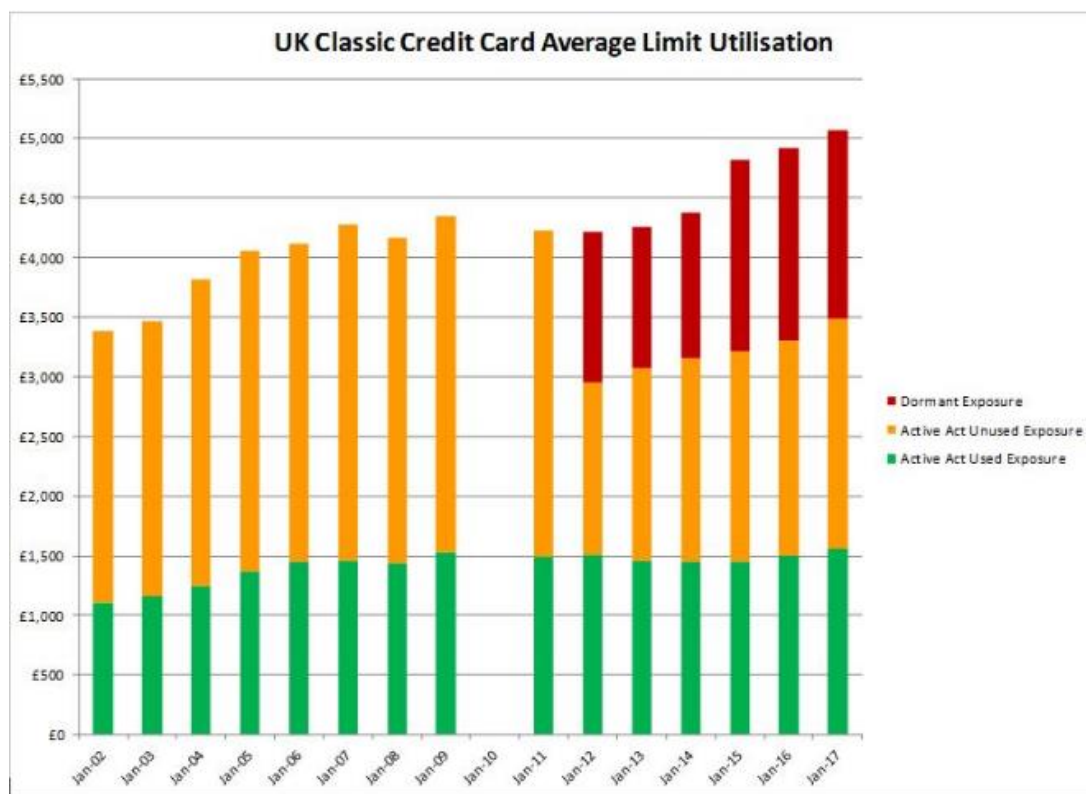
- Kredittkort og andre trekkrettigheter
- Lån til bransjer og kunder med høyere volatilitet
- Usikrede lån
- Lån med lengre levetid
- Prissettingsmekanismer og andre tilpasninger for engasjementer som øker vesentlig i kredittrisiko
- Sikre korrekte parametere for modellering

6.2.1 Kredittkort og andre trekkrettsfasiliteter

Kredittkort og trekkfasiliteter skiller seg på enkelte områder fra andre typer kreditt. Hovedskillet er at disse ikke har en fastsatt utbetaling og tilbakebetalingsplan. Dette betyr at hovedstolen på disse kredittene kan svinge i saldo fra måned til måned, og vil kunne ha en hovedstol på null. Vi refererer videre i denne oppgaven til kredittkort, men eksemplene gjelder også andre typer trekkfasiliteter som kassekreditt eller andre produkter uten fastsatt levetid.

En undersøkelse fra FICO viser at summen av inaktive kredittkort og ubenyttet trekk på aktive kredittkort tilsammen utgjør 90 milliarder pund i Storbritannia (ca 990 milliarder NOK pr 01.05.2018). FICO anslår i sine målinger at det i gjennomsnitt er ca 30% av kreditten som er trukket, 40% av gitt kreditt er ubenyttet og 30% er inaktive kort (FICO, 2017). Dette illustreres i Figur 19.

Figur 19 - Trekk på kredittkort i Storbritannia Kilde: (FICO, 2017)

I IFRS 9 må bankene avsette for ubenyttede kreditter fra dag én, selv om saldo på rapporteringstidspunktet er null. Dette betyr at man må beregne seg frem til en forventet eksponering ved eventuelt mislighold, i tillegg til hvilken forventet levetid kredittkortet har. For alle andre typer instrumenter er eksponeringen begrenset til den kontraktsfestede levetiden. Dette gjelder selv om eksponeringen i praksis vanligvis går over en lengre periode

enn dette (IFRS 9 pkt. 5.5.19). For kredittkort gjelder som nevnt ikke hovedregelen for beregning av levetid. Måleperioden for disse instrumentene er definert i IFRS 9 pkt. B 5.5.40:

- Perioden enheten er eksponert for kredittrisiko på lignende instrumenter
- Tiden det tar før mislighold inntreffer på lignende instrumenter etter en vesentlig økning i kredittrisiko
- De risikohåndteringshandlingene som enheten forventer å gjennomføre når kredittrisikoen på instrumentet har økt. For eksempel; reduksjon, eller fjerning av kredittgrenser på gjenværende kreditter.

Transition Resource Group for Impairment of Financial Instruments (ITG) har presisert at de risikovurderingshandlingene som vurderes må være planlagte, og være i stand til å minske kredittrisiko. Dette betyr i praksis at man må vurdere hvordan enhetens risikohåndtering vil føre til en kortere eksponeringsperiode enn om man bare hadde vurdert de to første kriteriene i IFRS 9 pkt. B 5.5.40. Det som gir den korteste perioden i IFRS 9 pkt. B 5.5.40 blir den riktige vurderingen av tiden man er eksponert (IFRS Foundation, 2017).

Nedskrivning av kredittkort ved utstedelse vil føre til at bankene potensielt får et tap på kredittkortene før kunden har benyttet kreditten. Utstedelsen av kredittkort kan derfor få en negativ effekt på resultatet og kapitaldekningen selv om kortet ikke er i bruk. Undersøkelsen fra FICO viste at omtrent 40% av kredittgrensene er ubenyttet. Den ubenyttede kreditten blir under IFRS 9 en del av beregningsgrunnlaget ved beregning av forventet kredittap.

Oppsummert kan kredittkort bli mindre lønnsomme fordi:

- Bankene må nedskrive fra dag én, selv om saldo er null.
- Mange kort er aldri i bruk, det må også beregnes forventet kredittap for disse.
- Mange kort er aldri i nærheten av kredittlimit, det må også beregnes forventet kredittap for disse.

Eksempel fra Royal Bank of Scotland:

Under ser vi et utdrag fra overgangsdokumentet til IFRS 9 for RBS (Royal Bank of Scotland) (Figur 20 og Figur 21). Det fremgår at nedskrivningene knyttet til kredittkort er over doblet, med en økning fra 100 til 222 millioner GBP (tilsvarende ca. 1,3mrd NOK). Økningen knyttet til kredittkort på 122% er betydelig høyere enn den generelle økningen som er på omtrent 16%.

Totalt utgjør forventet kredittap 5,23% av eksponeringen knyttet til kredittkort. Vi finner igjen tilsvarende tall hos blant annet HSBC som oppgir et forventet kredittap på 4,8% av kredittkortporteføljen (HSBC Holdings plc, 2018). Beregningene av dette tallet inkluderer da også den delen som ikke er trukket. Dette kommer av at eksponeringen vil beregnes ut fra forventet eksponering ved et gitt misligholdstidspunkt.

1 January 2018	Drawn exposure within IFRS 9 ECL scope (gross of ECL)								
	Exposure-weighted average 12 month PD Unaudited (1)(2)		Stage 2 (3)					Stage 3	Total
	IFRS 9 PD	Basel PD	Stage 1	Not 30 DPD	30 DPD	Total			
	%	%	£m	£m	£m	£m	£m	£m	
Sector									
Personal	0.6	0.9	155,843	14,460	625	15,085	6,268	177,196	
- UK mortgages	0.4	0.5	134,350	10,119	431	10,550	1,656	146,556	
- Rol mortgages	1.5	2.6	10,674	1,351	127	1,478	3,397	15,549	
- credit cards	3.8	3.7	3,097	999	11	1,010	140	4,247	
- other unsecured	2.2	2.8	7,722	1,991	56	2,047	1,075	10,844	
Wholesale	0.3	0.8	178,086	11,500	387	11,887	5,015	194,988	
- property	0.4	1.0	33,884	1,942	87	2,029	1,964	37,877	
- corporate	0.6	1.5	62,253	8,224	245	8,469	2,945	73,667	
- financial institutions	0.1	0.5	32,923	981	55	1,036	105	34,064	
- sovereign	—	—	49,026	353	—	353	1	49,380	
Total excluding balances at central banks	—	—	333,929	25,960	1,012	26,972	11,283	372,184	
Balances at central banks	—	—	96,566	5	—	5	—	96,571	
Total	—	—	430,495	25,965	1,012	26,977	11,283	468,755	

Figur 20 - Fordelingen av økte nedskrivninger i IFRS 9 i Royal Bank of Scotland Kilde: (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018)

1 January 2018	IFRS 9 ECL						IAS 39 impairment provision		
	Total ECL	Stage 1	Stage 2		Stage 3	Good book	Impaired book	Total	
	£m	£m	Not 30 DPD	30 DPD	Total				
£m	£m	£m	£m	£m	£m	£m	£m	£m	
Personal	2,316	135	367	30	397	1,784	237	1,757	1,994
- UK mortgages	262	12	57	7	64	186	50	137	187
- Rol mortgages	961	8	60	9	69	884	52	857	909
- credit cards	222	53	91	3	94	75	32	68	100
- other unsecured	871	62	159	11	170	639	103	695	798
Wholesale	2,131	126	216	8	224	1,781	153	1,685	1,838
- property	685	25	22	1	23	637	28	581	609
- corporate	1,325	87	156	7	163	1,075	120	1,042	1,162
- financial institutions	115	11	35	—	35	69	5	62	67
- sovereign	6	3	3	—	3	—	—	—	—
Total excluding balances at central banks	4,447	261	583	38	621	3,565	390	3,442	3,832
Balances at central banks	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Total	4,448	262	583	38	621	3,565	390	3,442	3,832

Figur 21 - Detaljert oversikt over endring i nedskrivninger Royal Bank of Scotland Kilde: (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018)

Som eksempelet viser kan IFRS 9 påvirke den relative lønnsomheten til kredittkort. Bankene vil som følge av innføringen av IFRS 9 ha et insentiv til å gjennomgå både utstedelsen av kredittkort og fastsettelsen av kredittgrenser.

Tilpasningsmuligheter for kredittkort

Som diskutert kan IFRS 9 påvirke lønnsomhetene til kredittkort gjennom økte nedskrivninger. I dette delkapitlet diskuterer vi mulige tilpasninger bankene kan gjøre for å minimere effekten på nedskrivningene. Vi har sett på følgende mulige tilpasningsmuligheter:

- Redusere kredittgrenser
- Identifisere inaktive kort, og sørge for at disse deaktiveres
- Kredittrisikohåndteringstiltak for å redusere perioden for måling av ECL

Redusere kredittgrenser

Som FICO-undersøkelsen viste (FICO, 2017) er ikke det typiske kredittkortet trukket til grensen. Dette kan implisere at bankene kan ha en mulighet til å redusere eksponeringen. Dette vil samtidig føre til en reduksjon i grunnlaget for beregning av forventet kredittap. Eksempler på hvordan dette kan løses kan være nye systemer som i større grad tilpasser kredittgrense til ulike grupper av kunder basert på historisk trekk på kredittkortet. Ved å utvikle systemer som i større grad kan skreddersy kredittgrenser kan man redusere den potensielle eksponeringen., Dette vil videre føre til lavere forventet tap og mindre kapitalbinding gjennom en reduksjon i den potensielle eksponeringen ved mislighold.

Identifisere inaktive kort, og sørge for at disse deaktiveres:

I tillegg til at mange kredittkort ikke er trukket til grensen vil en relativt stor andel av kredittkort også være inaktive. Selv om kort er inaktive skal det uansett beregnes forventet kredittap. Dette vil ha en negativ effekt på egenkapital og kapitaldekning. Ved å utvikle systemer eller metoder for å identifisere instrumenter som er inaktive kan bankene begrense beregningsgrunnlaget. Dette kan eksempelvis løses ved at det kontraktsfestes at kort som ikke har vært i bruk i en gitt tidsperiode deaktiveres. For å reaktivere kortet må kunden gjennomgå en ny kredittvurdering. Dette vil føre til at bankene ikke lenger er eksponert for kredittrisiko for disse kredittkortene i henhold til IFRS 9 pkt. 5.5.20.

Kredittrisikohåndteringstiltak for å redusere perioden for måling av ECL

Måleperioden for kredittkort kan potensielt begrenses til det tidspunktet man forventer at det må gjennomføres risikohåndteringshandling. IFRS 9 pkt. B5.5.40 c) definerer dette som: De risikohåndteringshandlingene som enheten forventer å gjennomføre når kredittrisikoen på

instrumentet har økt. For eksempel reduksjon, eller fjerning av kredittgrenser på gjenværende kreditter.

Kredittrisikohåndteringstiltak kan for eksempel være en kvartalsvis gjennomgang av kredittkortporteføljen. For at IFRS 9 pkt. B5.5.40 c) skal være gjeldende er det imidlertid ikke nok at man kun har en kredittgjennomgang. Det må være forventet at man gjennomfører handlinger for å minimere eksponeringen, eller forkorte levetiden til instrumentene.

IASB har gitt følgende forklaring på hva de legger i dette:

Figur 22 viser med 3 ulike banker. Bank A har ikke noen kredittrisikohåndteringstiltak, Bank B forventer å gjennomføre for tiltak for noen og bank C forventer å gjennomføre tiltak for alle. Figuren illustrerer dette ved å vise hvilke tiltak banken gjennomfører, og hvilken effekt dette vil ha på levetiden.

	A	B	C
Risikohåndter ingstiltak	Ingen risikohåndteringstiltak	Risikohåndteringstiltak på noen av instrumentene som har økning i kredittrisiko	Risikohåndteringstiltak på alle instrumentene som har økning i kredittrisiko
Effekt på forventet levetid	Ingen påvirkning på forventet levetid	Påvirkning av levetid på noen av instrumentene	Påvirkning av levetid på alle instrumentene som har en forventet økning i kredittrisiko

Figur 22 - Effekten av risikohåndteringstiltak Kilde: (IFRS Foundation, 2017), modell oversatt

Dersom banken på en hensiktsmessig måte kan gjennomføre kredittrisikohåndteringstiltak for hele porteføljen, kan dette føre til at levetiden blir begrenset til denne perioden. Slike tiltak kan for eksempel gjennomføres årlig. I henhold til ITG (IFRS Foundation, 2017) vil de tiltakene som vurderes være de tiltakene man forventer å gjøre, ikke de tiltakene man potensielt kan gjøre. Dette kan tolkes som at eventuelle risikohåndteringstiltak bør være en del

av forretningsdriften, eller er forventet å være det gjennom innføring av nye rutiner. Som nevnt presiserer ITG også at en kredittgjennomgang alene ikke er nok til å påvirke levetiden. Denne gjennomgangen må forventes å føre til andre handlinger, som for eksempel at man inndrar utestående kredittgrense for kunder med en vesentlig endring i kredittisiko. Det er imidlertid verdt å merke seg at ved en inndragelse av kreditten vil dette kun påvirke levetiden til den delen av kreditten som inndras. Dette kan illustreres slik:

Hvis man for eksempel har en kredittramme på 1000, som ved kredittgjennomgang er trukket med 600. Det har vært en vesentlig endring i kredittisiko hvor banken, i tråd med sin risikostyringspolicy, trekker tilbake den utestående kreditten på 400. Dette vil da kun påvirke levetiden til de 400 og ikke de 600 som allerede er trukket. Eksempel hentet fra PwC In depth: IFRS 9 Impairment: Revolving credit facilities and expected credit losses (PwC, 2017 c, s. 10) Dette er også i tråd med IFRS 9 pkt. B5.5.31.

6.2.2 Lån med høyere volatilitet - herunder SMB-lån og bedriftsmarked.

I likhet med kredittkort er utlån til mer volatile bransjer ventet å bli mindre lønnsomme ved innføringen av IFRS 9. Over halvparten av norske bankers utlån er til husholdninger, hvor de fleste lånene er sikret med pant i bolig. Historiske data viser imidlertid at tap på utlån til husholdninger har vært lave relativt til totale utlån. Dette gjelder også i perioder med markante fall i boligprisene (Norges Bank, 2010). Lave tap på boliglån har også sammenheng med at bankene historisk har hatt god pantedekning.

Tap på boliglån vurderes derfor ikke å være den største risikoen for bankene. De største tapene har historisk sett kommet i bedriftsmarkedet (Norges Bank, 2010). Ifølge Norges Bank (Kragh-Sørensen & Solheim, 2014) så tapte både forretningsbanker og sparebanker klart mest på foretakslån under den norske bankkrisen. Undersøkelsene til Norges Bank (Kragh-Sørensen & Solheim, 2014) viser også at i perioder uten store soliditetskriser så er tap på utlån til foretak større enn på lån til husholdninger. Den samme trenden viste seg også å være gjeldende i Norge og Europa under Finanskrisen (Kragh-Sørensen & Solheim, 2014).

Bankenes tap og misligholdsvolum har i de seneste årene vært drevet av de større bankenes tap på utlån til oljerelaterte næringer (Norges Bank, 2010). Dette har sammenheng med oljeprisfallet i 2014. Analyser utført av Norges Bank (Norges Bank, 2010) viser imidlertid at kredittrisikoen knyttet til engasjementer i oljerelatert sektor i liten grad er overført til andre bransjer. Dette gir uttrykk for at bankenes kredittrisiko på engasjementer som ikke har eksponeringer i oljerelatert sektor har endret seg marginalt som følge av oljeprisfallet.

Ifølge Norges Bank (Norges Bank, 2010) har andelen utlån til bedriftsmarkedet i norske bankers utlånsportefølje falt de siste årene. Størrelsen på utlånsvolumet i bedriftsmarkedet har på samme tid vært tilnærmet uendret. Dette kan indikere at bankene ønsker mindre risikofylt vekst.

Volatilitet og sensitivitet til konjunkturer vil ha betydning for overgangen til IFRS 9 og de nye nedskrivningsreglene. Hvorvidt det er et lån i bedriftsmarkedet eller personmarkedet vil derfor kunne ha betydning for enhetenes forventede tap. Historisk har lån i bedriftsmarkedet påført bankene større tap enn lån i personmarkedet (Kragh-Sørensen & Solheim, 2014). Dette kan føre til at disse lånene får høyere tapsavsetning under IFRS 9 enn lån til personmarkedet.

Økte tapsavsetninger i IFRS 9 for mer volatile lån kan også påvirke bankenes kapitaldekning. Som vi presenterte i gjennomgangen av kapitaldekningsreglene vil disse utlånene vektes ulikt for beregningsgrunnlaget i kapitaldekningen. Effekten vil avhenge av om banken bruker standardmetoden eller IRB-metoden. Økte nedskrivninger for mer volatile lån i bedriftsmarkedet kan ytterligere forsterke forskjellen i kapitalbelastning. Forskjellen kan illustreres slik:

Vi antar at en bank låner ut 1.000 til to ulike låntakere, en boliglånskunde og en bedriftskunde. Vi forutsetter at boliglånet vektes med 35% og bedriftslånet med 100%. Vi antar videre at boliglånet har full pantedekning og at forventet tap ved innregning derfor er null, bedriftslånet antas å være uten sikkerhet. Risikoen for mislighold over 12 måneder antas å være 1% for bedriftslånet. Dette fører til en nedskrivning på 10 ved innregning for bedriftslånet.

	Boliglån	Bedrift
Utlån	1,000	1,000
Beregningsgrunnlag %	35%	100%
Beregningsgrunnlag	350.0	1,000.0
Krav til kapital (15%)	52.5	150
Tapsavsetning 12mnd %	0.0	1%
Tapsavsetning innregning	0.0	10.0
Sum kapitalbelastning	52.5	160

Tabell 14 - Eksempel på endring i relativ lønnsomhet

Tilpasningsmuligheter for utlån i volatile sektorer:

Som vi ser i Tabell 14 vil lån til bedriftsmarkedet også før innføringen av IFRS 9 føre til høyere belastning på kapitalen. Med innføringen av 12 måneders nedskrivning ved førstegangsinnregning vil denne typen utlån kunne medføre en ytterligere belastning på kapitalen mot eksempelvis godt sikrede boliglån. For å tilpasse seg endringene kan bankene begrense utlån til sektorer som historisk sett har vist seg å være mer volatile. Bankene bør også sørge for prisme mekanismer som i større grad fanger opp effekten av økte nedskrivninger ved migrering fra nivå 1 til nivå 2. Dette kommer vi nærmere tilbake til i kapittel 6.2.5.

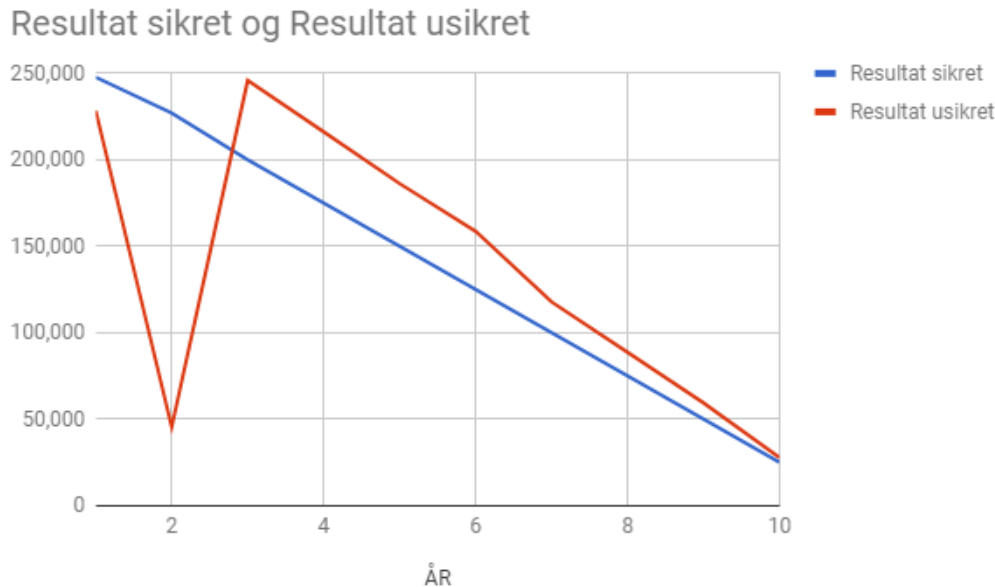
6.2.3 Usikrede lån

Verdien av sikkerhetsstillelser kan potensielt bli enda større under IFRS 9 enn under IAS 39, særlig for lån som migrerer fra nivå 1 til nivå 2. Verdien på sikkerhetsstillelsene er en viktig komponent i LGD. For usikrede lån betyr dette en høyere LGD enn for sikrede lån, noe som fører til høyere forventet kredittap. Vi kan illustrere dette med et eksempel. I Tabell 15 har vi satt opp to helt like lån med 5% effektiv rente. Det ene lånet har 4 millioner i sikkerhet. Det andre lånet har ingen sikkerhet. Vi antar at det skjer en vesentlig økning i kredittrisiko ved slutten av år 2. Dette trigger vurdering over levetiden. Det usikrede lånet har da LGD lik 1 for hele levetiden.

ÅR	PD - årlig	LGD-sikret	EAD	Tapskostnad sikret	Tapskostnad usikret	Resultat sikret	Resultat usikret
1	0.50%	0.2	5,000,000.00	2,143	21,429	247,857	228,571
2	0.50%	0.10	4,500,000.00	-2,143	179,483	227,143	45,517
3	1.40%	0.00	4,000,000.00	0	-45,954	200,000	245,954
4	1.40%	0.00	3,500,000.00	0	-41,252	175,000	216,252
5	1.40%	0.00	3,000,000.00	0	-36,315	150,000	186,315
6	1.50%	0.00	2,500,000.00	0	-33,630	125,000	158,630
7	1.00%	0.00	2,000,000.00	0	-17,812	100,000	117,812
8	1.00%	0.00	1,500,000.00	0	-13,703	75,000	88,703
9	1.00%	0.00	1,000,000.00	0	-9,388	50,000	59,388
10	0.60%	0.00	500,000.00	0	-2,857	25,000	27,857

Tabell 15 - Eksempel på usikret lån

Tabellen viser tapskostnaden og resultatet for de to lånene. Vi ser at det sikrede lånet i eksempelet ikke har tapskostnad etter år 2 (Tapskostnad sikret). Årsaken til dette er at sikkerhetsstillelsen fra og med år 2 dekker opp det potensielle tapet, noe som medfører forventet kredittap på null fra år 3. For det usikrede lånet vil den vesentlige endringen i kredittrisiko i år 2 føre til en økning i tapskostnaden i år 2 (Tapskostnad usikret). Figur 23 viser forskjellen i resultat mellom det sikrede og usikrede lånet.

Figur 23 - Sammenligning mellom sikret og usikret lån under nedskrivningsreglene i IFRS 9

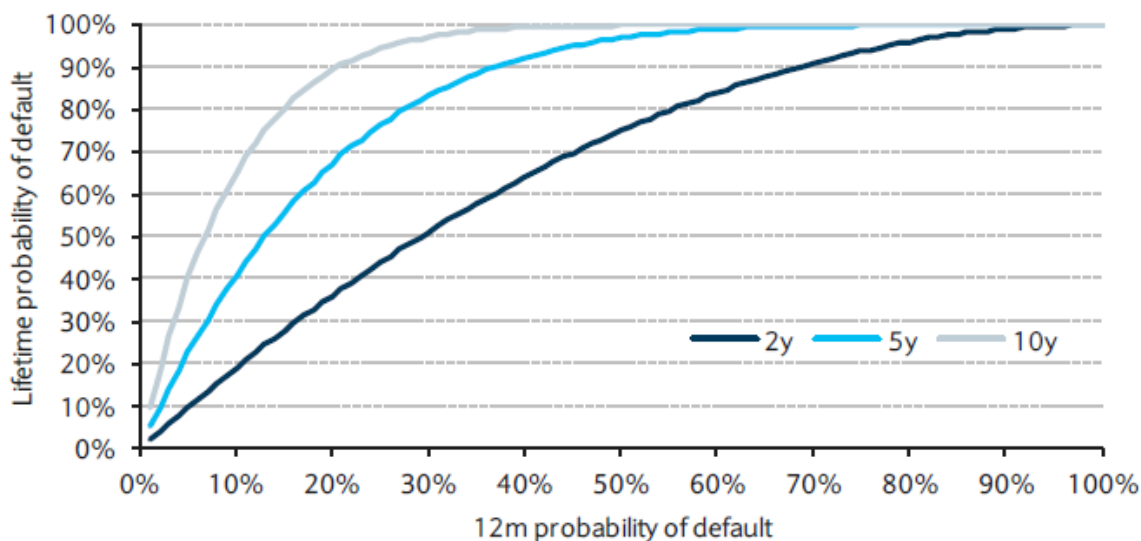
Som vi ser av Figur 23 over vil resultateffekten slå inn tidligere for det usikrede lånet. Over levetiden vil tapskostnaden og resultatet være det samme, gitt at det ikke blir reelle tap. Sikkerheten endrer da kun tidspunktet for tapskostnadene, men bidrar til redusert volatilitet i resultatet. Økte nedskrivninger kan også føre til en effekt på kapitaldekningen. Eksempelet illustrerer derfor at sikkerhetsstillelser kan få høyere verdi under IFRS 9 enn under IAS 39. Overgangen til IFRS 9 vil ikke øke tapsrisikoen til utlånene, men da man må innregne økninger i kredittrisikoen vil verdien av sikkerheter være en sentral del av LGD. Jo høyere LGD jo høyere tapsavsetning, alt annet likt. Konsekvensen av å kreve sikkerhet blir da en større forutsigbarhet i både resultat og kapitaldekning gjennom at effekten av en vesentlig økning i kredittrisiko blir lavere.

Tilpasningsmuligheter for usikrede lån

Ettersom verdien av sikkerhetsstillelser øker under IFRS 9 bør bankene hensynta dette i vurderingen ved utlån. Bankene bør, der de har mulighet, kreve sikkerhetsstillelser. Som eksempelet viser kan dette bidra til større forutsigbarhet i resultat og kapital. Bankene bør også gjennomgå sine prisstrukturer. Endringen i den relative lønnsomheten mellom sikrede og usikrede ved overgangen til IFRS 9 bør også hensyntas ved prissetting, slik at det blir mer attraktivt for låntaker å stille sikkerhet.

6.2.4 Lån med lengre levetid

Der sikkerhetsstillelser er en viktig driver av LGD i beregningen av forventet kredittap vil instrumentenes levetid være en viktig driver av PD. Instrumenter med lengre levetid vil ofte inneha høyere risiko over levetiden enn lån med kortere levetid, ifølge An Explanatory Note on the Basel II IRB Risk Weight Functions (Basel Committee on Banking Supervision, 2005, s. 9). Dette kan bety at lån med lengre levetid, relativt sett, blir mindre lønnsomme enn lån med kortere levetid under IFRS 9. Dette vil da særlig kunne gjelde lån som har høyere sannsynlighet for å migrere fra nivå 1 til nivå 2. I nivå 2 vil beregningen være basert på alle mulige tapshendelser over levetiden til instrumentet.

Source: Barclays Research estimates

Figur 24 - Illustrasjon på lån med lengre løpetid Kilde: (Barclays Bank PLC, 2017, s. 21)

Figur 24 (Barclays Bank PLC, 2017) illustrerer forholdet mellom 12 måneders PD (horisontal akse) og korresponderende PD over levetiden (vertikal akse). Vi ser at den korresponderende PDen øker jo lengre levetid instrumentet har. Vi har satt opp et eksempel for å illustrere forskjellen mellom to lån med ulik levetid.

Eksempel på forskjellen i levetid og nedskrivninger

Figur 25 og Tabell 16 viser en sammenligning av to lån. Det ene lånet går over 10 år og det andre over 20 år. Det 10-årige lånet har samme nedbetalingsplan som det 20-årige lånet,

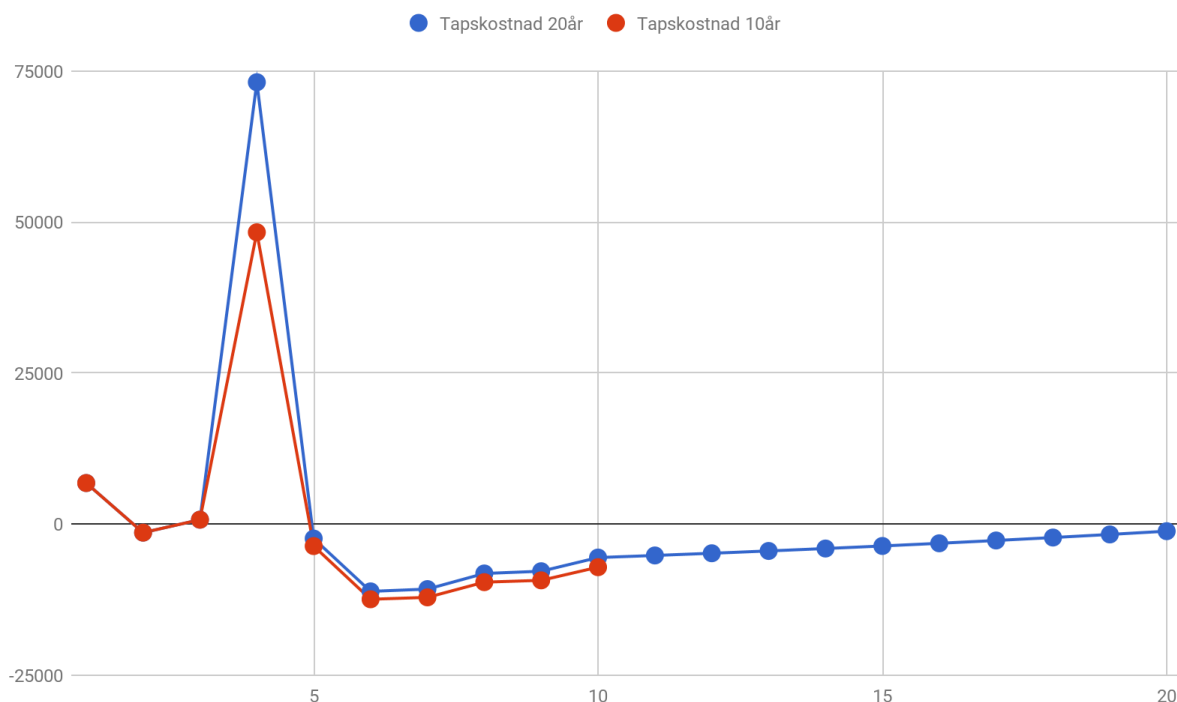
bortsett fra at restbeløpet forfaller i år 10 for det 10-årige. Det er simulert en vesentlig økning i kredittrisikoen i år 4 for begge instrumentene.

ÅR	PD - årlig	LGD	EAD 10år	EAD 20år	Tapskostnad 10	Tapskostnad 20
1	0.25%	0.5	5,000,000	5,000,000	6,786	6,786
2	0.30%	0.5	4,750,000	4,750,000	-1,429	-1,429
3	0.25%	0.5	4,500,000	4,500,000	714	714
4	0.30%	0.5	4,250,000	4,250,000	48,311	73,158
5	0.75%	0.5	4,000,000	4,000,000	-3,655	-2,414
6	0.75%	0.5	3,750,000	3,750,000	-12,463	-11,159
7	0.63%	0.5	3,500,000	3,500,000	-12,149	-10,780
8	0.63%	0.5	3,250,000	3,250,000	-9,631	-8,194
9	0.50%	0.5	3,000,000	3,000,000	-9,331	-7,822
10	0.50%	0.5	2,750,000	2,750,000	-7,153	-5,557
11	0.50%	0.5	0	2,500,000	0	-5,210
12	0.50%	0.5	0	2,250,000	0	-4,845
13	0.50%	0.5	0	2,000,000	0	-4,463
14	0.50%	0.5	0	1,750,000	0	-4,061
15	0.50%	0.5	0	1,500,000	0	-3,639
16	0.50%	0.5	0	1,250,000	0	-3,196
17	0.50%	0.5	0	1,000,000	0	-2,730
18	0.50%	0.5	0	750,000	0	-2,242
19	0.50%	0.5	0	500,000	0	-1,729
20	0.50%	0.5	0	250,000	0	-1,190

Tabell 16 - Eksempel med ulik levetid på instrumenter

Som Tabell 16 viser, er lånet med 20 års levetid eksponert for kredittrisiko over en lengre periode enn lånet med 10 år. Dermed får man en lavere effekt av endringen i kredittrisiko for lånet med 10 års levetid. Instrumenter med lengre levetid vil da følgelig være eksponert for potensielt flere tapshendelser enn de med kortere levetid. Hvorvidt det totalt sett vil lønne seg å justere levetiden kan diskuteres, men påvirkningen på tapsavsetningene er større ved lengre levetid. En mulig tilpasning til dette kan for eksempel være å lage låneprodukter som fornyes ved gitte mellomrom, eksempelvis hvert år eller hvert tredje år. IFRS 9 pkt. 5.5.19 sier eksplisitt at det er lånets kontraktsfestede periode som er den maksimale levetiden man skal beregne ut fra, inklusive eventuelle opsjoner for forlenging. Det er i henhold til IFRS 9 pkt. 5.5.19 perioden man er utsatt for kredittrisiko som er måleperioden. Dette avhenger imidlertid

av at banken på slutten av hver periode har retten til å kreve kreditten innfridd. Dette ser vi nærmere på i neste eksempel med rullerende kreditter.

Figur 25 - Eksempel på ulik levetid på instrumenter under IFRS 9

Som vi ser av Figur 25 vil en vesentlig økning i kredittrisikoen for et lån med 20 års levetid føre til en høyere nedskrivning enn for et lån med 10 års levetid under forutsetningene gitt over. Tapskostnaden over levetiden for begge lånene i dette eksempelet er null siden vi antar at lånene ikke går i mislighold.

Rullerende kreditter

Som vi så av forrige eksempelet kan kortere levetid føre til lavere nedskrivninger ved overgang fra nivå 1 til nivå 2. I henhold til IFRS 9 pkt. 5.5.19 er den kontraktsfestede perioden den lengste perioden det skal beregnes forventet kredittap for. *“Den lengste perioden som skal benyttes ved måling av forventede kredittap, er den lengste kontraktsperioden (inkludert forlengelsesmuligheter) der foretaket er eksponert for kredittrisiko, og ikke en lengre periode, selv om en slik lengre periode er forenlig med forretningspraksis” (IFRS 9 pkt. 5.5.19).* Dette åpner for å opprette låneprodukter som eksempelvis forfaller i sin helhet årlig, noe som vil føre til at låntaker er avhengig av årlig refinansiering for å fortsette lånet. Det er ikke en hindring at kontrakten fastsetter at refinansieringen skjer automatisk dersom ingen av partene foretar seg noe. Det avgjørende er kontraktsperioden og bankens mulighet til å kreve at lånet

innfris hvert år. Dette vil tilsvare perioden man er eksponert for kredittrisiko i henhold til IFRS 9 pkt. 5.5.19.

Videre har vi satt opp et eksempel på dette, se Tabell 17 og Figur 26. Forutsetningene er 5% rente over levetiden. Lånet er antatt utstedt år 1 og ferdig nedbetalt i år 10. PD tilsvare forventet PD for kommende perioder på hvert rapporteringstidspunkt. Tapskostnaden tilsvare endringen i forventet fremtidig tap på hvert rapporteringstidspunkt. Det er forutsatt en økning i kredittrisiko (PD) fra 0,5% til 1,4%. Økningen i kredittrisiko antas å være vesentlig. Økt forventet PD i år 3 får da konsekvenser for tapskostnaden i år 2. For det rullerende lånet setter man fortsatt bare av for 12 måneder forventet kredittap ettersom banken kun er eksponert for kredittrisiko i 12 måneder fremover. For det 10-årige lånet fører økningen i kredittrisiko til beregning av forventet kredittap over levetiden, noe Figur 26 illustrerer. Summen av nedskrivninger over levetiden er den samme for disse to siden vi antar at lånet ikke misligholdes. Forskjellen mellom de to lånene blir da økt volatilitet i resultatet og kapital for det 10-årige lånet mot det rullerende lånet.

ÅR	PD - årlig	EAD	Tapskostnad rull	Tapskostnad 10årig	Resultat rull	Resultat 10år
1	0.50%	5,000,000.00	10,714	10,714	239,286	239,286
2	0.50%	4,500,000.00	15,952	89,741	209,048	135,259
3	1.40%	4,000,000.00	-3,333	-22,977	203,333	222,977
4	1.40%	3,500,000.00	-3,333	-20,626	178,333	195,626
5	1.40%	3,000,000.00	-2,143	-18,157	152,143	168,157
6	1.50%	2,500,000.00	-8,333	-16,815	133,333	141,815
7	1.00%	2,000,000.00	-2,381	-8,906	102,381	108,906
8	1.00%	1,500,000.00	-2,381	-6,851	77,381	81,851
9	1.00%	1,000,000.00	-3,333	-4,694	53,333	54,694
10	0.60%	500,000.00	-1,429	-1,429	26,429	26,429

Tabell 17 - Eksempel på rullerende kreditt IFRS 9

Resultatet i kolonne "Resultat rull" og "Resultat 10år" inneholder renteinntektene og endringer i nedskrivningene.

Figur 26 - Sammenligning mellom rullende kreditt og 10årig kreditt IFRS 9

Som vi ser av eksempelet vil et rullende lån ikke ha de samme svingningene som det 10-årige lånet. Over levetiden likevel er den totale tapskostnaden null når vi forutsetter at det ikke er noen reelle tap.

Tilpasningsmuligheter for lån med lengre levetid

Som vi ser vil den kontraktsfestede levetiden kunne ha betydning for størrelsen på tapsavsetningene under IFRS 9. Dette gjelder spesielt for engasjementer med vesentlig økning i kredittrisiko. Bankene bør derfor sørge for å korte ned den kontraktsfestede levetiden så mye som mulig. Dette kan gjøres ved å redusere levetiden på eksisterende låneprodukter, eller utvikle alternative låneprodukter med kortere levetid. Bankene kan også sørge for at prissetting reflekterer at lån med kortere levetid er eksponert for risiko over en kortere tidsperiode. Dette kan gi låntaker et insentiv til å velge et produkt med kortere levetid. Et annet alternativ er at banken kan redusere eksponeringen ved å kreve årlig refinansiering av lånet, også kalt rullende kreditt. Som eksempelet i Tabell 17 viste vil dette føre til mindre volatilitet i resultatet enn et tilsvarende lån uten årlig refinansiering, da dette begrenser beregningen av forventet kredittap til 12 måneder.

6.2.5 Prissettingsmekanismer og andre tilpasninger for engasjementer som øker vesentlig i kredittrisiko

Der vi i de foregående delkapitlene har sett på tilpasningsmuligheter opp mot konkrete produkter, bransjer eller oppbygging av kontrakter skal vi nå se på hvilke tilpasningsmuligheter banker har når instrumentene har migrert fra nivå 1 til nivå 2.

Endringer i rentevilkår som respons på migrering.

Ettersom en vesentlig endring i kredittrisiko under IFRS 9 kan føre til relativt store økninger i nedskrivninger vil dette også kunne påvirke prissettingen. Som EBA skriver i sin rapport vil nedskrivningsmodellen i IFRS 9 kunne føre til høyere volatilitet i resultatet og høyere kapitalbinding (European Banking Authority, 2017). På grunn av den økte volatiliteten og reduserte lønnsomheten kan det tenkes at bankene ønsker en kompensasjon fra låntaker for å motvirke effekten på resultat og kapital. Dette kan for eksempel være en økning i renter, eller krav om ytterligere sikkerhetsstillelser. En endring i kontrakten, forutsatt at den ikke fører til fraregning og ny innregning, skal innregnes som endringsgevinst eller endringstap i henhold til IFRS 9 pkt. 5.4.3. Beregningen skjer ved at man sammenligner brutto bokført verdi før endringen i kontraktvilkårene med nåverdien av estimerte kontantstrømmer, sett bort fra nedskrivninger, etter endringen i kontraktvilkårene. Differansen mellom disse neddiskonteres med den opprinnelige effektive renten.

Dette kan illustreres med et eksempel. Som følge av en vesentlig endring i kredittrisiko reforhandles lånevilkårene for et lån med 5% effektiv rente i slutten av år 2. Lånet har en bokført verdi på 4MNOK. Reforhandlingen fører til at renten økes fra 5% til 5,5%. Det vurderes at dette ikke er en vesentlig endring i lånevilkårene. Vi kommer nærmere tilbake til vesentlighetskriteriet for modifiserte finansielle eiendeler i kapittel 6.4.3. Lånet fraregnes derfor ikke. I tråd med IFRS 9 pkt. 5.4.3 rekalkuleres brutto bokført verdi. Tabell 18 viser grunnlaget for denne kalkuleringen. Ny brutto bokført verdi før nedskrivninger blir da $4.000.000 + 76.839$, der 76.839 er nåverdien av differansen i kontantstrøm ved 5,5% og 5% rente neddiskontert med den opprinnelige renten på 5%. Dette regnes inn som en endringsgevinst i resultatet og gir en ny amortiseringsprofil for lånet. Endringsgevinsten kan være med på å motvirke effekten av en eventuell nedskrivning som følge av en vesentlig endring i kredittrisiko.

År	Bokført verdi IB opprinnelig	Opprinnelig rente	Ny rente	Differanse	Nediskontert	Ny bokført verdi IB	Ny renteinntekt
1	5,000,000	250,000	0	0	0	5,000,000	
2	4,500,000	225,000	0	0	0	4,500,000	
3	4,000,000	200,000	220,000	20,000	19,048	4,076,839	203,842
4	3,500,000	175,000	192,500	17,500	15,873	3,560,681	178,034
5	3,000,000	150,000	165,000	15,000	12,958	3,046,215	152,311
6	2,500,000	125,000	137,500	12,500	10,284	2,533,526	126,676
7	2,000,000	100,000	110,000	10,000	7,835	2,022,702	101,135
8	1,500,000	75,000	82,500	7,500	5,597	1,513,838	75,692
9	1,000,000	50,000	55,000	5,000	3,553	1,007,029	50,351
10	500,000	25,000	27,500	2,500	1,692	502,381	25,119
	SUM				76,839.36		

Tabell 18 - Eksempel på renteendring som respons på migrering fra nivå 1 til nivå 2

For å se på hvordan kontraksendringen samspiller med nedskrivningene tar vi utgangspunkt i samme eksempel som vi så på i Tabell 17 på side 86, men endrer diskonteringsrenten til 5,5%. Dette gir følgende profil, se Tabell 19. Her ser vi at en renteøkning, med påfølgende ny amortiseringsprofil, kan motvirke effekten av økt i kredittrisiko i år 2 i regnskapet.

År	Bokført verdi IB	Bokført verdi UB	Renter 5,5%	Nedskrivning	Modifisering (inklusive amortiserings-effekt renter)	Resultateffekt nedskrivning og modifikasjon samlet
1	5,000,000	4,500,000	250,000	-10,714	0.00	-10,714
2	4,500,000	4,000,000	225,000	-89,741	76,839.36	-12,902
3	4,000,000	3,500,000	220,000	22,977	-16,158.03	6,819
4	3,500,000	3,000,000	192,500	20,626	-14,465.93	6,160
5	3,000,000	2,500,000	165,000	18,157	-12,689.23	5,468
6	2,500,000	2,000,000	137,500	16,815	-10,823.69	5,992
7	2,000,000	1,500,000	110,000	8,906	-8,864.88	41
8	1,500,000	1,000,000	82,500	6,851	-6,808.12	43
9	1,000,000	500,000	55,000	4,694	-4,648.53	45
10	500,000	0	27,500	1,429	-2,380.95	-952

Tabell 19 - Samspillet mellom renteendring og nedskrivningsreglene i IFRS 9

Som Tabell 19 viser kan renteendringen og endringsgevinsten være med på å motvirke effekten av den vesentlige endringen i kredittrisiko. Den samlede effekten vises i den ytterste kolonnen.

Siden renteendringen kommer som en respons på endret kredittrisiko kan vi anta at dette ikke vil utgjøre en forskjell i SPPI-testen i henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.10. Forutsetningene i dette eksempelet kan imidlertid diskuteres. Både at risikoen for mislighold ikke påvirkes av vurderingen og at banken kan reforhandle seg frem til en renteøkning. Vi ser likevel at endring i rentevilkårene kan være en aktuell modifikasjon av kontrakten som kompensasjon for økninger i kredittrisiko.

Hadde man definert endringen i eksempelet i forrige avsnitt som en vesentlig endring i kontraktsvilkårene, ville dette påvirket den regnskapsmessige behandlingen. Det er som nevnt ingen endringer i reglene knyttet til fraregning og ny innregning fra IAS 39. Samspillet med de nye nedskrivningsreglene i IFRS 9 vil imidlertid påvirke effekten av denne vurderingen.

Vi fortsetter eksempelet, men antar nå at dette fører til en vesentlig endring i kontraktsvilkårene. Den vesentlige endringen i kontraktsvilkårene fører til fraregning, og ny innregning av lånet.

En vesentlig modifikasjon, med påfølgende fraregning og ny innregning, vil føre til en taps- og gevinstberegning i regnskapet. Tapet eller gevinsten tilsvarer da differansen mellom den bokførte verdien til det fraregnede instrumentet og mottatt kompensasjon, se IFRS 9 pkt. 3.2.12. I vårt tilfelle er ikke motytelsen penger, men et nytt utlån. I henhold til IFRS 9 pkt. 3.2.11 skal det nye utlånet innregnes til virkelig verdi. Den virkelige verdien kan potensielt være forskjellig fra verdien vi beregnet i eksemplet med en ikke vesentlig modifikasjon. For sammenlignbarhet antar vi at markedsrenten fortsatt er 5% og at forventet kredittap sammenlignet med Tabell 19 ikke endrer seg. Hadde markedsrenten vært 5,5% ville den virkelige verdien tilsvare den bokførte verdien på fraregningstidspunktet.

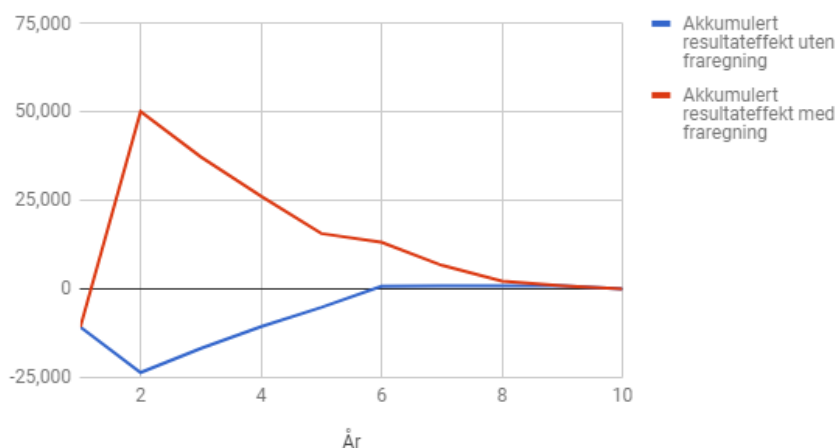
Den vesentligste forskjellen mellom de to mulige vurderingene er at ved fraregning og ny innregning får man et nytt finansielt instrument, i regnskapsmessig betydning. Dette fører da til at man også får et nytt tidspunkt å måle vesentlig endring i kredittrisiko opp mot. Siden vi har antatt at dette instrumentet ikke er kredittforringet, med måling i henhold til IFRS 9 pkt. 5.5.14, vil sammenligningen skje fra det nye innregningstidspunktet. Dette betyr at vi ikke har

en vesentlig endring i kreditrisiko for det nye instrumentet. Forventet kredittap skal derfor beregnes over 12 måneder, ikke over levetiden. Dette oppsummeres i Tabell 20.

År	Bokført verdi IB	Bokført verdi UB	Renter 5,5%	Nedskrivning	Modifisering (inklusive amortiseringseffekt renter)	Resultateffekt
1	5,000,000	4,500,000	250,000	-10,714	0.00	-10,714
2	4,500,000	4,000,000	225,000	-15,952	76,839.36	60,887
3	4,000,000	3,500,000	220,000	3,333	-16,158.03	-12,825
4	3,500,000	3,000,000	192,500	3,333	-14,465.93	-11,133
5	3,000,000	2,500,000	165,000	2,143	-12,689.23	-10,546
6	2,500,000	2,000,000	137,500	8,333	-10,823.69	-2,490
7	2,000,000	1,500,000	110,000	2,381	-8,864.88	-6,484
8	1,500,000	1,000,000	82,500	2,381	-6,808.12	-4,427
9	1,000,000	500,000	55,000	3,333	-4,648.53	-1,315
10	500,000	0	27,500	1,429	-2,380.95	-952

Tabell 20 - Eksempel med modifisert instrument som fraregnes og regnes inn på nytt under IFRS 9

Akkumulert resultateffekt nedskrivning og endret amortisering ved modifiserte eiendeler

Figur 27 - Sammenligning av akkumulert resultateffekt mellom instrumenter som fraregnes og innregnes og instrumenter uten vesentlig modifikasjon

Figur 27 viser en sammenligning av akkumulert resultateffekt for de to eksemplene. Som vi ser er samlet effekt null, ettersom vi antar at man holder levetiden ut og at det ikke er reelle tap. Fraregning gir mer volatile tall i dette eksempelet, men gir en positiv endring tidligere på grunn av at man slipper nedskrivninger over levetiden. Dette kan være positivt for kapitaldekningen.

Tilpasningsmuligheter:

Som vi ser av Tabell 20 vil verken nedskrivningene eller verdiendringen, som følge av ny innregning, ha resultateffekt når vi ser på hele levetiden. Dette kommer av at vi antar at lånet ikke misligholdes i løpet av levetiden. Fraregningen med ny innregning i år 2 fører imidlertid til en gevinst i regnskapet i år 2. Vi ser at denne er høyere enn for instrumentet vi antok ikke hadde en vesentlig modifikasjon i tabell. Dette viser at IFRS 9 kan gi insentiver for bankene til å argumentere for at en modifikasjon er vesentlig. Som eksemplet viser er grunnen til det at påfølgende fraregning med ny innregning vil føre til at instrumentet får nedskrivninger over 12 måneder, i stedet for over levetiden. Denne forskjellen oppstår bare i de tilfellene det har vært en vesentlig endring i kredittrisiko for instrumentet.

Tabell 19 viser også at en endring i rentevilkårene som ikke anses å være en vesentlig modifikasjon kan motvirke effekten av migrering fra nivå 1 til nivå 2. Effekten motvirkes fordi nåverdien av endringen i kontantstrøm regnes inn som resultat samme år.

Bankene kan derfor redusere volatiliteten i resultatet og kapitalen ved å kontraktsfeste endring i renter ved en eventuell vesentlig endring i kredittrisiko.

Endringer i øvrige kontraktsvilkår som respons på migrering

Som vi ser over kan bankene ha et insentiv til å endre kontraktsvilkårene som respons på en vesentlig endring kredittrisiko. I tillegg til endring av rentevilkår kan bankene også endre øvrige elementer i kontrakten.

Eksempler på hva som kan være vesentlige endringer i kontrakten:

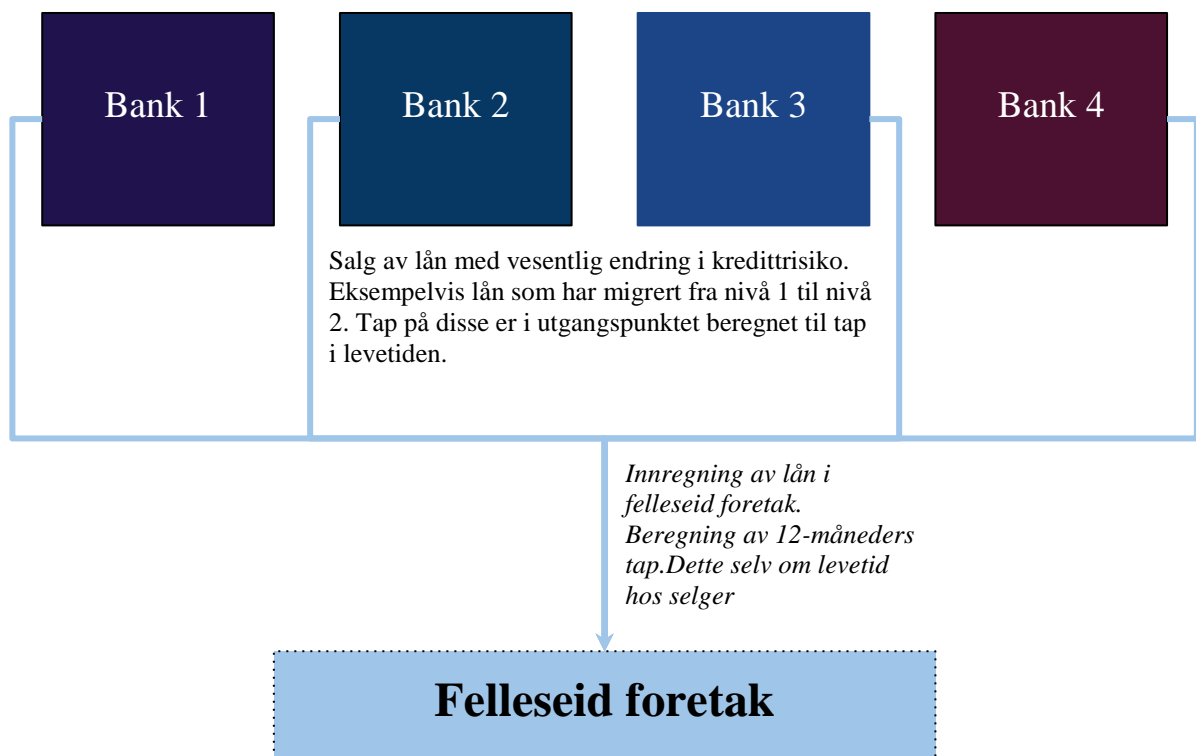
- Endring av coventants
- Krav om ytterligere sikkerhet
- Overgang fra fast til flytende rente
- Endring av levetid
- Betalingsutsettelse

Det må også vurderes om endringene i kontraktsvilkår kan være en indikasjon på at lånet er i mislighold (IFRS 9 pkt. B5.5.2).

Salg av engasjementer

En annen metode for å minimere påvirkningen av migrering mellom nivåene i nedskrivningsmodellen kan være å etablere egne foretak som kjøper utlån som har migrert fra nivå 1 til nivå 2. Bankene kan opprette felleseide selskaper, eksempelvis organisert som boligkredittforetakene mange norske banker benytter i dag. Eksempler på dette er felleseide boligkredittforetak i Eika -og Sparebank 1-alliansen.

Figur 28 illustrerer et eksempel der fire banker har opprettet et felleseid foretak. Bankene selger lån som har migrert fra nivå 1 til nivå 2 til det felleseide foretaket. For det felleseide foretaket vil disse lånene vurderes i nivå 1, med beregning av tap over 12 måneder.

Figur 28 - Illustrasjon på felleseid foretak for salg av engasjementer som har migrert fra nivå 1 til nivå 2

Fordelen med denne typen organisering for bankene vil være at lån som vurderes i nivå 2 hos selger vil vurderes til nivå 1 hos kjøper, noe som vil redusere nedskrivningene. En potensiell ulempe er at salg av utlån kan påvirke vurderingen av forretningsmodell. Hvis banken i utgangspunktet har en forretningsmodell der *“den finansielle eiendelen innehas i en forretningsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer”* (IFRS 9 pkt. 4.1.2A), men nå introduserer et salgselement, vil dette i

utgangspunktet endre forretningsmodellen. Dette medfører en forretningsmodell der *“den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål kan oppnås ved både å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer og selge finansielle eiendeler”* (IFRS pkt. 4.1.3B). Det er likevel mulig, ved å definere gode kriterier for salg, at man kan definere disse salgene som et ledd i virksomhetens risikostyring (IFRS 9 pkt. B4.1.3A). Salg som ledd i virksomhetens risikostyring er forenelig med en forretningsmodell der det å holde instrumentet for å motta kontraktsfestede kontantstrømmer er hovedmålet.

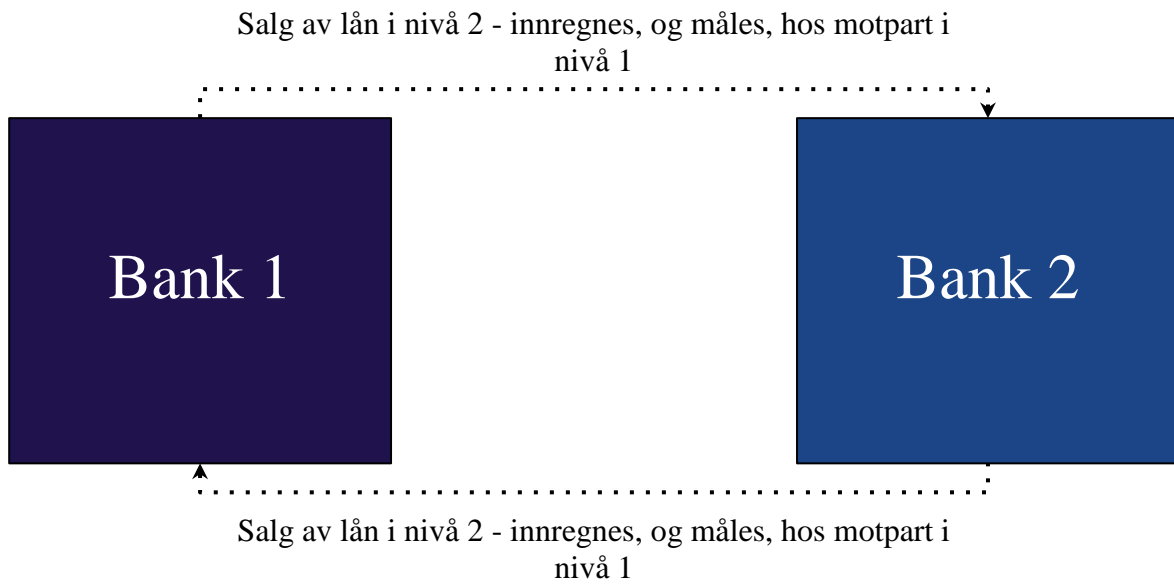
Det kan også være tilfellet at bankene selger lån seg imellom hvor det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko, uten at man organiserer det som et felleseid foretak.

Lån som er i nivå 3 ved salg skal vurderes etter reglene for kjøpte eller opprettede kredittforringede finansielle eiendeler. Lån i nivå 2 innregnes og vurderes etter vanlige regler. Dette betyr at lån som er i nivå 2 hos selger innregnes til nivå 1 i låneforetaket. Forventet tap beregnes da til 12-måneder i stedet for over levetiden. Det er også et kriterium at salget fører til fraregning hos selger i henhold til kriteriene i IFRS 9 pkt. 3.2.2.

En viktig utfordring i dette forslaget er prisen lånene skal selges til. I tillegg vil det være avgjørende å vurdere om risiko og kontroll er overført, slik at lånene i sin helhet kan fraregnes hos selger. Vi antar for enkelhets skyld at brutto bokført verdi er en rimelig antagelse for den virkelige verdien, etter verdimåling på nivå 3 i hierarkiet i IFRS 13, og at avtalen mellom selger og kjøper tilsier at det vesentligste av risiko og kontroll er overført. Dette vil føre til fraregning hos selger i henhold til IFRS 9 pkt. 3.2.3. At den virkelige verdien er lik brutto bokført verdi, selv etter en vesentlig økning i kredittrisiko, kan diskuteres. Det vil være rimelig å anta at dette skulle føre til en endring i rentevilkår, krav til sikkerheter eller andre endringer i kontrakten som kunne endret verdien av de fastsatte kontantstrømmene. Salg av lån, for eksempel et lån til en virksomhet, vil som oftest ikke skje i det åpne markedet. Dette betyr at det vil være utfordrende å finne en observerbar markedspris. En tilnærming vil da være å beregne verdien på de kontraktsfestede kontantstrømmene, hensyntatt eventuelle endringer i rentenivå og risiko.

Det kan også være en mulighet at samarbeidende banker kan inngå en avtale om å byttehandle lån som migrerer fra nivå 1 til nivå 2. I dette tilfellet vil det også være mest aktuelt med engasjementer som enda ikke er kredittforringet. Som for eksempelet i forrige avsnitt vil salg

mellom bankene fører til at lån som er i nivå 2 hos selger innregnes i nivå 1 hos kjøper. Figur 29 illustrerer dette.

Figur 29 - Bytting av lån som har økt i kredittrisiko for å sikre innregning i nivå 1

6.2.6 Sikre korrekte parametre for målinger

Bankene har frem mot implementeringen av IFRS 9 utviklet modeller som skal beregne forventet fremtidig kredittap. Mange av bankene har bygget på eksisterende IRB rammeverk, men noen har også bygd helt nye modeller. Hvilken fremgangsmåte man har valgt, og hvilke forutsetninger som ligger til grunn, kan potensielt ha avgjørende betydning for utfallet. Eksempler på viktige parametere i målingen er:

- Levetid for ulike typer engasjementer
- Vesentlig endring i kredittrisiko og lav kredittrisiko på rapporteringstidspunktet
- Sørge for oppdaterte panteverdier for modellering

Levetid

Jo lengre levetid et lån har, jo høyere sannsynlighet vil man ha for at lånet går i mislighold i de fleste tilfeller (Basel Committee on Banking Supervision, 2005). Som vi har diskutert er den maksimale perioden for beregning av forventet kredittap den kontraktsfestede perioden. Det vil si den perioden man er utsatt for kredittrisiko. Dette betyr likevel ikke at den riktige levetiden i beregningen av forventet kredittap trenger å være akkurat 20 år for et lån med kontraktsfestet levetid på 20 år. Pkt. B5.5.51 i IFRS 9 understreker at virksomhetene blant annet kan ta hensyn til effekten av tidlige tilbakebetalinger. Tidlige tilbakebetalinger inkluderer også fulle refinansieringer der kunden overføres til en annen bank. Dette kan for eksempel føre til at en portefølje med boliglån utstedt i år 1, med 25 års forventet levetid, kan ha en reell forventet levetid på 5 år. Dette skyldes at man vil komme til en lavere levetid enn den kontraktsfestede ved å hensynta tidlige tilbakebetalinger og refinansieringer. Hvis man i en slik situasjon legger den kontraktsfestede perioden til grunn for beregningen av forventet kredittap, vil dette føre til et feilaktig bilde av den reelle kredittrisikoen til porteføljen. Dette vil også bli et viktig oppfølgingspunkt når bankene skal kalibrere sine modeller i den løpende driften.

Kredittrisiko

Kredittrisiko vil også være en viktig faktor når man setter korrekte parametere for hva som er en vesentlig endring i kredittrisiko. Vi kommer nærmere tilbake til en diskusjon knyttet til de skjønsmessige vurderingene dette innebærer, og utfordringene dette fører med seg, i kapittel 6.4.1. IFRS 9 pkt. B5.5.17 lister opp eksempler på hva som kan være indikatorer på vesentlige endringer i kredittrisiko. Men som gjennomgangen i kapittel 3.4.3 viste gir standarden ingen

---

konkret veiledning på hva som er vesentlig eller ikke. Ut fra kriteriene som nevnes i IFRS 9 pkt. B 5.5.17 kan man trekke en konklusjon om at en vesentlig endring i kredittrisiko bør innebære en reell endring i bankens vurderinger av engasjementet. At den nye informasjonen ville ha påvirket prissettingen, covenants eller krav til sikkerhetsstillelse er eksempler på indikatorer på vesentlig endring i kredittrisiko hos en bank. Hvis den nye informasjonen ikke påvirker noen av disse faktorene kan man argumentere for at endringen ikke er vesentlig. Å finne de riktige parameterne for vesentlig endring i kredittrisiko og lav risiko på rapporteringstidspunktet vil være en utfordrende øvelse. Ulike produkter kan ha ulik følsomhet. Setter man grensen for høyt, eller lavt, kan dette potensielt ha store konsekvenser for regnskapet.

Panteverdier

Som vi har sett i kapittel 6.2.3 vil verdien av sikkerhetsstillelser kunne påvirke beregningen av fremtidig forventet tap. Verdien på sikkerhetsstillelser er en viktig driver av tap gitt mislighold (LGD). Dette vil kunne være særlig viktig i boliglånsporteføljer, eller andre porteføljer som har høy pantedekning. Hvis man ved beregningen av forventet tap ikke tar hensyn til oppdaterte panteverdier kan dette bidra til at tapene som modelleres blir høyere enn nødvending. Dette kan for eksempel være tilfellet dersom man baserer panteverdiene i boliglånsporteføljen på tall innhentet flere år tilbake i tid for områder som har opplevd sterk boligprisvekst.

6.3 Kan man tilpasse produkter eller forretningsmodeller for å sikre måling til amortisert kost?

Som vi har diskutert vil mange banker ønske at en størst mulig andel av porteføljen regnskapsføres til amortisert kost. Argumentene for dette kan være et ønske om forutsigbarhet, både i kapitaldekning og resultat. I tillegg er det i praksis en forenkling å slippe utarbeidelse av virkelig verdi for instrumenter som ikke handles i et aktivt marked, noe som er tilfellet for de fleste utlån. Ledelsen har også et insentiv til å stabilisere resultatet fordi mindre volatilitet kan føre til mer stabile aksjepriser (Anandarjan, Hasan, & Lozano-Vivas, 2005). Det kan likevel nevnes at en fordelaktig egenskap ved føring til virkelig verdi over resultatet i IFRS 9 er at man slipper å avsette for 12 måneders forventet tap ved innregning av finansielle instrumenter. Dersom målet er å unngå virkelig verdi i regnskapet er det likevel en del tilpasninger bankene kan gjøre.

Mulige tilpasningsmuligheter for å sikre amortisert kost:

- Tilpasse kontrakter for å bestå SPPI-testen
- Endre forretningsmodell for å sikre føring til amortisert kost.
- Sørge for klare retningslinjer for salg som er en del av risikostyringen
- Sørge for klare retningslinjer for hvilke engasjementer som potensielt er tilgjengelige for salg
- Opprette egne boligkredittforetak

6.3.1 Tilpasse kontrakter for å bestå SPPI-testen.

Hvis målet er å unngå at instrumenter føres til virkelig verdi, må instrumentene tilpasses kriteriene i SPPI-testen. Disse må som nevnt være oppfylt for at instrumentet skal kunne føres til amortisert kost. Dette innebærer at alle vesentlige elementer i en kontrakt som ikke er nedbetaling av hovedstol og renter, ikke vil være forenlig med føring til amortisert kost. For å sikre seg måling til amortisert kost kan bankene:

- Fjerne eventuelle vilkår linket til låntakers resultater, eller andre eksterne parametere som ikke er kompensasjon for kredittrisiko og tidsverdien av penger.
- Sørge for at vilkår knyttet til forlenging av kontraktsperioden eller andre modifikasjoner i kontrakten i hovedsak er tilbakebetaling av renter og hovedstol.

Utgangspunktet for tilpasningsmulighetene er at banken ønsker å unngå volatiliteten av virkelig verdi. Det kan likevel være mange situasjoner hvor man kan tenke seg at man ønsker andre elementer inn i kontraktene. Det kan være elementer som sikrer et minimum av betaling eller en potensiell oppside. Dette vil i mange tilfeller føre til at instrumentene ikke består SPPI-testen.

6.3.2 Endre forretningsmodell for å sikre føring til amortisert kost

I tillegg til å endre kontraktsvilkår kan bankene sikre regnskapsføring av instrumenter til amortisert kost ved å endre forretningsmodell. Overgangen til IFRS 9 fra IAS 39 kan som nevnt føre til at utlån og fordringer som tidligere ble regnskapsført til amortisert kost nå må regnskapsføres til virkelig verdi over OCI. Et eksempel kan være en bank som har en forretningsmodell der det foregår salg med jevne mellomrom. Banken vurderer at nåværende forretningsmodell fører til at man er nødt til å regnskapsføre utlånene til virkelig verdi over OCI i henhold til IFRS 9 pkt. 4.1.2.A. Om banken vurderer at regnskapsføring til virkelig verdi over OCI fører til uønsket volatilitet, kan det være aktuelt å gjøre en vurdering av om nytten av salgene overgår den potensielle ulempen med føring til virkelig verdi. Dersom man mener at salgene er av liten betydning, eksempelvis for likviditetsstyringen eller lønnsomheten, kan man beslutte å endre forretningsmodellen ved å redusere antall salg for å sikre føring til amortisert kost. For at banken skal kunne omklassifisere må kravene i IFRS 9 pkt. B4.4.1 være oppfylt. Vi kommer nærmere tilbake til den skjønsmessige vurderingen knyttet til vurdering av salg og forretningsmodeller i kapittel 6.4.5.

6.3.3 Tilpasse retningslinjer for salg

I IFRS 9 er det forretningsmodeller som styrer klassifiseringen i regnskapet, sammen med karakteristikken til instrumentet gjennom SPPI-testen. Hvis banken aldri, eller svært sjelden, selger engasjementer vil ikke dette være en problemstilling. Hvis det derimot forekommer salg med jevne mellomrom kan det være enkelte tilpasninger som kan gjøres utover å endre forretningsmodell, eller kontraktsvilkår, for å sikre regnskapsføring til amortisert kost. Eksempler på dette kan være:

- Ha klare definisjoner for hvilke engasjementer som selges
- Sørge for å formalisere salg som skjer som ledd i risikostyring.

En bank kan ha ulike forretningsmodeller for ulike typer engasjementer. Som vi har vist har flere norske banker en forretningsmodell der de selger boliglån til boligkredittforetak under

gitte forutsetninger. Hvis banken har mange ulike typer instrumenter og utlån, og en blanding av forretningsmodeller, kan det være nyttig å ha klare skiller mellom de ulike forretningsmodellene. Ved å ha klare kriterier for hvilke engasjementer som selges kan man både sørge for at man unngår en smitteeffekt på engasjementer som ikke er tilgjengelige for salg, og at salg som skjer som et ledd i risikostyringen blir korrekt behandlet.

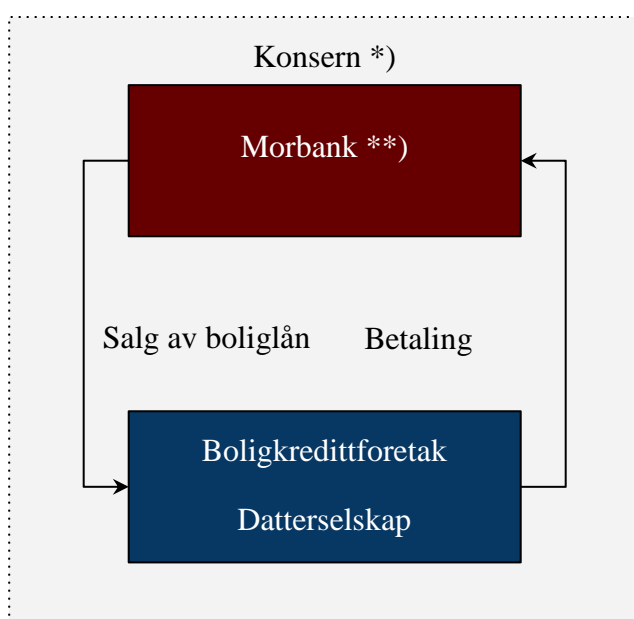
Eksempelvis kan banken ha en policy om å selge unna dårlige lån for å styre kredittrisikoen. Vi antar at banken forsøker å selge alle lån der låntaker har forfalt med mer enn 60 dager. Salg av lån der låntaker har forfalt med mer enn 60 dager vil da være en del av bankens risikostyringspolicy i henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.3A. Med andre ord, et slikt salg betyr da ingen ny vurdering av bankens forretningsmodell. Standarden presiserer imidlertid at hvis banken ikke har en slik type policy må man på andre måter demonstrere at et eventuelt salg er en del av risikostyringen (IFRS 9 pkt. B4.1.3).

Standarden åpner for at salg av lån som følge av en uønsket samling av kredittrisiko ikke trenger å utløse en endring av forretningsmodellen (IFRS 9 pkt. B4.1.3B). Dette kan for eksempel være at bankens risikostyringspolicy tilsier en gitt eksponering i ulike bransjer. Hvis vi antar at banken, i henhold til egen policy, ikke kan være mer enn 20% eksponert i en bransje og banken på et tidspunkt har 23%. Et salg av et engasjement i denne kategorien for å minske eksponeringen vil etter standarden kunne regnes som en del av risikostyringen. Dette vil være tilfellet selv om ingen av de involverte engasjementene har endret kredittrisiko som i eksempelet over. I henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.3B vil ikke dette være inkonsistent med en forretningsmodell der hovedmotivet er å motta de kontraktsfestede kontantstrømmene. Bankene bør derfor ha en definert strategi for salg som skjer som følge av risikovurderinger. Dette kan føre til at slike salg ikke medfører endret forretningsmodell under IFRS 9.

6.3.4 Opprette egne boligkreditselskaper

Som nevnt selger mange norske banker deler av boliglånene til eksterne boligkredittforetak, for eksempel i Sparebank 1 Gruppen. Boligkredittforetakene kan utstede obligasjoner med fortrinnsrett, noe som gir bedre finansieringsvilkår for banken. Dette innebærer at utlånene som ligger i disse foretakene må oppfylle gitte kriterier til belåningsgrad og pantedeckning. Som vi så av eksemplet med Sparebank 1 SMN i kapittel 5.5 fører overgangen til IFRS 9 til

at boliglånsporteføljen må føres til virkelig verdi over OCI. Hvis man ønsker å unngå volatiliteten dette kan medføre i konsernregnskapet og kapitaldekningen kan bankene opprette egne boligkredittforetak. Ved å opprette boligkredittforetaket som et datterselskap får vi en situasjon der morbanken selger de utlånene som oppfyller vilkårene til datterselskapet. For konsernet som helhet og konsernregnskapet vil ikke dette innebære et salg. For selskapsregnskapet til mor vil dette imidlertid måtte regnskapsføres til virkelig verdi over OCI, da store deler av porteføljen potensielt kan selges til datterselskapet. Dette vises i Figur 30. Disse lånene kan da føres til amortisert kost i konsernregnskapet.

Figur 30 - Internt salg boligkredittforetak

*) Ingen effekt på klassifisering for konsernet

**) mulig effekt på klassifisering i regnskapet til morbanken.

Fordelen med løsningen Figur 30 er at man unngår volatiliteten virkelig verdi over OCI medfører i konsernregnskapet. Ulempen er at man får to ulike måter å regnskapsføre de samme lånene på innad i konsernet, virkelig verdi i morselskapet og amortisert kost i konsernregnskapet. Dette vil innebære en praktisk utfordring med denne løsningen.

6.4 Skjønnsmessige vurderinger og earnings management

I dette delkapitlet vil vi se nærmere på de skjønnsmessige vurderingene bankene er nødt til å gjøre i IFRS 9, og hvordan dette kan åpne for "earnings management". Vi kan dele inn "earnings management" i tre kategorier; hvit, grå og svart (Ronen & Yaari, 2008, s. 25)

Hvit	Grå	Svart
Earnings Management er å utnytte fleksibiliteten i valg av regnskapsmessig behandling for å signalisere ledelsens private informasjon om fremtidige kontantstrømmer	Earnings Management er å velge en regnskapsmessig behandling som enten er opportunistisk (maksimerer ledelsens nytte) eller økonomisk effektivt	Earnings management er å bevisst mislede brukerne eller redusere gjennomsiktigheten i regnskapet.

Tabell 21 - Ulike nivåer av earnings management Kilde: (Ronen & Yaari, 2008, s. 25), tabell oversatt

Som vi ser av Tabell 21 kan "earnings management" variere i alvorlighetsgrad, fra valg av regnskapsprinsipp til regnskapsmanipulasjon. For eksempel er valg av virkelig verdi for måling av investeringseiendom i IAS 40 et valg av regnskapsprinsipp (hvit i Tabell 21), men en bevisst feilbruk av diskonteringsrente, for beregning av virkelig verdi nærmer seg regnskapsmanipulasjon (svart i Tabell 21). Vi ser i gjennomgangen under hovedsakelig på tilpasninger som faller under kategoriene grå og svart i Tabell 21.

Forskning har vist at banker har brukt avsetninger for tap som en metode for å styre inntektene (Norden & Stoian, 2013). I en studie av nederlandske banker i perioden 1998 til 2012 fant man at bankene hadde høyere tapsavsetninger når inntektene var gode, og lavere avsetninger når risikovektede eiendeler økte (Norden & Stoian, 2013). Dette medførte at bankene glattet ut volatiliteten i resultatet og kapitalen med tapsavsetningene. Forskningen viste også at banker som utbetaler utbytte, og som ikke forventer å kunne nå forventet utbytt nivå, øker nedskrivningene i den perioden.

IFRS 9 medfører en rekke skjønnsmessige vurderinger, som potensielt vil ha stor påvirkning på regnskapet. Dette gjelder både vurderinger knyttet til klassifisering og måling, modifiserte instrumenter og nedskrivningsmodell.

Vi vil i den videre diskusjonen se på hvilke insentiver bankene kan ha til å tilpasse parameterne, samt eventuelle hindringer i standarden. Vi har listet opp noen av de skjønsmessige nøkkelvurderingene i IFRS 9 under.

Skjønsmessige vurderinger i nedskrivningsmodellen:

- Hva er en "vesentlig endring i kredittrisiko"?
- Hva er "lav risiko på rapporteringstidspunktet"?
- Oppbygging og valg av makrosценарier og vektingen av disse.
- Hva er: "uten urimelige kostnader eller overdreven innsats"?

Skjønsmessige vurderinger knyttet til forretningsmodeller og SPPI:

- Hvilke instrumenter er tilgjengelige for salg og hva er et uvesentlig antall salg?
- Hvor går skillet mellom risikohåndteringsaktiviteter og ordinære salg?

Skjønsmessige vurderinger knyttet til modifiserte instrumenter

- Hva er en vesentlig endring av vilkårene, og hvor går grensen for fraregning?

6.4.1 Hva er vesentlig endring i kredittrisiko?

Som vi har gjennomgått i kapittel 3.4.3 gir ikke IFRS 9 en klar definisjon på hva som er en vesentlig endring av kredittrisiko, noe som innebærer at dette vil være et område med mye skjønn. Den eneste konkrete definisjonen vi finner på en “*vesentlig endring i kredittrisiko*” er den tilbakevisbare forutsetningen om at lån som har forfalt med mer enn 30 dager har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko (IFRS 9 pkt. 5.5.13). Standarden sier videre at enhetene skal vurdere alle opplysninger som er tilgjengelige “*uten urimelige kostnader eller overdreven innsats*” (IFRS 9 pkt. 5.5.9). Dette kan da bety at både kvalitative og kvantitative vurderinger vil være aktuelle. Som gjennomgangen av noteinformasjon knyttet til overgangen i kapittel 5.3 belyste, er det ulike kvantitative tilnærminger til hva som er en vesentlig endring i kredittrisiko. Det at bankene har landet på ulike kriterier illustrerer at dette er et område med mye skjønn.

Hvis man ønsker å bevisst manipulere effekten av nedskrivningsreglene i IFRS 9 kan man blant annet gjøre dette gjennom fastsettelsen av “*vesentlig endring i kredittrisiko*”. Tilpasning kan eksempelvis skje ved å sette grensen for vesentlig endring i kredittrisiko til like over det nivået flertallet av engasjementer migrerer mellom, eller enda høyere. En slik tilpasning kan dempe volatiliteten i resultat og kapital, i tillegg til at implementeringseffekten minimeres.

Videre kommer et eksempel på dette. Vi antar at risikoen for mislighold for en stor andel av lånene i en banks låneportefølje beveger seg mellom 0,5 og 2,4 ganger opprinnelig risiko for mislighold. Hvis dette er tilfellet kan banken ha et insentiv til å sette kriteriet for en vesentlig endring i kredittrisiko til 2,5 ganger risikoen for mislighold. Hvis man kan unngå at en stor andel av lånene migrerer mellom nivå 1 og nivå 2 kan dette bidra til å dempe volatiliteten i regnskapet og kapitaldekningen. En slik tilpasning vil naturligvis ikke være i tråd med forutsetningene i standarden hvis en endring i kredittrisikoen på 2,4 i utgangspunktet anses som vesentlig.

I tillegg til å vurdere vesentlige endringer i kredittrisiko skal bankene også ta stilling til hva “*lav risiko på rapporteringstidspunktet*” innebærer (IFRS 9 pkt. 5.5.10). På samme måte som i forrige eksempel vil bankene kunne ha insentiver til å sette grensen for “*lav risiko på rapporteringstidspunktet*” like over et nivå som fanger opp mange engasjementer.

Selv om standarden ikke inneholder en terskelverdi for verken vesentlig endring i kredittrisiko eller “*lav kredittrisiko på rapporteringstidspunktet*” inneholder IFRS 9 pkt. B5.5.17 en rekke

---

eksempler på hva som kan indikere en vesentlig endring i kredittrisiko. For eksempel endringer i intern kredittscore, eller krav til ytterligere sikkerhet. Hvis en endring på 2,4 ganger risikoen for mislighold fører til en endring i den interne kredittratingen for kunden, og dette i tillegg ville medført en renteøkning for instrumentet, kan det være vanskelig for banken å argumentere for at endringen ikke er vesentlig. I situasjoner der dette ikke kommer like tydelig frem vil det kunne være vanskeligere å fastslå om bankens vurdering er riktig eller ikke.

6.4.2 Uten urimelige kostnader eller overdreven innsats

Det gis heller ingen klar definisjon av hva som er “*urimelige kostnader*” eller “*overdreven innsats*” i IFRS 9. Bortsett fra at IFRS 9 pkt. B5.5.49 sier at all informasjon som er tilgjengelig for regnskapsformål, er tilgjengelig “*uten urimelige kostnader eller overdreven innsats*”. Hvis vi tolker definisjonen av dette gitt IFRS for SMEs analogt, kan vi konkludere med at dette bør inneholde en kost-nytte-analyse. Der kostnaden med informasjonsinnhentingen ikke bør overstige nytten til brukerne ved informasjonen. Det står også presisert i samme standard at dette ikke er ment å være et “lavt hinder”. Selv om man ser på dette som en kost-nytteanalyse vil dette være en skjønnsmessig vurdering. Det kan i enkelte tilfeller være svært lett å avgjøre om det man står overfor er urimelige kostnader eller overdreven innsats. I andre tilfeller vanskeligere.

Videre kommer et eksempel på hvordan man kan utnytte dette: Vi antar at en bank mistenker at det kan ligge historisk informasjon vedrørende risikoen for mislighold som vil påvirke tapsavsetningene eller risikoen for migrering negativt. Hvis denne typen informasjon befinner seg i gamle datasystemer, eller i papirformat, kan det tenkes at banken kan argumentere for at informasjonen ikke er tilgjengelig “*uten urimelige kostnader eller overdreven innsats*” i henhold til IFRS pkt. 5.5.11. Denne vurderingen kan være korrekt hvis gjennomgangen eksempelvis innebærer å gå gjennom fysiske dokumenter for alle lånekunder og banken har relativt gode metoder for å beregne seg tilbake til en tilnærmet risiko for mislighold ved førstegangsinnregning. Hvis banken ikke kan regne seg tilbake kan vurderingen bli annerledes. Muligheten for banken vil uansett være å kunne se bort ifra informasjon som kan påvirke beregningen av forventet kredittap på en måte banken ikke ønsker. Dette kan oppnås ved å definere at den ikke er tilgjengelig “*uten urimelige kostnader eller overdreven innsats*”.

Enkelte banker kan også ha et insentiv til å øke andelen lån i nivå 2 ved implementeringen av IFRS 9. Mange forventer at IFRS 9 kan gi vesentlig effekt ved endringer i det økonomiske klimaet (European Systemic Risk Board, 2017). Ved å overvurdere antall instrumenter som har hatt en vesentlig endring siden førstegangsinnregning kan man skaffe seg en buffer mot økte nedskrivninger i senere periode. Slike vurderinger kan være særlig aktuelle der implementeringseffekten er lavere enn antatt, eller lavere enn det som i utgangspunktet ble kommunisert i markedet. Som vi har diskutert over har mange banker uttrykt bekymring for den økte volatiliteten i resultatet. Blant annet skriver Sparebank 1 SMN i sin årsrapport: *“Metodikken i IFRS 9 standarden innebærer noe større volatilitet i nedskrivningene, og det forventes at nedskrivninger kommer tidligere enn ved dagens praksis. Dette vil være spesielt merkbart ved inngangen til en nedgangskonjunktur”* (Sparebank 1 SMN, 2018). Hvis man bygger en buffer ved implementeringen av IFRS 9 kan dette være med på å begrense volatiliteten på vei inn i en nedgangskonjunktur.

6.4.3 Modifikasjon av finansielle eiendeler

Som vi så av eksemplet i Figur 27 (kapittel 6.2.5), vil grensen mellom vesentlig og ikke-vesentlig modifikasjon av finansielle eiendeler bli viktig i IFRS 9. Dette har også vært et viktig tema i enkelte perioder under IAS 39, for eksempel under finanskrisen. I perioder med lave verdier på finansielle instrumenter har man ønsket å argumentere seg bort fra at endringen er vesentlig, for å slippe ny innregning. Situasjonen kan på mange måter være snudd på hodet under IFRS 9. Reglene er imidlertid uendret fra IAS 39, noe som også betyr at vurderingene i utgangspunktet skal være uendret.

Den store forskjellen i IFRS 9 mot IAS 39 er samspillet med nedskrivningsreglene. Siden en vesentlig modifikasjon vil kunne føre til fraregning og ny innregning, kan man under IFRS 9 ha et sterkere insentiv til å si at endringen er vesentlig. Som nevnt vil fraregning med ny innregning starte vurderingen av vesentlig endring av kredittrisiko på nytt. Ny vurdering av vesentlig endring i kredittrisiko betyr da at instrumenter som tidligere har migrert til nivå 2 vil måles i nivå 1 ved fraregning og ny innregning. Hvis markedsverdiene ikke er vesentlig lavere enn bokført verdi, slik at man må ta et tap ved ny innregning, kan det lønne seg å argumentere for at en modifikasjon av kontraktsvilkårene er vesentlig. Dette kan føre til at banken slipper å nedskrive instrumentet over levetiden, selv om kredittrisikoen har økt vesentlig.

Som tidligere forklart kan en modifikasjon bestå av ulike elementer. Det kan for eksempel være forlenging av låneperioden, ettergivelser eller innlemming av nye covenantskrav. En typisk situasjon dette skjer er når motparten er i økonomiske vanskeligheter. Instrumenter som er kredittforringet ved ny innregning måles etter egne regler. Vi konsentrerer oss derfor i det følgende om muligheten for å fraregne instrumenter som har migrert til nivå 2.

Standarden gir liten veiledning på dette området, noe som åpner for skjønnsmessige vurderinger. IFRIC (Deloitte, 2012) har tidligere uttalt at man kan trekke analogt på reglene for finansielle forpliktelser siden IFRS 9, og IAS 39 på det tidspunktet, ikke inneholder regler for modifiserte finansielle eiendeler. Dette betyr at det i stor grad vil være opp til hver enkelt bank å definere hva en vesentlig modifikasjon vil innebære. Bankene kan derfor senke kravene til hva en vesentlig modifikasjon av kontraktsvilkårene er. Dette kan begrense andelen av lån som må vurderes til forventet kredittap over levetiden.

6.4.4 Hvilke makroscenarier benyttes og hvordan hensyntar man ikke-lineariteten

Som vi har gjennomgått skal beregningen av forventet kredittap inneholde *“rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige uten urimelige kostnader eller overdreven innsats på rapporteringstidspunktet, om tidligere hendelser, aktuelle forhold og prognoser om fremtidige økonomiske forhold”* (IFRS 9 pkt.5.5.17). Standarden pålegger videre enhetene å vurdere effektene av flere mulige utfall. ITG poengterer at dersom gjennomgangen av ulike utfall indikerer vesentlige ikke-lineariteter mellom endringen i makrovariablene og forventet kredittap må beregningen inneholde flere scenarier (IFRS Foundation, 2016).

De finansielle instrumentene skal grupperes etter like karakteristika for kredittrisiko. IFRS 9 gir ingen andre føringer om hvilke variabler som skal brukes, hvordan disse skal fastsettes og vektet. Dette betyr at standarden legger opp til bruk av skjønn i disse vurderingene. Det vil også være opp til enhetene å avgjøre hva som vil kunne betraktes som *“rimelige og dokumenterbar opplysninger”* (IFRS 9 pkt. 5.5.4).

I en situasjon hvor det foreligger vesentlige ikke-lineariteter er utgangspunktet at enheten skal komme frem til et “beste estimat” som er sannsynlighetsvektet ut i fra en vurdering av flere mulige utfall. Enhetene kan ha insentiver til å bygge opp en “buffer” med avsetninger for å oppnå større forutsigbarhet i resultatet og kapitalen. Dette kan gjøres ved at hendelser med lav eller fjern sannsynlighet for å inntreffe, men som potensielt kan ha store konsekvenser for

forventet kredittap, inkluderes i makroscenariene. Det er ofte slik at nedsidescenarier vil ha større påvirkning på forventet tap enn oppsidescenarier (Vangstein, 2016). Dette kan medføre at bankene kan ha et insentiv til å vektlegge nedsidescenariet lavere enn oppsidescenariet.

Det presiseres i IFRS 9 at enhetene skal benytte all relevant informasjon spesifikt for et aktuelt engasjement som er kjent på rapporteringstidspunktet (IFRS 9 pkt. 5.5.17). Utfordringen vil i denne situasjonen være å hensynta hendelser hvor enhetene ikke har noe erfaringsdata fra lignende hendelser. Et eksempel på en slik hendelse kan være effekten av Storbritannias uttreden av EU, også kalt BREXIT. I dette tilfellet er det kjent at hendelsen vil inntreffe, men det vil være utfordrende å estimere effektene (Vangstein, 2016). Bankene vil verken ha erfaringsgrunnlag eller observerbar markedsinformasjon for lignende hendelser. Bankene kan derfor ha insentiv til å utelate slik informasjon og forsvare det med at det ikke er mulig å fastsette effekter av hendelsen *“uten urimelige kostnader og overdreven innsats”* (IFRS 9 pkt. 5.5.17).

Som vi har sett gir ikke IFRS 9 noen føringer på hvilke variabler som skal brukes, hvordan disse skal fastsettes og vektet. Fastsettelsen av disse variablene kan potensielt ha stor påvirkning på størrelsen av forventet kredittap. Gjennom valg av variabler, fastsettelsen av scenarier og vektingen av disse kan bankene tilpasse nedskrivningene for å dempe volatiliteten i resultat og kapital. Eksempelvis kan bankene redusere forventningene til fremtiden og vekte nedsidescenariet høyere i oppgangsperioder. I en påfølgende nedgangsperiode kan forventningene til fremtiden justeres opp og vektingen av oppsidescenariet økes.

6.4.5 Skjønnsmessige vurderinger knyttet til forretningsmodeller og SPPI:

Som vi i kapittel 6.3 vil det være enkelte tilpasninger i kontrakter og forretningsmodeller bankene kan gjøre for å sikre måling til amortisert kost. For eksempel å tilpasse kontraktene til SPPI-testen eller ha klare retningslinjer for salg som del av risikostyringen. For å kunne regnskapsføre finansielle instrumenter til amortisert kost er man avhengig av at forretningsmodeller består i utelukkende å motta kontraktsfestede kontantstrømmer på finansielle eiendeler. Standarden åpner som nevnt også for at salg som skjer som et ledd i risikostyringen er forenelig med en slik forretningsmodell. Nøkkelen for at salg skjer som et ledd i risikostyringen er at det har skjedd en økning i kredittrisiko for instrumentet. Siden dette ikke er linket opp mot *“vesentlig endring i kredittrisiko”* i nedskrivningsmodellen kan

---

bankene ha en lav terskel for hva som er en økning i kredittrisiko. Dette kan åpne for at flest mulig salg kan skje uten at dette bryter med en forretningsmodell der hovedformålet er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer.

Det er imidlertid ikke slik at salg som ikke er en del av risikostyringen automatisk fører til en forretningsmodell som medfører regnskapsføring til virkelig verdi over OCI. I henhold til IFRS 9 pkt. B 4.1.2 er ikke salg i seg selv avgjørende for vurderingen av forretningsmodell. Dette betyr at man ikke automatisk har endret forretningsmodell på grunn av ett, eller flere, salg. IFRS 9 pkt. B 4.1.3B sier også at salg som skjer "*sjelden*", eller som er av "*uvesentlig verdi*", ikke er inkonsistent med en forretningsmodell der hovedformålet er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer. Standarden inneholder imidlertid ingen grense for hva som er "*sjelden*", "*uvesentlig*" eller "*økning i kredittrisiko*". Dette betyr at dette blir opp til den enkelte bank å avgjøre. Ettersom man kan ha et insentiv for å sikre regnskapsføring til amortisert kost i regnskapet vil bankene kunne tilpasse seg dette ved å sette terskelen for "*sjelden*" og "*uvesentlig*" så høyt som mulig.

Det er i tillegg skjønnsmessige vurderinger knyttet til vurderingen av om kontraktsfestede kontantstrømmer er betydelige i henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.18. Dette kan være aktuelt i tilfeller der det introduseres andre elementer enn betaling av renter og hovedstol i en kontrakt. Fra IFRS 9 BC 182 har vi vi at denne vurderingen må gjøres, både for den enkeltstående perioden, og akkumulert over levetiden. I motsetning til vurderingen av om et kontraktelement ikke er reelt i henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.18, er ikke vurderingen av om et kontraktsvilkår er "*klart ubetydelig*" basert på sannsynlighet. Dette betyr at det er størrelsen på beløpet som er av betydning.

Dette kan illustreres med et instrument som i utgangspunktet kan føres til amortisert kost. Vi kan anta et 5-årig lån, med fast rente som betales årlig. I tillegg til betaling av rente og hovedstol introduseres det en tilleggs klausul om at det vil utbetales en gitt sum hvis børsen når et gitt nivå hvert av årene. Dette vil føre til at instrumentet må føres til virkelig verdi hvis kontantstrømmen fra tilleggs elementet antas å være betydelig. Vi antar videre at det er sannsynlig at denne hendelsen vil inntreffe. Hvis den potensielle avkastningen fra dette elementet utgjør 1.000NOK årlig, og lånet har en hovedstol på 100MNOK, vil man trolig kunne argumentere for at dette ikke er av betydning for vurderingen av SPPI etter IFRS 9 pkt. B4.1.18. Utgjør betalingen imidlertid 100.000NOK årlig kan vurderingen imidlertid være en annen. IFRS 9 gir som nevnt ingen klar veiledning på hva innholdet i ubetydelig skal være,

utover at det ikke er en sannsynlighetsvurdering. Det vil derfor være en skjønnsmessig vurdering hos hver enkelt bank. For å sikre at flest mulig instrumenter består SPPI-testen kan bankene sette grensen så høyt som mulig for som er betydelig i vurdering av kontraktsvilkår for SPPI-testing.

I de tilfellene man har kontrakter med slike elementer vil man i mange tilfeller kunne ha et insentiv til å sette grensen for betydelig så høyt som mulig for å unngå føring til virkelig verdi. Under IAS 39 kunne man trukket ut den delen av kontrakten som er knyttet opp mot børskursen som et innebygd derivat. Dette er ikke lenger mulig i IFRS 9.

Hvilke vurderinger de ulike bankene gjør knyttet til disse områdene kan påvirke regnskapsrapporteringen og sammenlignbarheten. I enkelte tilfeller kan dette føre til at tilnærmet like banker klassifiserer låneporteføljer ulikt på grunn av at man vurderer innholdet i *“svært sjelden”* eller *“klart ubetydelig”* i IFRS 9 ulikt.

6.4.6 Oppsummering av konsekvensen av skjønnsmessige vurderinger

Som gjennomgangen av implementeringseffekten viser har IFRS 9 ulik effekt på de forskjellige bankene. Årsakene til dette kan være mange og til dels komplekse. Bankene har ulike porteføljer og er eksponert for ulike økonomiske faktorer, som i sin tur fører til ulike vurderinger. I tillegg vil vurderingen av fremtidsrettet informasjon både være skjønnsmessig og uten en entydig fasit. Gjennomgangen viser også at det kan oppstå forskjeller på grunn av skjønnsmessige vurderinger knyttet til klassifisering og måling. Det er få klare skillelinjer i IFRS 9, noe som åpner for ulike vurderinger av like situasjoner. Dette kan skje både fordi man vurderer situasjonen ulikt og fordi man kan ha ulike insentiver som påvirker vurderingene.

Flere skjønnsmessige vurderinger vil gjøre det nødvendig å gi mer informasjon til brukerne av regnskapet for å øke sammenlignbarheten. For investorer, reguleringsmyndigheter og andre brukere av regnskapet kan det bli viktig å sette seg inn i forutsetningene som ligger til grunn for modelleringen av forventede kredittap, og hvordan man har definert faktorene knyttet til klassifisering og måling. Eksempelvis kan ulike vurderinger føre til at to, ellers helt like banker, kan få ulike resultater på grunn av ulike forutsetninger og skjønnsmessige vurderinger. Dette på tross av at ulike forutsetninger kan representere de respektive bankenes beste estimat. Forskjellene kan skyldes både hvordan man vektlegger ulike faktorer og at man vurderer fremtiden ulikt. I tillegg til dette har vi også risikoen for at man utnytter mulighetene og bevisst påvirker de skjønnsmessige vurderingene i en retning man selv ønsker. Dette betyr at hvis man ikke har et bevisst forhold til hvor forskjellene mellom bankene oppstår kan det føre til at man tar avgjørelser på feil grunnlag. Manglende informasjon knyttet til disse vurderingene i bankenes regnskaper kan også være med på å redusere sammenlignbarheten.

Vi kan sette dette på spissen med et svært stilisert eksempel. Vi antar at Bank 1 og Bank 2 er to tilnærmet identiske enheter med nær identiske porteføljer. Vi antar videre at bankene er eksponert for de samme risikoene. Bankene har tatt ulike forutsetninger for vesentlig endring i kredittrisiko og makroøkonomiske scenarier. Vi antar at vurderingen vedrørende vesentlig endring i kredittrisiko hos begge bygger på en vurdering knyttet til terskelen for endring i pris og er beste estimat i tråd med risikostyringen i banken. Hos begge bankene er scenariene basert på interne analyseavdelinger, og representerer beste estimat. Bank 2 har valgt fem scenarier der Bank 1 har valgt tre. Dette fordi Bank 2 mener det ikke er tilstrekkelig med tre scenarier for å dekke opp for ikke-lineariteten. Bank 1 mener tre scenarier er tilstrekkelig.

Tabell 22 viser bankenes ulike vurderinger i eksempelet.

Parametre	Bank 1	Bank 2
Vesentlig endring i kredittrisiko	2,6x endring i PD og minimum 0,8%-poeng. Alltid endring ved over 7%-poeng Lav kredittrisiko PD<0,8%	2x endring i PD og minimum 0,7%-poeng. Alltid endring ved over 7%-poeng Lav kredittrisiko PD<1%
Makrovariabler	3 Scenarier Arbeidsledighet: 1: 4% - 10% vekt 2: 3% - 85% vekt 3: 2% - 5% vekt	5 Scenarier Arbeidsledighet: 1: 5% - 5% vekt 2: 4% - 5% vekt 3: 3,5% - 80% vekt 4: 2,5% - 5% vekt 5: 2% - 5% vekt
Klassifisering og måling	Har klassifisert portefølje med lån til næringseiendom til virkelig verdi over OCI fordi man har enkelte salg fra denne porteføljen. Vurdert vesentlig i henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.3B	Har klassifisert portefølje med lån til næringseiendom til amortisert kost selv om man har enkelte salg fra denne porteføljen. Vurdert som ikke vesentlig i henhold til IFRS 9 pkt. B4.1.3B

Tabell 22 – eksempel på ulike vurderinger

Vi antar videre at differansen i vurdering av vesentlig kredittrisiko og ulikt syn på makrosenarier fører til at Bank 2 sin implementeringseffekt på nedskrivningene er det dobbelte av Bank 1. Henholdsvis 1 milliard NOK og 500 millioner NOK. I tillegg antar vi at Bank 1 får en positiv effekt på 50 millioner NOK på grunn av vurdering av en næringseiendomsportefølje til virkelig verdi.

Tallene i eksemplet over har ingen rot i virkeligheten, og er kun ment som en illustrasjon. Det er imidlertid slik at både innholdet i “*vesentlig endring i kredittrisiko*” og estimering av makrosenarier ikke vil ha en klar fasit. Det kan derfor på mange måter være naturlig at vurderinger vil bli ulike mellom de forskjellige bankene. Det vil derfor være viktig for brukerne av regnskapet å få informasjon om hvilke parametere som er lagt til grunn, for selv å kunne gjøre en kvalifisert gjennomgang av betydningen av tallene.

Det er krav i IFRS 7 pkt. 35G at bankene forklarer hvordan de har kommet frem til vurderingene i nedskrivningsmodellen. Paragraf 35G inneholder krav til å forklare hvilke input, antagelser og estimerer som er lagt til grunn. Det er imidlertid ikke et eksplisitt krav knyttet til nivået av denne informasjonen, eller om man er nødt til å kvantifisere den. Det er heller ingen eksplisitte krav til å vise sensitiviteten av ulike parametere, dette kan imidlertid finnes i paragraf 125 i IAS 1. Det blir en vesentlighetsbetraktning om estimatene gir grobunn for vesentlig usikkerhet (PwC, 2015).

Som i vårt eksempel i dette delkapittelet kan det være av interesse for investorene, eller andre interessenter, å vite noe om i hvor stor grad estimatene, for eksempel makroøkonomisk informasjon, påvirker tapsavsetningene. Hvor mye informasjon som må legges frem, og hvilket detaljnivå, blir en vurderingssak i henhold til IFRS 7. Dette kan bety at det også her blir skjønnsmessige vurderinger som avgjør i hvilken utstrekning og detaljnivå man gir informasjon om beregningene.

7. Avslutning

Oppgavens problemstilling er "Strategiske tilpasningsmuligheter til ny standard for finansielle instrumenter for bank- og finansinstitusjoner".

Problemstillingen er løst ved å gjennomgå de viktigste endringene overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 medfører, og hvordan bankene kan tilpasse seg disse. Vi har konsentrert oss om to hovedområder. Nedskrivning og klassifisering og måling av finansielle eiendeler.

I det følgende vil vi presentere de viktigste funnene i oppgaven. Vi presenterer også svakheter ved oppgaven og forslag til videre forskning.

7.1 Oppsummering av de viktigste funnene

Overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 medfører en endring i klassifisering og måling av finansielle instrumenter. De to viktigste endringene for bankene er at klassifisering og måling nå skal bygge på bankenes forretningsmodeller og innføringen av "SPPI-testen". Det vil derfor være enhetens forretningsmodell, sammen med karakteristikken til det aktuelle instrumentet, som bestemmer klassifiseringen av de finansielle instrumentene.

Nedskrivningsmodellen i IFRS 9 skiller seg fra metodikken i IAS 39 ved at bankene nå må beregne forventede kredittap. Dette innebærer at det ved innregning av finansielle instrumenter skal beregnes forventet kredittap for de neste 12 månedene. Hvis det skjer en *"vesentlig endring i kredittrisiko"* skal det beregnes forventet tap for hele levetiden. For instrumenter som viser objektive bevis på verdifall er reglene relativt uforandret fra IAS 39, med noen unntak. Dette har vi i oppgaven omtalt som henholdsvis nivå 1, nivå 2 og nivå 3. IFRS 9 stiller ingen konkrete krav til metodikken for beregning av forventet kredittap. Mange banker har likevel valgt å bygge videre på eksisterende IRB-rammeverk brukt til kapitaldekningsformål. Vi har derfor tatt utgangspunkt i denne tilnærmingen i diskusjonen.

Undersøkelser utført av blant annet EBA og ESBR viser at mange banker forventer økte nedskrivninger og økt volatilitet som følge av overgangen til IFRS 9. Både endringer i klassifisering og måling og økte nedskrivninger kan påvirke bankenes kapitaldekning. Vi finner imidlertid at endringene kan påvirke bankene ulikt. Dette avhenger blant annet av om banken benytter standardmetoden eller IRB-metoden for beregning av kapitaldekningen. Forskingen viser også at økt volatilitet i resultatet kan påvirke aksjekursen negativt.

Med dette som bakteppe har vi sett på hvilke strategiske tilpasninger bankene kan gjøre for å minimere effekten av overgangen. Vi har i tillegg sett på hvilke skjønsmessige vurderinger som gjøres og om disse åpner for "*earnings management*".

Diskusjonsdelens tre hovedtema har vært:

- Hvilke produkter og strategier kan bli mindre attraktive under IFRS 9, og hvordan kan man tilpasse seg?
- Kan man tilpasse produkter eller forretningsmodeller for å sikre måling til amortisert kost?
- Skjønsmessige vurderinger og "*earnings management*"

Første del av diskusjonen ser på ulike typer produkter, produktkarakteristikk og bransjer som påvirkes av overgangen til IFRS 9. I tillegg har vi sett på hvilke tilpasninger bankene kan gjøre for instrumenter som allerede hadde migrert fra nivå 1 til nivå 2. Til slutt diskuterte vi viktigheten av å sikre korrekte parameterne som grunnlag for målingen av forventet kredittap.

Vi så i denne delen av diskusjonen på følgende områder:

- Kredittkort og andre trekkrettigheter
- Lån til bransjer og kunder med høyere volatilitet
- Usikrede lån
- Lån med lengre levetid
- Prissettingsmekanismer og andre tilpasninger for engasjementer som øker vesentlig i kredittrisiko
- Sikre korrekte parametere for modellering

Kredittkort innebærer et unntak fra den generelle regelen i IFRS 9 om at den kontraktsfestede levetiden er den øvre grensen for beregning av forventet kredittap. I tillegg må bankene beregne forventet kredittap selv om kreditten ikke er trukket. Undersøkelser fra Storbritannia viser at en relativt stor andel av kredittkort enten er inaktive eller ikke er trukket fullt ut. For å tilpasse seg disse endringene kan bankene utvikle interne systemer som fanger opp inaktive kort og deaktiverer disse etter en gitt tidsperiode. Deaktivering vil medføre at bankene slipper å avsette for forventede tap på disse kredittkortene siden man ikke lenger er eksponert for kredittrisiko. Vi har også funnet at bankene kan begrense tidsperioden for beregning av forventet kredittap ved å gjennomføre risikohåndteringstiltak. Eksempel på tiltak kan være

inndragelse av resterende kredittgrense ved økning i kredittisiko. Dette kan begrense den negative effekten av kredittkort som migrerer fra nivå 1 til nivå 2 ved at levetiden begrenses for deler av kreditten.

Vi finner også at bransjer som er mer volatile kan bli mindre lønnsomme under nedskrivningsmodellen i IFRS 9. Årsaken til dette er at disse lånene vil ha en større sannsynlighet for å migrere fra nivå 1 til nivå 2 på grunn av en vesentlig økning i kredittisiko. For å begrense disse effektene kan bankene begrense utlån til bransjer som historisk har vist seg å være mer volatile. Bankene bør videre sørge for å ha prismekanismer som i større grad hensyntar effekten av økte nedskrivninger ved migrering fra nivå 1 til nivå 2.

Verdien av sikkerheter kan potensielt bli større under IFRS 9 enn under IAS 39, dette gjelder særlig for lån som migrerer fra nivå 1 til nivå 2. For usikrede lån vil dette gi en høyere LGD som medfører høyere forventede kredittap. Bankene bør derfor kreve sikkerhetsstillelser der de har mulighet. Dette vil kunne redusere bankenes forventede kredittap og dempe volatiliteten i resultat og kapital. Bankene bør også vurdere sine prisstrukturer. Ved å hensynta den relative lønnsomheten mellom sikrede og usikrede lån i prisingen vil dette kunne gjøre det mer attraktivt for låntaker å stille sikkerhet.

Sammen med sikkerheter vil lånets levetid være en viktig driver av forventet kredittap for lån som migrerer fra nivå 1 til nivå 2. Bankene kan redusere den forventede levetiden i beregningen av forventet kredittap ved å redusere levetiden på eksisterende produkter, alternativt utvikle nye produkter med kortere levetid. Prisingen bør også gi insentiver for kunden til å velge kortere levetid. En annen mulighet er å kreve årlig refinansiering av lån. Kontraktene kan da utformes slik at lånet automatisk refinansieres ved starten av hver periode hvis ingen av partene foretar seg noe. Dette vil begrense perioden banken er eksponert for kredittisiko til ett år, selv i tilfeller der nesten alle lån forlenges automatisk i praksis.

Når instrumenter migrerer fra nivå 1 til nivå 2 går man fra å beregne 12-måneders forventet kredittap til å beregne forventet kredittap over levetiden. For å motvirke denne effekten kan bankene benytte prissettingsmekanismer eller andre tilpasninger. Ved at bankene krever en kompensasjon fra låntaker kan dette motvirke uønsket volatilitet i resultat og kapital. Et viktig skille vil være hvorvidt modifikasjonen av kontrakten er vesentlig eller ikke, noe som er en skjønnsmessig vurdering. Bankene vil imidlertid ha insentiv til å argumentere for at endringen er vesentlig. En vesentlig modifikasjon gir bankene anledning til å innregne lånet på nytt, hvor

---

det innregnes med 12-måneders forventet tap i stedet for tap over levetiden hvis modifikasjonen ikke er vesentlig.

I tillegg til å modifisere kontraktene kan bankene også selge instrumenter som har hatt en vesentlig endring i kredittrisiko. Salg av engasjementer vil også føre til fraregning av instrumentene, gitt at kravene til fraregning i IFRS 9 er oppfylt. Vi har foreslått at bankene kan opprette felleseide foretak som kjøper lån som har migrert fra nivå 1 til nivå 2. Organiseringen kan eksempelvis gjøres på samme måte som mange norske banker i dag har organisert felleseide boligkredittforetak. Fordelen med dette vil være at lån som vurderes i nivå 2 hos selger, vil vurderes til nivå 1 hos kjøper, noe som vil redusere nedskrivningene.

Vi har også diskutert viktigheten for bankene av å sikre at korrekte parametere ligger til grunn for modellereringen av forventede kredittap. Vi argumenterer for at bankene bør gjennomgå modellene for å sikre at man ikke beregner forventede kredittap på feilaktig grunnlag.

Vi finner i vår gjennomgang at IFRS 9 kan føre til at enkelte instrumenter må føres til virkelig verdi. Regnskapsføring til virkelig verdi kan medføre økte svingninger i resultat og kapital, som er uønsket for mange banker. Vi har derfor sett på hvilke tilpasninger bankene kan gjøre for å sikre regnskapsføring til amortisert kost.

Vi så på følgende mulige tilpasninger for å sikre føring til amortisert kost:

- Tilpasse kontrakter for å bestå SPPI-testen
- Endre forretningsmodell for å sikre føring til amortisert kost.
- Sørge for klare retningslinjer for salg som er en del av risikostyringen
- Sørge for klare retningslinjer for hvilke engasjementer som potensielt er tilgjengelige for salg
- Opprette egne boligkredittforetak

For at en bank skal kunne føre instrumenter til amortisert kost må instrumentene tilpasses kriteriene i SPPI-testen. Alle instrumenter med vesentlige elementer i en kontrakt som ikke er nedbetaling av hovedstol og renter vil ikke kunne føres til amortisert kost. Bankene kan derfor fjerne vilkår i kontraktene som ikke er kompensasjon for kredittrisiko og tidsverdien av penger. I tillegg kan bankene sørge for at modifikasjoner i kontraktene er tilbakebetalinger av rente og hovedstol.

Bankene kan også sikre regnskapsføring av instrumenter til amortisert kost ved å endre forretningsmodell. Eksempelvis ved å redusere omfanget av salg til dette ikke lenger utgjør en vesentlig andel.

En annen løsning vil være å ha klare definisjoner for hvilke engasjementer som selges, og sørge for å formalisere salg som skjer som en del av risikostyringen. En bank kan ha ulike forretningsmodeller for ulike engasjementer. Har man klare definisjoner for hvilke instrumenter som selges kan man unngå en smitteeffekt på engasjementer som ikke er tilgjengelig for salg, og at salg som skjer som et ledd i risikostyringen blir korrekt behandlet.

En tilpasning som kan være aktuell for mange norske banker er å opprette boligkreditselskaper som datterselskaper. Morselskapet selger utlånene som oppfyller kriteriene for utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett til datterselskapet. For konsernet som helhet og konsernregnskapet vil ikke dette innebære et salg, noe som medfører at lånene kan føres til amortisert kost. I morselskapet må imidlertid lånene klassifiseres til virkelig verdi over OCI.

Avslutningsvis i diskusjonen har vi sett på noen av de avgjørende skjønnsmessige vurderingene i IFRS 9, og om disse kan åpne for uønskede tilpasninger og "earnings management". Vi konsentrerte oss om følgende områder:

Skjønnsmessige vurderinger i nedskrivningsmodellen:

- Hva er en "vesentlig endring i kredittrisiko"?
- Hva er "lav risiko på rapporteringstidspunktet"?
- Oppbygging og valg av makrosценарier og vekten av disse.
- Hva er "uten urimelige kostnader eller overdreven innsats"?

Skjønnsmessige vurderinger knyttet til forretningsmodeller og SPPI:

- Hvilke instrumenter er tilgjengelige for salg og hva er et uvesentlig antall salg?
- Hvor går skillet mellom risikohåndteringsaktiviteter og ordinære salg?

Skjønnsmessige vurderinger knyttet til modifiserte instrumenter

- Hva er en vesentlig endring av vilkårene, og hvor går grensen for fraregning?

Som gjennomgangen av noteinformasjon viser har bankene valgt ulike innfallsvinkler for både "*vesentlig endring i kredittrisiko*" og makroscenarier. Forklaringene på dette er komplekse og mangfoldige, men dette illustrerer likevel at dette er områder med mye skjønn. Tidligere forskning viser dessuten at bankenes nedskrivninger på utlån historisk har vært brukt til å tilpasse resultatene. Vi har i vår gjennomgang av nedskrivningsreglene i IFRS 9 funnet at bankene har mulighet til å tilpasse nedskrivningene gjennom fastsettelsen av enkelte nøkkelvariabler. Den største utfordringen er bankenes modellering av fremtidige makrovariabler. Her finner vi at bankene både kan styre nedskrivningene gjennom hvilke parametere som brukes, hvilke beløp som benyttes og hvordan de ulike scenariene vektet.

Vi har også sett på de skjønnsmessige vurderingene bankene må gjøre for å avgjøre forretningsmodeller og SPPI-test. Vi ser også her at ulik definisjon av begrep som "*sjelden*" og "*klart ubetydelig*" kan føre til forskjellig behandling av ellers like instrumenter hos like banker.

Ulik behandling av de skjønnsmessige vurderingene kan derfor påvirke sammenlignbarheten mellom de ulike bankene.

7.2 Svakheter i oppgaven

En svakhet med vår oppgave er at den er basert på teori, og ikke praksis. Dette betyr at vi ikke har undersøkt alle de praktiske utfordringene knyttet til våre tilpasningsmuligheter. Når vi har sett på tilpasningsmulighetene har vi tatt utgangspunkt i de mulighetene standarden gir. Vi har ikke tatt i betraktning eventuelle reaksjoner i markedet, blant kunder og andre av de tilpasningsmulighetene vi presenterer i oppgaven.

De eksemplene vi har benyttet fra praksis er kun benyttet for illustrasjonsformål. Vi har derfor ikke kunnet trekke noen konklusjoner for implementeringseffektene av IFRS 9 på bakgrunn av disse. De teoretiske eksemplene vi bruker er forenklete eksempler, det vil si at de ikke tar hensyn til alle faktorer som vil berøres. Dette betyr at de resultatene vi får av eksemplene ikke nødvendigvis er gjeldende i praksis.

Dataene vi har benyttet i oppgaven er sekundærdata, dette har vi redegjort for i kapittel 2. Dette betyr at ikke all informasjon vi har innhentet er utarbeidet med det formål om strategiske tilpasningsmuligheter.

7.3 Forslag til videre forskning

Ettersom IFRS 9 nå har trådt i kraft for mange banker vil det være mulig å måle potensielle effekter i reelle tall. En interessant fortsettelse kunne vært å gå nærmere inn på et eller flere av tiltakene og sett på hvordan disse ville fungere i praksis.

Det kan i tillegg være interessant å se på om innføringen av IFRS 9 fører til endringer i det relative prisforholdet mellom ulike typer utlån. Eksempelvis om rentene på lån til mer volatile bransjer endrer seg relativt til andre produkter etter innføringen av IFRS 9.

Et annet tema vi belyser i oppgaven er om IFRS 9 åpner for "earnings management". Et aktuelt tema for videre forskning kan være å sammenligne nedskrivningene bankene har gjort under IAS 39 med IFRS 9 for å se om dette fører til at nedskrivningene i større grad benyttes til resultatstyring enn tidligere. Det kan da være særlig interessant å se på vekting og fastsetting av makrosenarier når man er på vei inn og ut av nedgangsperioder, eller om fastsettelsen av disse påvirkes av oppnåelse av resultatmål eller lignende.

Definisjoner og forkortelser

Definisjoner

Amortisering: Amortiseringen er en fordeling av transaksjonskostnader og gebyrer ved bruk av effektiv rentes metode og tilsvarer differansen mellom effektiv og nominell rente inklusive gebyrer

Analogt: I denne oppgaven brukt om analog tolkning. Analog, analogisk, ved sammenligning overensstemmende med noe uten at likheten er gjennomført; tilsvarende, som danner en analogi til. Å trekke en slutning på basis av (Store norske leksikon, u.d.)

Covenants: I denne oppgaven brukt om vilkår i låneavtaler. Eksempelvis krav om egenkapitalandel eller resultatgrad.

EAD: EAD (Exposure at default) er den forventede eksponeringen eier av det finansielle instrumentet har på ulike tidspunkt gjennom levetiden

Earnings Management: I denne oppgaven brukt om bevisst styring av resultatene gjennom bevisst bruk av regnskapsprinsipper eller regnskapsmanipulasjon.

ECL: ECL (Expected credit loss) er nåverdien av forventede kredittap som oppstår hvis låntakeren misligholder på ulike tidspunkt gjennom levetiden til det finansielle instrumentet. ECL er et vektet gjennomsnitt av tap gitt mislighold (LGD) med sannsynligheten for mislighold som vekt (PD). Ved beregning av 12-måneders forventet kredittap beregnes nåverdien av forventede kredittap over de påfølgende 12 månedene. For beregning over levetiden beregnes forventet kredittap til nåverdien av forventede tap som følge av mislighold over instrumentets levetid. (Cohen & Edwards jr, 2017). Formelen for forventet kredittap er:
$$ECL = PD * EAD * LGD$$

Finansielt instrument: *"Et finansielt instrument er enhver kontrakt som fører til både en finansiell eiendel for ett foretak og en finansiell forpliktelse eller egenkapitalinstrument for et annetforetak"* (IAS 32 pkt. 11)

IRB: Internal Rating-based approach: Metodikk for beregning av minstekravet til ansvarlig kapital (Finanstilsynet, 2017 b)

LGD: LGD (Loss given default) er forventet andel av eksponeringen tapt ved mislighold på et gitt tidspunkt gjennom levetiden til instrumentet.

Resirkulering: I denne oppgaven brukt om innregning i resultatet av effekter som tidligere er ført direkte mot egenkapitalen via andre inntekter og kostnader.

SPPI: SPPI (Solely Payment of Principal and Interest) Utelukkende betaling av hovedstol og utestående renter på hovedstol

PD: PD (Probability of default) er den forventede sannsynligheten for mislighold av et finansielt instrument på ulike tidspunkt gjennom levetiden.

Volatilitet: I denne oppgaven brukt om svingninger i bankenes resultat og kapitaldekning.

Forkortelser

CET: Common Equity Tier

EAD: Exposure at default

EBA: European Banking Authority

ECL: Expected credit loss

ESBR: European Systemic Risk Board

IACPM: International Association of Credit Portfolio Managers

IAS: International Accounting Standard

IASB: International Accounting Standards Board

IFRIC: IFRS Interpretation Committee

IFRS: International Financial Reporting Standards

IFRS for SMEs: IFRS for Small and Medium-sized Enterprises

IRB: Internal Rating-based approach

ITG: IFRS Transition Resource Group for Impairment of Financial Instruments

LGD: Loss given default

OCI: Other Comprehensive Income (andre inntekter og kostnader)

PD: Probability of default

SPPI: SPPI Solely Payment of Principal and Interest

VV: Virkelig verdi

Kilder

- Anandarjan, A., Hasan, I., & Lozano-Vivas, A. (2005). Loan loss provision decisions: An empirical analysis of the Spanish depository institutions. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, 55-77.
- Barclays Bank PLC. (2017, Januar 9). *European Banks IFRS 9 - Bigger than Basel IV*. Hentet April 15, 2018 fra <http://www.eifr.eu/document/file/download/1877/barclays-european-banks-ifrs9-bigger-than-basel-iv-jan-17-pdf>
- Barclays PLC. (2018, Mars). IFRS 9 Transition Note.
- Barnes, R. (2001). *An Empirical Investigation. LBS Accounting Subject Area Working Paper No. ACCT019*. . London Business School. London: London Business School.
- Basel Committee on Banking Supervision. (2005). *An Explanatory Note on*. Basel: Basel Committee on Banking Supervision. Hentet 5 23, 2018 fra <https://www.bis.org/bcbs/irbriskweight.pdf>
- Cohen, B. H., & Edwards jr, G. A. (2017, Mars 6). *The new era of expected credit loss provisioning1*. Hentet Mai 28, 2018 fra BIS Quarterly Review, March 2017: https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1703f.htm
- Danske Bank A/S. (2018, Februar 2). *Annual Report 2017 Danske Bank Group*. Hentet Mai 26, 2018 fra <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2018/2/annual-report-2017.pdf>
- Deloitte. (2012, Mai). *iasplus*. Hentet 5 22, 2018 fra IAS 39 — Accounting for different aspects of restructuring Greek Government Bonds: <https://www.iasplus.com/en/meeting-notes/ifrs-ic/2012/ifrs-ic-may-2012/>
- Deloitte. (2016). *A Drain on Resources? The Impact of IFRS 9 on Banking Sector Regulatory Capital*. London: Deloitte LLP. Hentet Mai 1, 2018 fra <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ch/Documents/financial-services/ch-en-fs-impact-of-ifrs-9-on-banking-sector-regulatory-capital.pdf>
- Deloitte. (2016, November). *A Drain on Resources? The Impact of IFRS 9 on Banking Sector Regulatory Capital*. Hentet Juni 8, 2018 fra

---

<https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/financial-services/articles/impact-of-ifs-9-on-banking-sector-regulatory-capital.html>

DNB ASA. (2018). Årsrapport DNB-Konsernet 2017.

European Banking Authority. (2017). *Report on Results From The Second EBA Impact Assessment of IFRS 9*. London: European Banking Authority.

European Systemic Risk Board. (2017, Juli). *Financial stability implications of IFRS 9*. Frankfurt am Main: European Systemic Risk Board.

EY. (2015, Mai). *Classification of financial instruments under IFRS 9*. Hentet April 5, 2018 fra [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Classification_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$File/Apply-FI-May2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Classification_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$File/Apply-FI-May2015.pdf)

FICO. (2017, Mai 30). *Unused Credit Card Lines Are a £90 Billion Problem in UK*. Hentet Mai 1, 2018 fra FICO blog: <http://www.fico.com/en/blogs/risk-compliance/unused-card-lines-are-a-90-billion-problem-in-uk/>

Finans Norge. (2017, 4). Anmodning om lovutredning: Adgang til verdipapirisering i Norge. Finans Norge. Hentet 4 19, 2018

Finans Norge. (u.d.). Vedlegg til høringsuttalelse – beregningsgrunnlag for kapitalkrav. Finans Norge.

Finansdepartementet. (2006). Forskrift om kapitalkrav for banker, kredittforetak, finansieringsforetak, holdingforetak i finanskonsern, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond mv. (kapitalkravsforskriften).

Finanstilsynet. (2016, Oktober 14). *Kapitaldekning*. Hentet Juni 9, 2018 fra <https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/>

Finanstilsynet. (2017 a, April 17). *Beregningsgrunnlaget*. Hentet Juni 9, 2018 fra <https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/beregningsgrunnlaget/>

- Finanstilsynet. (2017 b, Aprli). *Søknad om å benytte IRB*. Hentet Juni 13, 2018 fra <https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/beregningsgrunnlaget/soknad-om-a-benytt-irb/>
- Frykström, N., & Li, J. (2018, Februar 16). IFRS 9 - the new accounting standard for credit loss recognition. *Economic Commentaries*. Sveriges Riksbank. Hentet Juni 9, 2018 fra <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ekonomiska-kommentarer/engelska/2018/ifrs-9--the-new-accounting-standard-for-credit-loss-recognition>
- GPPC. (2016). *The implementation of IFRS 9 impairment requirements by banks*. Global Public Policy Committee of representatives of the six largest accounting networks. Hentet April 15, 2018 fra [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementation_of_IFRS_9_impairment_requirements_by_systemically_important_banks/\\$File/BCM-FIImpair-GPPC-June2016%20int.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementation_of_IFRS_9_impairment_requirements_by_systemically_important_banks/$File/BCM-FIImpair-GPPC-June2016%20int.pdf)
- HSBC Holdings plc. (2018). Report on Transition to IFRS 9 'Financial Instruments' 1 January 2018.
- IACPM, & McKinsey&Company. (2018, Mars 19). *Impacts of new accounting standards for Credit Loss Allowances (IFRS 9)*. Hentet fra <http://iacpm.org/wp-content/uploads/2018/01/IFRS9-Business-and-Strategic-Impacts.pdf>
- IASB. (1998). IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement.
- IASB. (2005, Juni 15). Amendment to IAS 39 for fair value option.
- IASB. (2008, Oktober 13). Amendment to IAS 39 for reclassifications of financial assets.
- IASB. (2014 a). IFRS 9 - Financial Instruments.
- IASB. (2014 b, Juli). *IFRS 9 Financial Instruments , Project Summary*. Hentet Mai 25, 2018 fra <https://www.ifrs.org/-/media/project/financial-instruments/project-summaries/ifrs-9-project-summary-july-2014.pdf>
- IASB. (2017). *IAS 8 Accounting policies, Changes in Accounting Estimates*. IASB. Hentet 5 20, 2018 fra

---

implementation-issues/ap12b-ias-8-accounting-policy-changes-resulting-from-agenda-decisions-initial-consideration.pdf

IFRS Foundation. (2016, Juli 21). IFRS 9: Forward-looking information and multiple scenarios. Hentet April 5, 2018 fra <https://www.ifrs.org/webcast/?webcastid=1111715>

IFRS Foundation. (2017, Mai). *IFRS 9 Impairment - The expected life of revolving facilities*. Hentet Mai 27, 2018 fra <https://cache.webcasts.com/content/ifrs001/1145211/content/96229ea9e758bd4fcc3dc85c4e650aec0777b1b8/pdf/secured/IFRS9theexpectedlifeofrevolvingfacilitieswebcastV1.pdf>

IFRSbox. (u.d.). *IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement*. Hentet Mai 24, 2018 fra <http://www.ifrsbox.com/ias-39-financial-instruments-recognition-and-measurement/>

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag (3.utg)*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Kinserdal, F. (2017). *Finansielle Instrumenter - forelesningsnotater*.

KPMG. (2017, Januar 24). *IFRS 9 – Den nye nedskrivningsmodellen for utlån i banker*. Hentet Juni 18, 2018 fra IFRS 9 – Den nye nedskrivningsmodellen for utlån i banker

Kragh-Sørensen, K., & Solheim, H. (2014). *Staff Memo - Hva taper bankene penger på under kriser?* Oslo: Norges Bank.

Madsen, R. (2015). Ny IFRS for finansielle instrumenter. *Magma*, 40-46.

Myrbakken, E., & Signe, H. (2015). *IFRS på norsk - Forskrift om internasjonale regnskapsstandarder*. Bergen: Fagbokforlaget.

Nordea. (2018, Februar 6). *Annual Report 2018*. Hentet Mai 26, 2018 fra <https://www.nordea.com/Images/33-247331/Annual%20Report%20Nordea%20Bank%20AB%202017.pdf>

- Norden, L., & Stoian, A. (2013). *Bank earnings management through loan loss provisions*. De Nederlandsche Bank. Amsterdam: De Nederlandsche Bank NV. Hentet fra https://www.dnb.nl/binaries/working%20Paper%20404_tcm46-301517.pdf
- Norges Bank. (2010). *Finansiell stabilitet 2/10 november*. Oslo: Norges Bank.
- Picker, R., Clark, K., Dunn, J., Kolitz, D., Livne, G., Loftus, J., & van der Tas, L. (2016). *Applying IFRS Standards, Fourth Edition*. London: John Wiley & Sons, Ltd.
- PwC. (2014, August). *IFRS 9: Expected credit losses*. Hentet Juni 17, 2018 fra In depth A look at current financial reporting issues: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-in-depth-expected-credit-losses.pdf>
- PwC. (2015, Februar). *IFRS 9: Expected credit loss disclosures for banking*. Hentet Mai 28, 2018 fra In depth - A look at current financial reporting issues: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-in-depth-expected-credit-loss.pdf>
- PwC. (2017 a). *IFRS 9, Financial Instruments - Understanding the basics*. Hentet Mai 24, 2018 fra <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-9-understanding-the-basics.pdf>
- PwC. (2017 b, Desember). *In depth IFRS 9 impairment: significant increase in credit risk*. Hentet Mai 26, 2018 fra <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-9-impairment-significant-increase-in-credit-risk.pdf>
- PwC. (2017 c, November). *In depth: IFRS 9 Impairment: Revolving credit facilities and expected credit losses*. Hentet Mai 27, 2018 fra <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/revolving-credit-facilities-and-expected-credit%20losses.pdf>
- Ronen, J., & Yaari, V. (2008). *Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice and Research*. New York City: Springer Science + Business Media Inc. .
- S&P Global Ratings. (2018, Februar). *Guide to Credit Rating Essentials - What are credit ratings and how do they work?* Hentet April 25, 2018 fra

---

https://www.spratings.com/documents/20184/774196/Guide_to_Credit_Rating_Essentials_Digital.pdf

Santander UK Group Holdings plc . (2018, Februar). Transition to IFRS 9 .

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research methods for business students* (5. utg). Harlow: Financial Times/Prentice Hall.

SEB Group. (2017). SEB Group – IFRS 15 and IFRS 9 transition. Hentet fra https://sebgroup.com/siteassets/investor_relations1/finstat/20180327_seb_ifrs_9_transition_disclosure.pdf

Sparebank 1 SMN. (2018). Årsrapport 2017.

Sparebank 1 SR-Bank. (2018). Årsrapport 2017.

Standard Chartered. (2018, Mars). Standard Chartered PLC – Transition to IFRS 9.

Store norske leksikon. (u.d.). *analog*. Hentet Juni 2018, 13 fra <https://snl.no/analog>

Taylor, D. (2014, August 4). *IFRS 9 - a milestone in the world of financial reporting*. Hentet Mars 10, 2018 fra *economica* - August 2014: <https://economia.icaew.com/features/august-2014/ifrs-9-financial-instruments-a-milestone-in-the-world-of-financial-reporting>

The Royal Bank of Scotland Group plc. (2018). *IFRS 9 Transition Report*. Hentet 5 23, 2015 fra https://investors.rbs.com/~/_media/Files/R/RBS-IR/results-center/23-02-2018/ifrs-transition-23022018.pdf

Vangstein, L. C. (2016). Bruk av makroøkonomisk informasjon i regnskapsmessige tapsavsetninger - En hodepine ved implementering av IFRS 9. *Praktisk økonomi & finans*(4/2016), 366-378.

Tabeller

Tabell 1 - Hovedforskjellene mellom IAS 39 og IFRS 9 Kilde: (IASB, 2014, modell oversatt)	12
Tabell 2 - Kategorier av finansielle instrumenter under IAS 39. Kilde: (IFRSbox, u.d.) – oversatt tabell	15
Tabell 3 – virkelig verdiopsjon (PwC, 2017 a, s. 16) – tabell oversatt	22
Tabell 4 - Ulike klassifiseringsmuligheter for ulike forretningsmodeller Kilde: (EY, 2015, s. 5) – oversatt modell	26
Tabell 5 - Sammenligning av nedskrivningsreglene i IAS 39 og IFRS 9 Kilde: (PwC, 2017 a, s. 30) modell oversatt	34
Tabell 6 - Eksempel på beregning av forventet kreditttap	45
Tabell 7 - Eksempel på migrering mellom nivåer	51
Tabell 8 - eksempel på ikke-linearitet Kilde: (IFRS Foundation, 2016), oversatt tabell	53
Tabell 9 - eksempel lineært forhold	53
Tabell 10 – eksempel på forskjellen mellom standardbank og IRB-bank	57
Tabell 11 - Eksempel på effekten av IFRS 9 i noter	58
Tabell 12 - Kapitaleffekten som følge av overgangen til IFRS 9 hos et utvalg banker	62
Tabell 13 - makroøkonomiske variabler hos HSBC, Barclays og Royal Bank of Scotland ..	67
Tabell 14 - Eksempel på endring i relativ lønnsomhet.....	80
Tabell 15 - Eksempel på usikret lån	81
Tabell 16 - Eksempel med ulik levetid på instrumenter.....	84
Tabell 17 - Eksempel på rullerende kreditt IFRS 9.....	86
Tabell 18 - Eksempel på renteendring som respons på migrering fra nivå 1 til nivå 2.....	89
Tabell 19 - Samspillet mellom renteendring og nedskrivningsreglene i IFRS 9	89
Tabell 20 - Eksempel med modifisert instrument som fraregnes og regnes inn på nytt under IFRS 9	91
Tabell 21 - Ulike nivåer av earnings management Kilde: (Ronen & Yaari, 2008, s. 25), tabell oversatt	102
Tabell 22 – eksempel på ulike vurderinger	112
Tabell 23 - Talleksempel nedskrivning IAS 39	135
Tabell 24 - Ny kontantstrøm under nedskrivning IAS 39	136

Tabell 25 - Inntektsføring etter nedskrivning IAS 39	136
Tabell 26 - Eksempel på regnskapsføring under ulike forretningsmodeller	139
Tabell 27 - Eksempel på inntekt under ulike forretningsmodeller	140
Tabell 28 - Egenkapitaleffekt under ulike forretningsmodeller	141

Figurer

Figur 1 - Smittereglerne i IAS 39	16
Figur 2 - Klassifiseringer under IFRS 9 Kilde: (Kinserdal, 2017), omarbeidet modell.....	23
Figur 3 - Sammenhengen mellom forretningsmodeller og SPPI-testen.....	25
Figur 4 - Kontraktsbundne instrumenter	31
Figur 5 - Fraregning IFRS 9 Kilde: (Myrbakken & Signe, 2015, s. 616)	33
Figur 6 - Sammenligning av nedskrivningsreglene i IAS 39 og IFRS 9.....	35
Figur 7 - Sammenhengen mellom nivåene i nedskrivningsmodellen i IFRS 9 og IAS 39	36
Figur 8 - Måling under de ulike nivåene i nedskrivningsmodellen Kilde: (PwC, 2014, s. 5), omarbeidet modell.....	41
Figur 9 - PD-kurver	45
Figur 10 - Bottom up vs Top down.....	47
Figur 11 - Relativ endring i PD.....	50
Figur 12 - forskjellen mellom PiT og TTC kilde: (Frykström & Li, 2018, s. 10), modell oversatt	56
Figur 13 - Fordelinger mellom ulike nivåer i IFRS 9 hos et utvalg banker	59
Figur 14 - Prosentvis påvirkning av nye nedskrivningsregler hos et utvalg banker	60
Figur 15 - Fordeling av effekten i overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 hos HSBC Kilde: (HSBC Holdings plc, 2018).....	61
Figur 16 - Kapitaleffekten ved overgangen til IFRS 9 hos et utvalg banker	63
Figur 17 - Kapitaleffekten forklart hos Royal Bank of Scotland Kilde: (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018)	63
Figur 18 - Eksempel fra Sparebank1 SMN Kilde: (Sparebank 1 SMN, 2018).....	68
Figur 19 - Trekk på kredittkort i Storbritannia Kilde: (FICO, 2017).....	73
Figur 20 - Fordelingen av økte nedskrivninger i IFRS 9 i Royal Bank of Scotland Kilde: (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018)	75
Figur 21 - Detaljert oversikt over endring i nedskrivninger Royal Bank of Scotland Kilde: (The Royal Bank of Scotland Group plc, 2018)	75
Figur 22 - Effekten av risikohåndteringstiltak Kilde: (IFRS Foundation, 2017), modell oversatt	77
Figur 23 - Sammenligning mellom sikret og usikret lån under nedskrivningsreglene i IFRS 9	82
Figur 24 - Illustrasjon på lån med lengre løpetid Kilde; (Barclays Bank PLC, 2017, s. 21)	83

Figur 25 - Eksempel på ulike levetider på instrumenter under IFRS 9.....	85
Figur 26 - Sammenligning mellom rullerende kreditt og 10årig kreditt IFRS 9.....	87
Figur 27 - Sammenligning av akkumulert resultateffekt mellom instrumenter som fraregnes og innregnes og instrumenter uten vesentlig modifikasjon.....	91
Figur 28 - Illustrasjon på felleseid foretak for salg av engasjementer som har migrert fra nivå 1 til nivå 2.....	93
Figur 29 - Bytting av lån som har økt i kredittrisiko for å sikre innregning i nivå 1	95
Figur 30 - Internt salg boligkredittforetak.....	101
Figur 31 - Resultat og egenkapital under ulike forretningsmodeller.....	140

Vedlegg

Vedlegg 1

Under har vi satt opp et forenklet eksempel som viser en amortisering av et utlån med løpetid på 5 år. Det antas at det påløper 10.000 i gebyr ved låneopptaket samt 3.000 i periodegebyr. Betaling skjer ved periodeslutt (årlig). Renten er satt til 5%. Den effektive renten er beregnet til internrenten av kontantstrømmen (den renten som gir nåverdi på 0 ved oppstartstidspunktet). Amortiseringen er en fordeling av transaksjonskostnadene og gebyrene ved bruk av effektiv rentes metode og tilsvarer differansen mellom effektiv og nominell rente inklusive gebyrer (Kinserdal, 2017)

Lån	1,000,000
Rente	5.00%
Effektiv rente	5.84%
Perioder	5
Betaling	230,975

Amortisering	0	1	2	3	4	5
Kontantstrøm	-990,000	233,975	233,975	233,975	233,975	233,975
Betaling hovedstol	0	180,975	190,024	199,525	209,501	219,976
Betaling rente	0	50,000	40,951	31,450	21,474	10,999
Oppstartsgebyr	10,000	0	0	0	0	0
Periodegebyr	0	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000
Hovedstol	1,000,000	819,025	629,002	429,477	219,976	0
Amortisert kost IB	0	990,000	813,802	627,320	429,956	221,073
Effektiv rente	0	57,776	47,493	36,610	25,092	12,902
Kontantstrøm	0	233,975	233,975	233,975	233,975	233,975
Amortisert kost UB	0	813,802	627,320	429,956	221,073	0

Vedlegg 2

Talleksempel med tapshendelse under IAS 39

For å illustrere hvordan dette slår ut i regnskapet har vi satt opp et eksempel som viser regnskapsføring når det inntreffer objektive bevis på verdifall. Tallene har ingen rot i virkeligheten og er kun for illustrative formål. Hvis vi antar at det i slutten av år 2, fra vårt eksempel på amortisering over, foreligger objektive bevis på verdifall på utlånet fordi kunden har utestående betaling forfalt med over 90 dager. Forventet kontantstrøm i år 3 til 5 estimeres til 100.000 pr år (for eksempel basert på prognoser for fremtidig kontantstrøm hos kunden). Kontantstrømmen diskonteres da med den opprinnelige effektive renten beregnet ved innregningen iht. IAS 39 pkt. 63. Den bokførte verdien ved utgangen år 2 er 627.320. Dette tilsvarer også nåverdien av de fremtidige forutsatte innbetalingene neddiskontert med opprinnelig beregnet effektiv rente.

Talleksempel:

Amortisering	0	1	2	3	4	5
Kontantstrøm	-990,000	233,975	233,975	233,975	233,975	233,975
Betaling hovedstol	0	180,975	190,024	199,525	209,501	219,976
Betaling rente	0	50,000	40,951	31,450	21,474	10,999
Oppstartsgebyr	10,000	0	0	0	0	0
Periodegebyr	0	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000
Hovedstol	1,000,000	819,025	629,002	429,477	219,976	0
Amortisert kost IB	0	990,000	813,802	627,320	429,956	221,073
Effektiv rente	0	57,776	47,493	36,610	25,092	12,902
Kontantstrøm	0	233,975	233,975	233,975	233,975	233,975
Amortisert kost UB	0	813,802	627,320	429,956	221,073	0

Tabell 23 - Talleksempel nedskrivning IAS 39

Etter tapshendelsen på slutten av år 2 får vi følgende tallstørrelser:

Bokført verdi år 2:	627,320
Nåverdi est CF år 3-5	268,114
Nedskrivning	359,206
Ny bokført verdi	268,114

Estimert kontantstrøm:

Tapshendelse	3	4	5	SUM
Estimert CF	100,000	100,000	100,000	300,000
Nåverdi	94,486	89,276	84,353	268,114

Tabell 24 - Ny kontantstrøm under nedskrivning IAS 39

Dette gir følgende føringer i regnskapet:

D: Tap på utlån (resultat)   359 206

K: Utlån (balanse)   359 206

Inntektsføringen av renter på det nedskrevne lånet blir da:

Tapshendelse	3	4	5
Estimert kontantstrøm	100,000	100,000	100,000
Nåverdi	94,486	89,276	84,353
Amortisert kost IB	268,114	183,762	94,486
Effektiv rente	15,647	10,724	5,514
Kontantstrøm	100,000	100,000	100,000
Amortisert kost UB	183,762	94,486	0

Tabell 25 - Inntektsføring etter nedskrivning IAS 39

Gitt at lånet nedbetales med 100.000 årlig gir dette følgende føringer

ÅR 3:

Innbetaling 100.000:   D: Bank K: Utlån

Beregnet rente 15 647 :   D: Utlån K: Renteinntekt

ÅR 4:

Innbetaling 100.000: D: Bank K: Utlån

Beregnet rente 10 724 : D: Utlån K: Renteinntekt

ÅR 5:

Innbetaling 100.000: D: Bank K: Utlån

Beregnet rente 5 514 : D: Utlån K: Renteinntekt

Vedlegg 3

Eksempler på regnskapsføring for ulike forretningsmodeller under IFRS 9 - utlån og fordringer

Under er et svært forenklet eksempel med et utlån som henholdsvis er målt til amortisert kost - virkelig verdi over OCI og virkelig verdi over resultatet. Vi antar at lånet selges i år 4. Det kan trolig diskuteres hvor realistisk forutsetningene er. For eksempel at et lån som holdes for omsetning ikke selges før i år 4. Eksempelet er lagt opp slik for å illustrere forskjellene i regnskapsføring. Antar videre at låne er utstedt første januar i År 1 og at det selges 31. desember i år 4. Markedsverdier er kun satt for illustrasjonsformål og baserer seg ikke på utregninger i dette eksempelet.

Løpetid	5 år
Lån	5,000,000
Etableringsomkostninger	10,000
Termingebyr	1,000
Avrag (årlig)	1,000,000
Nominell rente	5%

År	Amortisert kost	Virkelig verdi
1	3.993.389	3.993.389
2	2.996.805	3.010.000
3	1.998.852	2.020.000
4	999.933	1.030.000

ÅR	Amortisert kost	Virkelig verdi OCI	Virkelig verdi resultat
1	Utbetaling lån: D: Utlån til kunder: 5.000.000 K: Bank: 5.000.000 Gebyr: D: Bank: 10.000 K: Utlån til kunder 10.000	Utbetaling lån: D: Utlån til kunder: 5.000.000 K: Bank: 5.000.000 Gebyr: D: Bank: 10.000 K: Utlån til kunder 10.000	Utbetaling lån: D: Utlån til kunder: 5.000.000 K: Bank: 5.000.000 Gebyr: D: Bank: 10.000 K: Utlån til kunder 10.000

	Nedbetaling: D: Bank: 1.251.000 K: Utlån 996.161 K: Renteinntekter 254.839	Nedbetaling: D: Bank: 1.251.000 K: Utlån 996.161 K: Renteinntekter 254.839	Nedbetaling: D: Bank: 1.251.000 K: Utlån 996.161 K: Renteinntekter 254.839
2	Nedbetaling: D: Bank: 1.201.000 K: Utlån 997.034 K: Renteinntekter 203.966	Nedbetaling: D: Bank: 1.201.000 K: Utlån 997.034 K: Renteinntekter 203.966 Verdiendring: D: Utlån 13.195 K: Egenkapital (OCI) 13.195	Nedbetaling: D: Bank: 1.201.000 K: Utlån 997.034 K: Renteinntekter 203.966 Verdiendring: D: Utlån 13.195 K: Verdiendring 13.195
3	Nedbetaling: D: Bank: 1.151.000 K: Utlån 997.953 K: Renteinntekter 153.047	Nedbetaling: D: Bank: 1.151.000 K: Utlån 997.953 K: Renteinntekter 153.047 Verdiendring: D: Utlån 7.953 K: Egenkapital (OCI) 7.953	Nedbetaling: D: Bank: 1.151.000 K: Utlån 997.953 K: Renteinntekter 153.047 Verdiendring: D: Utlån 7.953 K: Verdiendring 7.953
4	Nedbetaling: D: Bank: 1.101.000 K: Utlån 998.919 K: Renteinntekter 102.081 Salg: D: Bank: 1.030.000 K: Utlån 998.919 K: Gevinst 30.067	Nedbetaling: D: Bank: 1.101.000 K: Utlån 998.919 K: Renteinntekter 102.081 Verdiendring: D: Utlån 8.919 K: Egenkapital (OCI) 8.919 Salg: D: Bank: 1.030.000 K: Utlån: 1.030.000 K: Gevinst 0 Resirkulering: K: Gevinst resultat: 30.067*) D: Gevinst OCI: 30.067*)	Nedbetaling: D: Bank: 1.101.000 K: Utlån 998.919 K: Renteinntekter 102.081 Verdiendring: D: Utlån 8.919 K: Verdiendring 8.919 Salg: D: Bank: 1.030.000 K: Utlån: 1.030.000 K: Gevinst 0

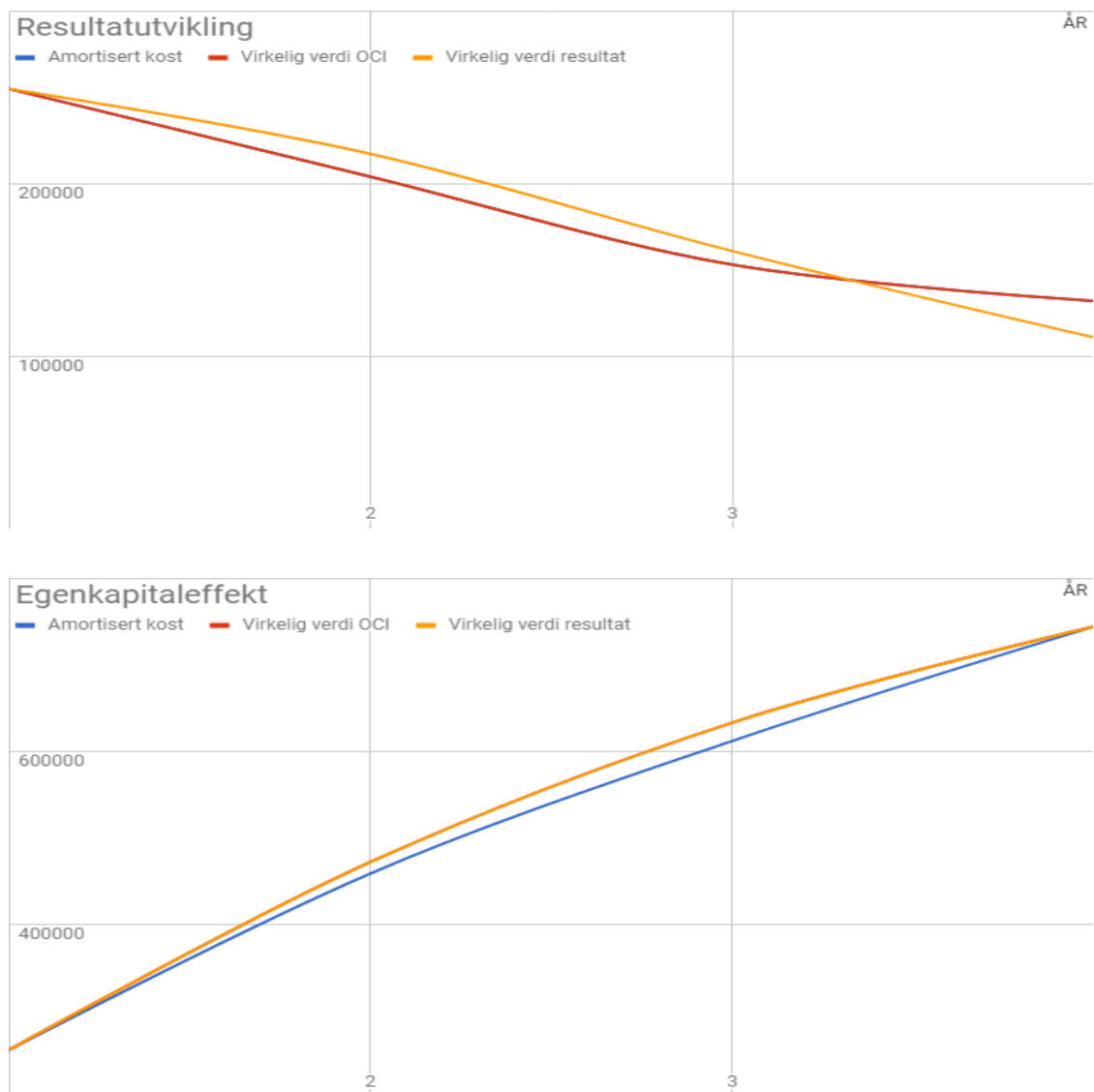
Tabell 26 - Eksempel på regnskapsføring under ulike forretningsmodeller

*) Egenkapitaleffekten er her 0,- Resultatet flyttes fra OCI til resultat og vil vises i oppstillingen av endring i egenkapital i henhold til IAS 1.

Resultateffekt på PL under de ulike klassifiseringene:

ÅR	Amortisert kost	Virkelig verdi OCI	Virkelig verdi resultat
1	254.839	254.839	254.839
2	203.966	203.966	217.161
3	153.047	153.047	161.000
4	132.148	132.148	111.000

Tabell 27 - Eksempel på inntekt under ulike forretningsmodeller

Figur 31 - Resultat og egenkapital under ulike forretningsmodeller

Figur 31 viser utviklingen av resultat og egenkapital i dette eksempelet. Resultatutviklingen tar utgangspunkt i PL og ikke totalresultatet. Dette betyr at virkelig verdi over OCI og amortisert kost vil ha lik effekt på resultatet (men ulik effekt på totalresultatet). Verdiendringene vil i virkelig verdi over OCI presenteres som en del av totalresultatet under OCI. Iht. IAS 1 pkt. 82A skal det også skilles på den delen som resirkuleres og ikke. Effekten på egenkapitalen viser også at under amortisert kost vil egenkapitaleffekten fra verdiendringen kun komme ved salget i år 4. Egenkapitaleffekten for virkelig verdi over OCI blir kun en omklassifisering da verdiendringen allerede er akkumulert i egenkapitalen. Som vi også så blir denne effekten innregnet i resultatet (resirkulering) i år 4.

Egenkapitaleffekt akkumulert:

ÅR	Amortisert kost	Virkelig verdi OCI	Virkelig verdi resultat
1	254.839	254.839	254.839
2	458.805	472.000	472.000
3	611.852	633.000	633.000
4	744.000	744.000	744.000

Tabell 28 - Egenkapitaleffekt under ulike forretningsmodeller

Opprinnelig nedbetalingsplan med amortisering:

	0	1	2	3	4	5
Hovedstol IB	5,000,000	5,000,000	4,000,000	3,000,000	2,000,000	1,000,000
Etableringsgebyr	-10,000	0	0	0	0	0
Terminomkostninger	0	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Avdrag	0	1,000,000	1,000,000	1,000,000	1,000,000	1,000,000
Nominell Rente	0	250,000	200,000	150,000	100,000	50,000
Kontantstrøm	-4,990,000	1,251,000	1,201,000	1,151,000	1,101,000	1,051,000
Nominell Rente	0					
Effektiv rente (= internrenten)	5.11%					
Amortisert kost IB	0	4,990,000	3,993,839	2,996,805	1,998,852	999,933
Effektiv rente (rentekostnad: IB*effektiv rente)	0	254,839	203,966	153,047	102,081	51,067
Kontantstrøm	0	-1,251,000	-1,201,000	-1,151,000	-1,101,000	-1,051,000
Amortisert kost UB	4,990,000	3,993,839	2,996,805	1,998,852	999,933	0

Vedlegg 4

Forenklet PD-modell:

Hvordan dette regnestykket henger sammen kan illustreres med et enkelt talleksempel. Vi antar her at en bank har lånt ut til kjøp av en bolig. Vi beregner videre forventet kredittap på tidspunkt x i lånets levetid. Sannsynligheten for mislighold på dette tidspunktet er i eksempelet satt til 50%

Opprinnelig husverdi:	1.000.000
Opprinnelig lån:	800.000
Lån til verdi	80%

Beregning av forventet kredittap på tidspunkt x:

Utestående lån:	750.000
Husverdi :	700.000
Likvidasjonskostnad	100.000

$$\text{LGD} = -750.000 + 700.000 - 100.000 = -150.000 = 20\%$$

$$\text{PD:} = 50\%$$

$$\text{ECL:} = 20\% * 50\% = 10\%$$

$$\text{EAD} = 750.000$$

Dette gir følgende forventede kredittap:

$$\text{PD} \times \text{EAD} \times \text{LGD} = 50\% * 750.000 * 20\% = 75.000$$

I dette svært forenklete eksempelet har vi beregnet oss frem til at forventet kredittap på utlånet er 75.000. Eksempelet tar på ingen måte hensyn til alle kompleksitetene i nedskrivningsmodellen i IFRS 9, men er kun ment som en illustrasjon av hvordan de ulike faktorene henger sammen i vurderingen. Vi kommer nærmere tilbake til de ulike vurderingene som vil ligge bak nedskrivningsvurderingene.